: ZA STAROU PRAHU :

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

Ročník XXXIX. (X.) číslo 2 / 2009

V TOM NAŠEM RYBNÍČKU…

Nevyznám se v povahových rysech jednotlivých druhů ryb. Vím ale, že aktivní dravý člověk bývá přirovnáván ke „štice“ a pohodlný váhavec k „línému kaprovi“. V rybníce zvaném „památková péče“ nepatří Klub Za starou Prahu ani k jedné z těchto rybích kategorií, možná snad, kdyby ho někdo nazval „stoletým sumcem“, neprohádal by.

V souvislosti s tím, jak naším rybníkem občas nekompromisně prosviští ostré zuby v nějaké štičí tlamě, kladu si opakovaně otázku, není ten sumčí život příliš pomalý? Není třeba, abychom také občas vycenili zuby a výhružně zacvakali želízky?

Odpovědí mi budiž žhavá kauza Karlův most: Víc než rok trvá mediální hysterie nad „ničením“ Karlova mostu. Přiživena peticí nově vzniklé památkářsko-štičí úderky se nyní situace výrazně zradikalizovala a, kdyby už samo lidové rozhořčení bylo rozsudkem, našli bychom v temné vězeňské kobce úpět celou reprezentaci české památkové péče.

Nemohu si pomoci, ať koukám, jak koukám, očima sumce vidím velmi smutný obraz: přehnaná útočnost, dravost a radikalita způsobila, že ti, kteří se mohli domluvit, už spolu nemluví, ti, kteří mohli racionálně uvažovat, uvažují emocionálně, to, co se mohlo napravit, se z trucu nenapraví, subtilní památkářské otázky se neřeší odbornou diskusí, ale před televizními kamerami laickým soudem, a chyby, které se zjevně staly, jsou místo pokorného polehčujícího přiznání, omlouvány iracionání výmluvou. To vše se přitom odehrálo a dosud odehrává na nejméně autentické části mostu. Následovat bude oprava jeho kamenného pláště, a tam už půjde někde i o gotiku!

Nechci tvrdit, že náš velký a starý sumec je sám o sobě moudrý, když byl mladý, taky vyváděl hlouposti, ale množství opakujících se zážitků, kterým se obecně říká zkušenosti, jej přivádí k jednoduchému závěru: je zbytečné a někdy i věci nebezpečné čeřit hladinu, když znáš jen to, co je pod vodou. Rybníku přeci nevládnou ryby, ale porybný…

Kateřina Bečková

DOMÁCÍ RADA KLUBU ZA STAROU PRAHU PRO ROK 2009:

PhDr. Kateřina Bečková – *předsedkyně*

Ing. arch. Martin Krise, Bc. Karel Ksandr – *místopředsedové*

Ing. arch. Jan Bárta, PhDr. Richard Biegel, Ph.D. (jednatel), Ing. Zbyněk Bureš, Ph.D. (správce fotoarchivu), Mgr. Lucie Ernstová, Mgr. Stanislav Holeš, Ing. arch. Josef Hyzler (čestný předseda), Ing. Václav Jandáček, Doc. Ing. arch. František Kašička, PhDr. Kristýna Ledererová Kolajová, Mgr. Blanka Kynčlová (správce knihovny), Mgr. Kateřina Samojská, Ing. arch. Michal Sborwitz, Ing. arch. Miloš Solař, Doc. PhDr. Josef Štulc, prof. PhDr. Rostislav Švácha, PhDr. Helga Turková, Ing. arch. Jan Veselý (archivář), Ing. Karel Zeithammer – *členové*

Marek Foltýn, Martin Micka – *revizoři*

Jednání domácí rady Klubu, která se konají vždy jednou za čtrnáct dní (sudý týden) ve středu od 17,30 hod. v Juditině věži, jsou přístupná členům Klubu.

HOVORY O PRAZE

Termíny pro první pololetí roku 2010:

25. ledna, 22. února, 22. března, 26. dubna, 24. května a 28. června

Uvádějí: PhDr. Helga Turková, členka Domácí rady Klubu, a Ing. arch. Josef Hyzler, emeritní předseda Klubu.

Hovory o Praze se konají vždy **v pondělí v 18 hodin** v přednáškovém sále hlavní budovy **Národního muzea**, v přízemí vzadu, Václavské náměstí 68, Praha 1. Stanice metra Muzeum, trasa A, C.

AKCE PRO VEŘEJNOST V JUDITINĚ VĚŽI

Program sledujte na www.zastarouprahu.cz, dále na letáčcích a vývěskách v knihkupectví Juditina věž.

Juditina síň, Mostecká 1 (vstup knihkupectvím), akce se konají zpravidla v pondělí v 18 hod., pokud není uvedeno jinak. Vstupné dobrovolné.

Vydání časopisu bylo podpořeno dotací Ministerstva kultury ČR.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

ročník XXXIX. (X.), číslo 2/2009
založeno 1910, přerušeno 1954, obnoveno 2000
Redakce: PhDr. Kateřina Bečková
ve spolupráci s členy Domácí rady Klubu Za starou Prahu
Grafická úprava: Pavel Bosák
Číslo 2/2009 mělo redakční uzávěrku 20. 11. 2009.
Číslo 3/2009 vyjde v lednu 2010.

OBSAH

Editorial: V tom našem rybníčku ...
(Kateřina Bečková) 1

PAMÁTKOVÉ KAUZY – 1. ČÁST

Na Václavském náměstí se bude bourat a stavět
(Kateřina Bečková) 4

Plošná demolice pod patronátem památkové péče
(Richard Biegel) 10

Hradčanské hradby v ohrožení
(František Kašička) 13

Tunel Blanka a Mariánské hradby
(Václav Jandáček) 18

CENA KLUBU 2009

Šestý ročník Ceny Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí
(Rostislav Švácha) 21

Princip IKUHO – metoda přemýšlení o novostavbě v historickém prostředí
(Kateřina Bečková) 29

PAMÁTKOVÉ KAUZY – 2. ČÁST

Poznámka k dokončení velké rekonstrukce Malostranské radnice
(Jan Bárta) 33

Stanovisko k současnému stavu a průběhu opravy Karlova mostu 36

Stanovisko k prohlášení domu čp. 564-II, Žitná 14, Praha 2 - Nové Město za kulturní památku 38

ZAJÍMAVOSTI

Vlajkové stožáry na pražských domech
(Stanislav Srnský) 40

PŘÍLOHA

Mozaiková dlažba a pražské chodníky

Časopis je zasílán členům Klubu zdarma v rámci členského příspěvku.

Zájemci, kteří nejsou členy Klubu, si mohou časopis koupit za cenu 50 Kč v knihkupectví Juditina věž (Mostecká 1) nebo v knihkupectvích Fišer (Kaprova 10) a Academia (Václavské nám. 34). Mohou si též časopis předplatit za cenu 50 Kč za výtisk (včetně poštovného a balného).

Adresa kanceláře Klubu Za starou Prahu: Mostecká 1, 118 00 Praha 1

Návštěvní hodiny: vždy ve středu 15-17,30 hod.

Telefon: 257 530 599

E-mail: zastarouprahu@seznam.cz

Internetové stránky: http://www.zastarouprahu.cz

Čtěte a přispívejte do diskusního fóra na internetových stránkách Klubu!

Členství v Klubu Za starou Prahu je otevřené, členský příspěvek pro rok 2009 je stanoven takto: 450 Kč (základní), 250 Kč (studenti, důchodci), 100 Kč (člen, který je rodinným příslušníkem jiného člena a nedostává vlastní Věstník), nad 999 Kč (člen – mecenáš).

Přihlášky jsou pro zájemce k dispozici v knihkupectví Juditina věž Mostecká 1 (denně 10–18 hod.), kde je možné též zaplatit členské příspěvky a získat informace o programu Klubu.

NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ SE BUDE BOURAT A STAVĚT

Že se stalo Nové Město pražské součástí Pražské památkové rezervace vyhlášené v roce 1971 je památkářský čin, za nějž bychom neměli naše předchůdce nikdy přestat velebit. Že celá tato Pražská památková rezervace se v roce 1992 stala památkou Světového dědictví UNESCO, je husarský kousek, za který si tehdejší prezident Českého národního výboru ICOMOS Dobroslav Líbal zaslouží věčnou slávu, i kdyby nic jiného v životě nevykonal. (A že vykonal!) Ale i tato dvojnásobná památková ochrana, garantovaná státem a posvěcená celosvětovou kulturní organizací, je pouhým cárem papíru proti lokální drzosti.

Historie kauzy

O ambiciózním záměru velkého obchodně-administrativního komplexu v bloku mezi ulicemi Jindřišskou, Panskou, Na Příkopě a Václavským náměstím probleskly informace již před několika lety. Bylo to v souvislosti s projednáváním možnosti demolic dvorních partií objektů uvedeného bloku na pražském pracovišti Národního památkového ústavu, a to již od roku 2000. Investor postupně získával objekty do svého majetku a také postupně, nechvalně známou, ale účinnou salámovou metodou, projednával s památkovými orgány odstranění dvorních objektů. Tak získal od magistrátního památkového odboru v roce 2000 souhlas s odstraněním dvorní zástavby objektů čp. 900 do Jindřišské ulice, čp. 896 a čp. 1480 v Panské ulici; v roce 2008 pokračoval žádostí o souhlas s demolicemi dvorních objektů čp. 835 a 837 na Václavském náměstí a zbytky dvorní zástavby domů v Panské; v roce 2009 pak získal souhlas s odstraněním přízemní přístavky restauračního provozu v hloubi parcely paláce Salva-Taroucca čp. 852 v ulici Na Příkopě. Po dokonalém rozkrájení uzeniny (i když přece jen tu zbyla nekonzumovatelná špička salámu – jíz-

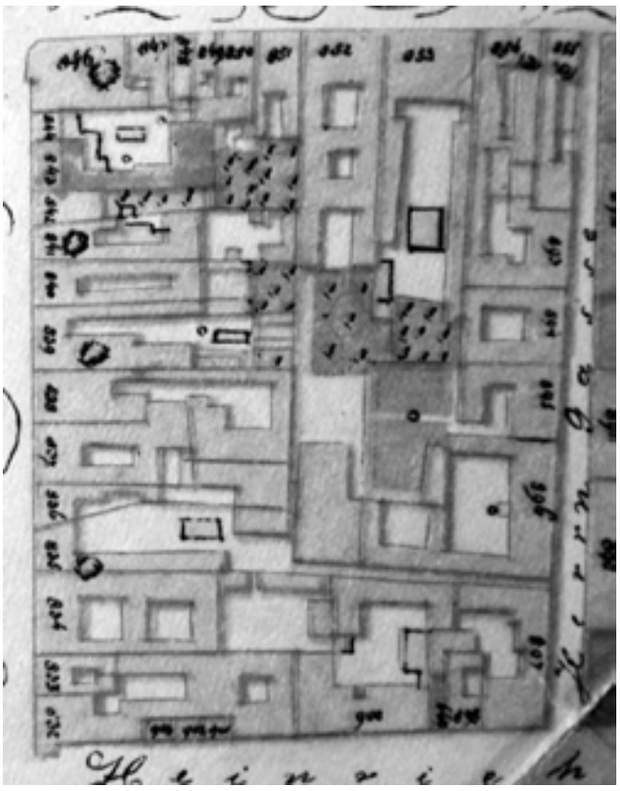

Výřez z Jüttnerova plánu Prahy z roku 1816 dokládá tradiční historickou strukturu parcelace rozsáhlého novoměstského bloku.

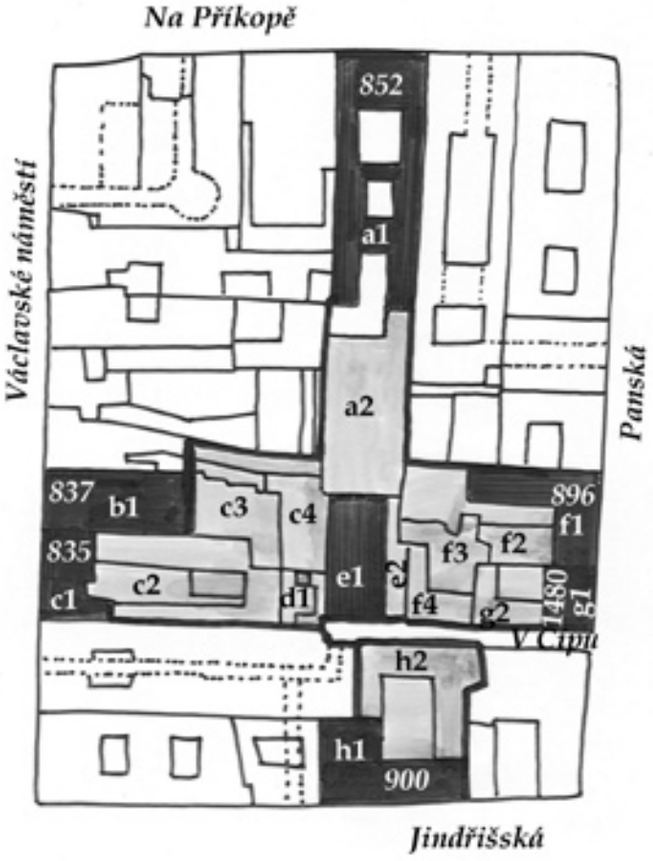

Plánek bloku s vyznačením území a objektů, o které se jedná. Objekty vyznačené černě mají být zachovány. Demolice se týká těchto budov:

a2 – restaurační přístavba
c2-4 – dvorní budovy čp. 835, kotelna
d1 – komín kotelny a trafostanice
e2 – stáje patřící k budově jízdárny
f2-3 – dvorní budovy čp. 896
f4 – bývalá redakce a tiskárna deníku Prager Tagblatt
g2 – dvorní budovy čp. 1480
h2 – dvorní budovy čp. 900

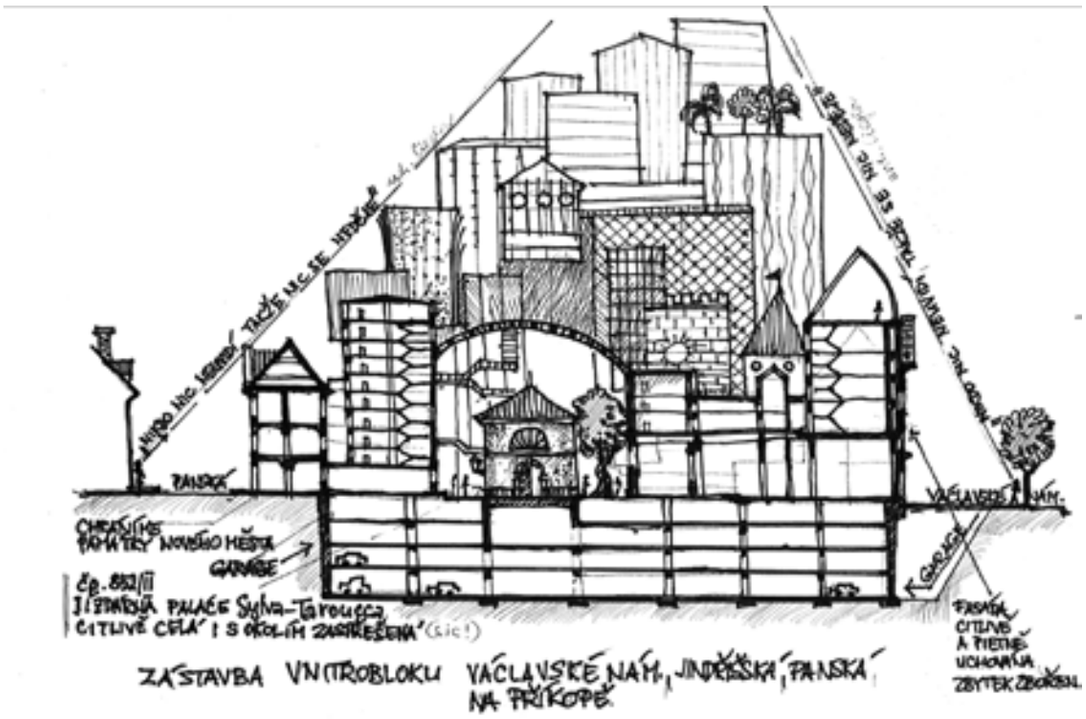

Kresba Jana Bárty vyjadřující bezprostřední dojem z vystoupení architekta Ciglera na jednání Domácí rady Klubu

dárna Sylva-Tarouccovského paláce v centru bloku, jejíž zachování považuje projektant za svou dobrou vůli a svůj velký a nevýhodný ústupek památkové péči) tedy již nebránilo investorovi nic, aby v dubnu 2009 zažádal Odbor výstavby Městské části Praha 1 o povolení odstranění stavby vztahující se na jmenované dvorní objekty, a nic nebránilo tomuto úřadu, aby mu kýžené kladné rozhodnutí vydal.

Když se podíváme na plánek, vidíme, že v rozlehlém vnitrobloku se po provedených demolicích objeví velká stavební plocha křížového půdorysu, která bude do ulic Jindřišské, Panské, Na Příkopě a Václavského náměstí lemována vypreparovanými uličními trakty původních domů.

Žasneme! Je investor tak pronikavě chytrý, nebo orgán památkové péče tak záměrně hloupý? Už stavební zákon platný za Rahouska-Uherska nepovoloval demolici dříve, než byla známa architektonická podoba nové stavby! Jestliže tuto podmínku dnešní stavební legislativa nezná, neznamená to přece,

Průhled nádvořími paláce Sylva-Taroucca od ulice Na Příkopě až k jízdárně v nitru bloku

Restaurační přístavba v hloubi parcely paláce Sylva-Taroucca. V pozadí jízdárna paláce

že je památkářsky obhajitelné povolovat demolice v struktuře historické zástavby v jádru památkové rezervace jen tak z rozmaru vlivného stavebníka. Nebo snad hraje nějakou roli skutečnost, že Mgr. Karel Štochl, který je pro jednání s úřady pověřeným zástupcem investora (Welwyn Company, a. s.), byl ještě v roce 2004 zaměstnancem magistrátního památkového odboru?

V každém případě začal se studií obří stavby v tomto novoměstském vnitrobloku při Václavském náměstí teprve v polovině roku 2009, kdy povolení demolic měl již investor v kapse, obcházet architekt Jakub Cigler příslušná schvalovací, konzultační a povolovací místa. Autorka tohoto článku absolvovala jeho prezentaci dvakrát, a to poprvé na schůzi Domácí rady Klubu a podruhé na jednání Památkové rady pražského pracoviště NPÚ, shodou okolností dva dny po sobě 10. a 11. června 2009. Zatímco na první prezentaci do Klubu, tedy do prostředí apriorně podobným záměrům nepřátelského, přišel architekt Cigler nebojácně sám, na Památkové radě měl doprovod. Kromě zástupce investora, Mgr. Karla Štochla, zmíněného již v minulém odstavci, převzal funkci jeho obhájce a vykladače architekt Petr Malínský. Tento úkaz je bohužel neblahým, ale realistickým obrazem současné památkové péče v Praze: Většinu významnějších staveb v památkové rezervaci projektují či konzultují dva architekti – J. Cigler a P. Malínský, přitom oba jsou členové vlivného Sboru expertů magistrátního památkového odboru, druhý jmenovaný dokonce jeho předsedou! To má přece svoji logiku: když budete investorem památkově ožehavého stavebního záměru v centru Prahy, kohopak si vyberete za projektanta? Přece toho, kdo vám svými zkušenostmi a kontakty zabezpečí nejhladší průchod památkovými orgány. Pojmenovat tento úkaz je snadné, říká se tomu střet zájmů a tato jeho podoba by mohla jako ukázková klidně přijít do učebnic: arbitr památkové přípustnosti stavebních záměrů je zároveň jejich projektantem (není důležité, že při projednávání vlastních projektů se zdrží hlasování). Co to asi udělá s psychikou člověka, když musí volit: ideová zásadovost, nebo lákavá zakázka, kterou ateliér životně potřebuje? Tuto situaci trefně vystihuje rčení: „kozel zahradníkem“.

Průčelí jízdárny
(též na str. 6 dole)

Popis stavebního záměru a názor Památkové rady pražského NPÚ

Charakteristika stavebního záměru ze zápisu Památkové rady pražského pracoviště NPÚ z 11. 6. 2009 zní takto: Rozsáhlý stavební program předpokládá na místě demolice některých budov kromě uličních částí kompletní zástavbu celého pozemku (100%), přistavěnou až k obvodovým zdem uličních traktů. Objekt jízdárny, který se dostal do středu řešeného území, má být obestaven po celém svém obvodu, podkopán a zakryt osmipodlažní zasklenou konstrukcí. Komplex novostaveb má výškově nevyrovnanou hladinu, nejvyšší věže dosahují jedenácti podlaží, navíc spodní tři podlaží jsou převýšená. Oproti současné situaci, kdy stávající budovy (určené k demolici) obklopují několik rozlehlých vnitroblokových dvorů, navržená stavba zastavuje celý pozemek věžovými formami vyrůstajícími z kompaktního monobloku. Na půdorysu celé stavební parcely jsou navrženy čtyři podzemní podlaží hromadných garáží a obchodních ploch. Příjezd do podzemí je řešen nájezdovými rampami z Václavského náměstí. Novostavba obchodního komplexu je konstrukční skelet charakteru velkoprostorových hal určených pro komerčně administrativní využití. Studie je zpracována jako hmotové schéma

Pohled od jízdárny zpět k nádvořím paláce Sylva-Taroucca a ulici Na Příkopě. Vpravo zahrada sousedního domu Černá růže

Průhled ulicí V Cípu směrem od Panské. V pozadí zadní průčelí jízdárny, komín kotelny a dvorní budovy objektu čp. 835

pro posouzení urbanistických vztahů, hrubých kapacit a dopravně provozního řešení, podrobnější informace o konkrétním architektonickém výrazu grafická dokumentace nevykazuje.

Ve svém závěru k tomuto bodu pak zápis z památkové rady vyjadřuje neakceptovatelnost demolice všech dvorních objektů a hloubení terénního podloží pro hromadné garáže, vyslovuje se pro uchování urbanistické struktury bloku a proti vzniku neopodstatněných věžových dominant. Studii charakterizuje jako objemovými dimenzemi i konfigurací narušující veškeré principy kompozičních vztahů prostoru a deformující optické vnímání urbanistického celku.

Stanovisko Klubu Za starou Prahu

Že se ani na jednání v Klubu Za starou Prahu nesetkal arch. Cigler s pochopením, lze předpokládat. Člen Domácí rady arch. Jan Bárta svůj hrůzostrašný dojem dokonce ztvárnil zde publikovaným obrázkem.

Následně, 23. června 2009, vydal Klub toto stanovisko:

Klub Za starou Prahu měl možnost prostřednictvím prezentace vedené osobně Ing. arch. Jakubem Ciglerem seznámit se dne 10. června 2009 se studií zástavby administrativního monobloku v dvorních částech budov mezi ulicemi:

Na Příkopě (čp. 852 – palác Piccolominiovský, též Sylva Taroucca, jízdárna paláce); Panskou (čp. 896 – Millesimovský palác, vydavatelství deníku Prager Tagblatt, čp. 1480 – U Diesbachů); Jindřišskou (čp. 900); Václavským náměstím (čp. 935). Návrh vytváří komplex administrativně obchodních ploch se sítí – křížem – průchodných pasáží. Studie byla zpracována jako objemové a hmotové schéma pro účely posouzení EIA.

Domácí rada Klubu Za starou Prahu oceňuje vstřícnost a dobrou vůli jmenovaného architekta, který otevřeně a s vědomím nízké pravděpodobnosti názorového ztotožnění požádal již v této úvodní fázi rozpracovanosti záměru o diskusi nad projektem a vyjádření Klub Za starou Prahu.

Názor Klubu je jednoznačný:

1. Návrh nerespektuje principy historického urbanismu Nového Města

- hranice původních novoměstských parcel se stírají nebo zcela zanikají; respektování logiky a rozdělení historických parcel, které většinou pocházejí

Budova redakce a tiskárny deníku Prager Tagblatt, patřící k domu čp. 896. Novorenesanční průčelí směřuje do ulice V Cípu a sousedí se stájemi jízdárny.

Průhled ulicí V Cípu od nároží s Panskou

z doby založení města v roce 1348, je elementárním předpokladem zachování nesporných urbanistických kvalit Nového Města

- tradiční funkční soustava historické zástavby – uliční průčelí jako hlavní objekt, dvůr, dvorní zástavba – je nejen popřena, ale v podstatě převrácena, protože hlavními objekty komplexu jsou stavby vnitrobloku
- je ignorován pro historické město typický poměr zastavěné a volné plochy, protože s výjimkou historických nádvoří Sylva-Tarouccovského paláce je celý komplex prostavěn a zastřešen
- vnitrobloková zástavba je neúměrně převýšena

2. Návrh svým přístupem ignoruje prostředí Pražské památkové rezervace

- v kulisovité formě zachovává jen uliční průčelí dotčených objektů (s výjimkou paláce Sylva Taroucca včetně jeho jízdárny)
- vše za těmito objekty (uličními trakty), pod nimi a nad nimi považuje za volný a téměř neomezený prostor k stavění (věžové stavby nad 10 nadzemních podlaží, čtyřpodlažní garážová stání a další podzemní prostory pod celým komplexem, zastřešení všech ploch včetně budovy historické jízdárny uprostřed komplexu)
- zásah do podzemí ničí veškerý archeologický terén

3. Klub Za starou Prahu navrhuje zpracovateli studie a památkovým orgánům studii posuzujícím respektovat **tato doporučení:**

- Záměr redukovat z hlediska navržených objemů (výška budov, rozsah podzemních ploch).
- V půdorysném schématu novostaveb je třeba navázat na historickou parcelaci a zabránit vytvoření monobloku.
- Nejméně střed půdorysného kříže, tedy místo, kde se uprostřed bloku parcely setkávají a kde stojí historická jízdárna, ponechat jako nezastavěný.

Závěrem podotýkáme, že Klub Za starou Prahu si obecně cení práce architekta Jakuba Ciglera, kterému již dříve udělil cenu za novou stavbu v historickém prostředí (2005 – Portheimka Center na Smíchově), a tudíž věří, že tvůrce jeho kvalit je schopen se ctí se vyrovnat i s tak obtížným úkolem, jaký představuje uvedený stavební záměr v centru Prahy

Věříme, že názor vyjádřený v tomto stanovisku bude respektován jako jeden z věcných podkladů – důkazů – v následujícím posuzovacím a správním řízení.

Architektonické kvality a urbanistické souvislosti historických staveb, které jsou stavebním záměrem dotčeny, podrobně popisuje následující článek Richarda Biegela.

Kateřina Bečková

PLOŠNÁ DEMOLICE POD PATRONÁTEM PAMÁTKOVÉ PÉČE

Dne 20. 7. 2009 vydalo územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v hlavním městě Praze odborné vyjádření, ve kterém odsouhlasilo rozsáhlé demolice v novoměstském bloku mezi Václavským náměstím a ulicemi Jindřišskou, Panskou a Na Příkopě.

Dům čp. 1480 na nároží ulic Panské a V Cípu. Pohled směrem k ulici Na Příkopě

Demolice zahrnující razantní likvidace dvorních křídel v areálech šesti čísel popisných, z nichž tři jsou explicitně chráněny statutem nemovité kulturní památky, je v titulu rozhodnutí označena za *odstranění přístavků k objektům, jehož důvodem je jednak dožilý morální a technický stav a faktická nemožnost revitalizace původně převážně průmyslových objektů v souladu se záměrem investora pro budoucí využití vnitrobloku*, jednak záměr *odstranit z centra města potencionální nebezpečí z nenadálých havárií opuštěných a neudržovaných budov po ukončeném průmyslovém využití*. Přestože v odůvodnění souhlasu s demolicemi se průběžně zmiňuje hodnota některých staveb (celek klasicistního domu čp. 900-II) a několikrát i výslovný nesouhlas s demolicemi (pozdně barokní stáje při jízdárně paláce Sylva-Taroucca čp. 852-II, komín při čp. 835-II), v podmínkách vyjádření není po jakémkoli nesouhlasu ani stopa. Jaké přístavky k objektům mají tedy se souhlasem pražského NPÚ a následným posvěcením Magistrátu zaniknout?

Dotčené objekty lze rozdělit do několika logických celků. První souvisí s hlubokou parcelou památkově chráněného paláce Sylva Taroucca čp 852-II (Kilián Ignác Dientzenhofer, 1743–1752) a jeho pozdně barokní jízdárnou, která má sice zůstat zachována, avšak bez stájí, jež jsou její nedílnou historickou stavební součástí. Při demolicích mají dále zaniknout nízká restaurační křídla v bývalé zahradě, aby uvolnila prostor pro novostavbu těsně navazující na barokní Dientzenhoferův palác. Druhým souborem je dvojice rovněž památkově chráněných domů v Panské ulici (Millesimovský dům čp. 896-II a dům U Diesbachů čp. 1480-II), kde mají s jedinou výjimkou zaniknout veškerá dvorní křídla včetně pozoruhodné novorenesanční budovy Prager Tagblattu, jejíž fasáda je viditelná z ulice V Cípu. Třetím celkem jsou bývalé tiskárenské provozy domů čp. 835-II a 837-II při Václavském náměstí. Čtvrtým samostatným celkem je klasicistní dům čp. 900-II, který tvoří kompaktní čtyřkřídlou stavbu se středním nádvořím a ze kterého mají být mechanicky odřezána všechna tři dvorní křídla včetně zadní partie s dvoutraktovým, kompletně klasicistně zaklenutým přízemím (dnes restaurace V Cípu).

Jako soubor spolu stavby mají společné jen momentální spojení v osobě vlastníka. Každý z popsaných celků má jinou urbanistickou logiku i roli. Hloubková parcela paláce Sylva Tarrouca je unikátně dochovaným barokním komponovaným prostorem, kterému ani pozdější úpravy (vestavba nízkých bočních restauračních křídel) neubraly na působivosti a kompoziční logice. Pozdně barokní jízdárna s přilehlými stájemi tvoří logickou pointu prospektu a její působivost spočívá právě v tom, že se jedná o volně stojící stavbu v kontextu logicky utvářeného historického prostoru. Volný prostor bývalé zahrady paláce je opticky rozšířen sousední zahradou domu U Černé růže, která běží rovněž až na úroveň jízdárny. Spojené a zčásti dochované historické zahrady jsou vymezeny jednotnými liniemi dvorních průčelí domů, které zde – obdobně jako například u nedaleké Františkánské zahrady – vytvářejí přirozený jednotný prostor, jež dokomponovává vlastní hranice volných historických ploch a tvoří skutečné „srdce“ celého rozlehlého bloku. Je zřejmé, že z hlediska elementární

Průčelí domu čp. 1480 v Panské ulici

logiky historického urbanismu i města jako takového je tato plocha přirozeně určena k zahradní revitalizaci a nikoli komerční zástavbě obchodními plochami.

Soubor objektů při domech v Panské ulici je z hlediska historického vývoje i současného stavu mnohem složitější. Mezi stavbami určenými k demolici nalezneme objekty cenné (novorenesanční budova Prager Tagblatt při ulici v Cípu), části běžné, avšak nikoli nezajímavé (dvorní křídla obou domů), i vysloveně parazitní (garáže v zadní ploše přiléhající k jízdárně). Při případné adaptaci zde lze bezpochyby akceptovat odstranění garáží (které zabírají značnou plochu dvorů) i případné přestavby jednotlivých křídel. Limitem výstavby zde musí být jak zachování parcelace, tak stávající výška a hrana již zmíněného vymezení střední volné historické plochy.

Dům čp. 900-II je unikátním příkladem rozlehlého klasicistního domu, který přes dílčí adaptace přečkal jako hrdý solitér etapu bouřlivého průmyslového rozvoje svého okolí. Tři vnitřní křídla určená k de-molici zde nejsou druhotnými přístavbami, ale nedílnou součástí historické stavby. Při adaptacích domu si lze představit jejich částečné architektonické dotvoření, avšak nikoli zmrzačení v podobě amputace tří čtvrtin klasicistního domu.

Rozlehlý komplex bývalých tiskáren při Václavském náměstí splňuje – jako jediný! – onu charakteristiku „budov po ukončeném průmyslovém využití". I zde by sice mohly být nalezeny zajímavé partie, avšak lze snad říci, že opuštěné tovární skelety v srdci města jsou přirozenou rezervou jeho rozvoje a že nemá příliš smyslu trvat na jejich kompletním zachování.

Suma sumárum? Jako plocha pro systematické komerční využití se logicky jeví opuštěné tovární prostory při Václavském náměstí, které tvoří zhruba polovinu plochy předpokládaných demolic. Dílčí demolice a dostavby jsou možné v areálu budov při Panské ulici, avšak při respektování stávající parcelace, bezpodmínečném zachování novorenesanční budovy Prager Tagblattu při ulici v Cípu a návaznosti na stávající vymezení volné historické plochy uprostřed bloku. Zcela volná musí zůstat barokně komponovaná parcela paláce Sylva-Tarouca s volně stojící jízdárnou a stájemi. Zahradní prostor by zde měl být rehabilitován a přirozeně napojen na pasáže probíhající celým blokem. Při takto pojaté transformaci lze hovořit jak o výrazném komerčním využití bývalých průmyslových objektů, tak

Průčelí domu čp. 896 v Panské ulici

Průčelí domu čp. 900 v Jindřišské ulici

o rehabilitaci a doplnění cenných historických staveb a bloku jako takového.

Důvody, proč na obdobně pojatou památkovou strategii pražské pracoviště NPÚ od počátku rezignovalo, jsou nepochopitelné. Širším souvislostem až dojemného porozumění památkových orgánů potřebám investora v případě nejrozsáhlejších demolic v historickém jádru Prahy za posledních mnoho let se ve svém článku věnuje podrobně Kateřina Bečková. Z hlediska problému jako celku je jasné, že evidentní rozpory ve výroku a odůvodnění stanoviska NPÚ jsou jen dílčí střípky mozaiky, která dohromady tvoří neradostný obraz současné památkové péče v Praze. Snadnost, s jakou byly historické stavby z různých dob zahrnuty pod soubornou kategorii „přístavky k objektům", je přesto téměř mrazivá. Přes veškeré deklarace o výjimečnosti dotčeného bloku i jeho okolí se NPÚ ve svém vyjádření vůbec nezabýval urbanistickými souvislostmi jednotlivých staveb a jejich rolí v konstituci celého bloku. Pod blahosklonnou patronací pražského památkového ústavu se stavby mechanicky odřezávají od uličních (a tedy pro demolici příliš viditelných) křídel a mění se ve stavební parcely. Kouzelná věta o technickém a morálním dožití „dosloužilých průmyslových objektů" šmahem označila všechny dotčené stavby za bezcenné a dokonce potenciálně nebezpečné. Tato cynická demagogie pochopitelně nemá nic společného s ochranou památek. Nemilým překvapením je, že tentokrát se k ní neuchyluje výkonný orgán, ale přímo pražský NPÚ pod vedením stávajícího ředitele Michaela Zachaře. Netřeba říkat, že obdobnými stanovisky je dále oslabována již tak dosti pošramocená pověst památkové péče v Praze. A bylo by vskutku naivní domnívat se, že si toho aktéři této kauzy nejsou vědomi.

Richard Biegel

Rozlehlý dvůr s dvorními křídly domu čp. 900

Fotografie na str. 5–12 K.Bečková a R. Biegel, listopad 2009

HRADČANSKÉ HRADBY V OHROŽENÍ

Ohrožení hradčanských – Mariánských – hradeb, konkrétně bastionů XI až XIV západně od ulice U Prašného mostu, nezpůsobili tentokrát útočící Prusové či Francouzi, ale v těsném dotyku hloubený tunel Blanka.

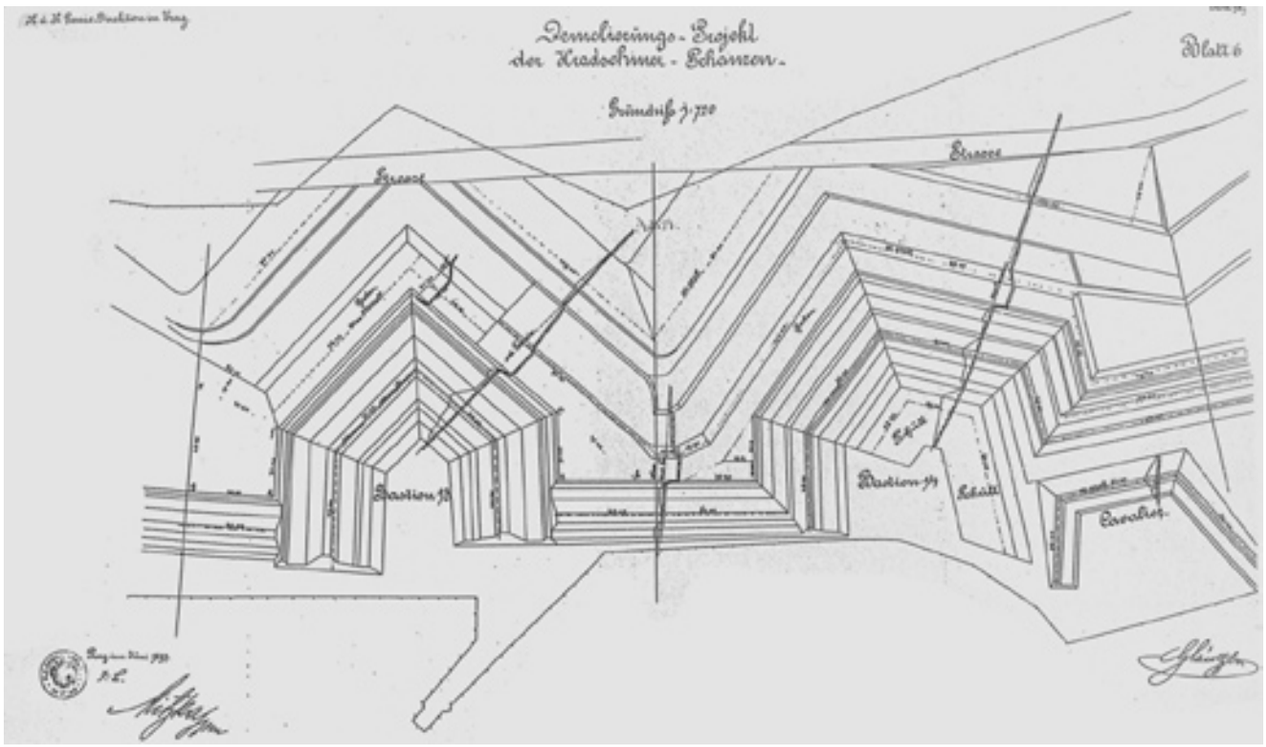

Plány bastionů č. XIII a XIV z r. 1893 s kavalírem před severním vstupem do Pražského hradu (prokrojeným dnešní ulici U Prašného mostu). Bastiony bezprostředně dotčené výstavbou tunelu Blanka zde jsou zachyceny včetně násypů, příkopů a příčných řezů.

Hradčanská barokní fortifikace, v současnosti na několika místech protržená novodobými asanačními zásahy, patří nepochybně k vývojově nejsložitějším a v minulých staletích nejexponovanějším částem pražského opevnění. Jejím předchůdcem byly hradby středověké vystavěné kolem roku 1320 v souvislosti s vymezením hradčanského městečka. Hradební linie tehdy ovšem sledovaly vnitřní hrany Jeleního příkopu a svahu nad Úvozem, spojené napříč hradčanským ostrohem, jak spolehlivě dokládají archivní prameny a zčásti i hmotné pozůstatky.

Nejstarší situace, předcházející karlovskou fortifikaci je v naší oblasti podstatně méně jasná. Velkorysé vytyčení hradeb doby Karlovy, které do svého obvodu zahrnulo velké území Petřína, vedlo dříve k závěrům, že hradby tehdy připojily k městu i celý Pohořelec a možná i Nový Svět. Podrobný průzkum této oblasti uzavřený v poslední čtvrti 20. století však jednoznačně doložil, že oblast Pohořelce a Nového Světa měla do konce 16. století předměstský charakter s rozvolněnou zástavbou a vinicemi, odkud vedly cesty přímo do polí. Karlovská hradba z Petřína tu zřejmě pouze objala Strahovský klášter a pokračovala pak při hraně Úvozu až ke starším hradčanským hradbám s tehdejší Strahovskou bránou v dnešní Loretánské ulici. Postupná proměna zástavby Pohořelce a jeho okolí s původně výhradně hospodářskými usedlostmi v řadovou městskou zástavbu (zejména asi po povýšení Hradčan v roce 1592 na královské město) vedla k vybudování horní Strahovské brány na Pohořelci, na kterém asi – současně s její doloženou dostavbou nebo adaptací – navázalo hrazení západního a severního boku Pohořelce. To tvořily sesypané bastiony, jen zčásti obezdívané a zčásti zpevňované palisádami. Před tímto hrazením probíhal příkop přemostěný před horní bránou u Strahovského kláštera. Přesná linie tohoto valového obranného systému z doby před bělohorskou bitvou není sice podrobně známa, podle hrubého nákresu z roku 1645 (chovaného ve vídeňském Válečném archivu) se však zdá, že se již příliš nelišila od pozdějších barokních hradeb. V navazující sypané kurtině při východním boku bašty sv. Václava (XIV) byla ve valu branka, kterou procházela cesta od severu k Prašnému mostu.

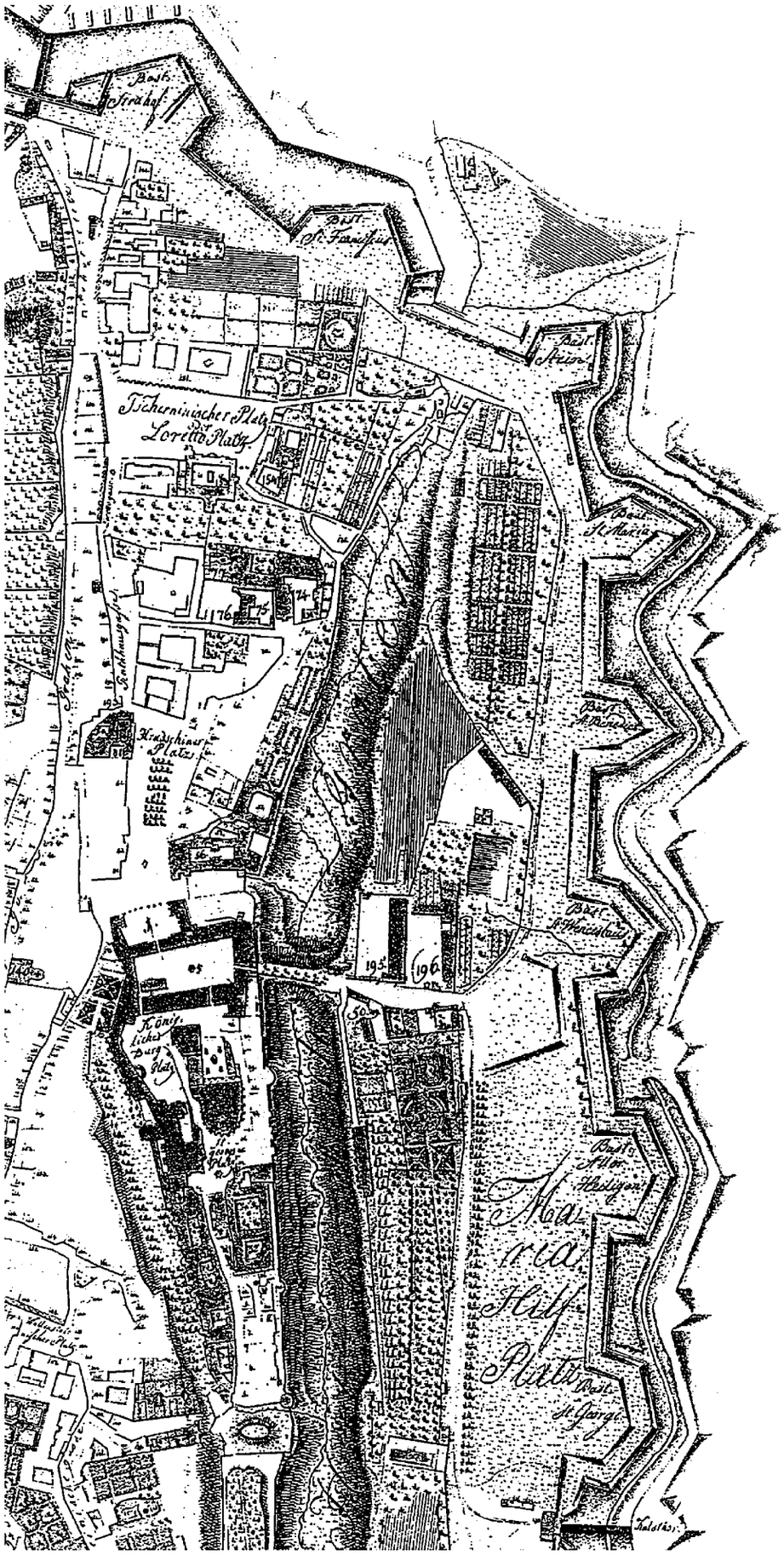

Hradčanské hradby a jejich předpolí na výseku plánu Prahy F. A. Hergeta z let 1790–1792

Sypaná bašta sv. Bednedikta (XIII) byla podobně jako její pozdější obezděná podoba mírně zasunuta k jihu, protože se nad ní předpokládalo vybudování vnitřního bastionu v prostoru Bažantnice.

Proměna tohoto hradebního úseku na věnec cihlami obezděných bastionů byla záležitostí poměrně složitou a zdlouhavou. Situaci tu značně zkomplikovaly zmíněné starší sypané bašty a různá další provizorní obranná zařízení. Ty zde, vedle složité terénní situace, způsobily při postupné výstavbě značnou nepravidelnost nového obranného systému.

Nové práce na levobřežním opevnění Malé Strany a Hradčan byly sice zahájeny už před rokem 1640, ale pokračovalo se v nich zřejmě dosti liknavě. Práce byly prováděny podle návrhu „polního strážmistra" Alexandra Barriho z Florencie. Hrabě Colloredo však ve spolupráci s Cyrilem Beerem provedl na Barriho návrhu některé významné změny, které jsou zakresleny na nákresu z roku 1645 ve vídeňském válečném archivu. Přes veškeré úsilí hraběte pokračovala stavba nadále až do konce třicetileté války velice pomalu.

Teprve po válce dovolily finanční možnosti vojenských orgánů postupně nahrazovat nebo rekonstruovat sypané valy zděnou obezdívkou do definitivní podoby, která se fragmentárně dochovala dodnes. Účtovací plány počínaje rokem 1647 zachycují ve sledovaném úseku likvidaci nebo korekci obrysů staré soustavy a vyzdívání nových hradebních zdí. Konstrukce zdi, u paty široká cca 3 m, byla zděna z lomového kamene a zesilována na rubu v pravidelných intervalech pravoúhlými polopilířky. Na šikmé vnější straně dostala 30 cm širokou cihelnou plentu. Sokl pod cihelnou plentou tvořily tesané kvádry. Vázané tesané kvádry – jak patrno částečně dodnes – zpevňovaly současně i hrany bastionů. Korunu uzavírala pískovcová oblounová římsa. Výška hradby se různila zejména podle terénu, nejnižší byla v rozsahu bastionů XII-XIV, směrem k Petřínu se zvyšovala až na průměrnou výšku 11–12 m. Dílčí nepravidelnosti terénu vyrovnávaly římsy ve spádu nebo jejich šikmé zlomy. Nad římsou probíhala užší strážní komunikace, chráněná parapetní cihelnou zídkou. Při hranách jednotlivých bastionů byly budovány nárožní pozorovací věžičky s jehlancovými stříškami. Tyto ochozy a věžičky zakreslené na plánech ze 17. století, na prospektu Ouden Allenově z roku 1685 a částečně ještě na kresbách F. B. Wernera z doby kolem roku 1740 byly v průběhu 18. století odstraňovány.

Obecně je z dochovaných účtů patrno, že práce na hradbách nenásledovaly postupně, ale probíhaly paralelně na několika místech současně. Na plánu bastionu „Hvězda" č. XI z roku 1675 jsou patrny obrysy jejího sypaného valového předchůdce a rytmus rubových polopilířků. V pravém boku bastionu bylo provedeno vyústění vnitřní chodby – poterny – která se půlkruhem stáčela za přilehlou kurtinu a následně odbočovala směrem k jihu. Poternu odvětrávaly čtyři vertikální průduchy kruhového průřezu, obezděné jako komíny vysoko nad římsu hradby (do výše předpokládaného horního valu. Tento horní val byl na Hvězdě (XI) v r. 1677 již udusaný, směrem k vnější strážní komunikaci – ve spádu 2:3). Mladší plán z roku 1678 dozdívá kurtinu z roku 1669 u poterny mezi bastiony XI a XII, bastion XII tehdy dosud tvořil pouze zemní val.

K roku 1679 se v účtech konstatuje vybudování jakéhosi parkánu při pravém boku bastionu XI, kurtině XI-X a levém boku bastionu X, na kterém byl později založen vojenský hřbitůvek. Obezdívka „parkánu", zakreslená již na plánu roku 1678, byla tu údajně zřízena k ochraně dna příkopu, kterým tu protékala Brusnice do kanálu pod kurtinou X-XI. Pěchovač dodělával kus předprsně na levém boku bašty č. XI a doúčtovávají se pěchované předprsně a násypy na zbývajících úsecích bastionu.

Z následujících účtovacích plánů a zpráv se dochoval pouze ojedinělý účet až z roku 1692, týkající se bastionu sv. Václava (č. XIV) a lze soudit, že zděná konstrukce všech čtyř sledovaných bastionů s mezilehlými kurtinami byla tehdy již hotová. Následující realizace sypaných valů nad hradbami se obecně na levém vltavském břehu protáhla až do počátků 18. století. V místech, kde kurtina mezi bastiony X a XI přehrazovala mělké údolí Brusnice, nebyly valy v plné míře dokončeny vůbec. V tomto úseku byl vytvořen nad kanalizovanou Brusnicí a nad Novým Světem pouze mostový násyp, vnější hradební zeď s rubovými pilíři tu zůstala částečně obnažena tak, jak je tomu dodnes.

Valové násypy nad hradbami, obložené drny a dosahující výšky kolem 3 m, byly po postupném rušení ochozových strážních komunikací (stržení jejich parapetů a pozorovacích nárožních věžiček) přisypány tak, že dosahovaly až k oblounovým římsám. V nesouvislých intervalech docházelo potom k obnově profilů násypů podle nových požadavků vojenské techniky. Války o rakouské dědictví v letech 1741–1744 přesto ukázaly řadu slabin a zastaralost obranné koncepce. Za francouzské okupace Prahy byla i ve sledovaném úseku hradeb provedena určitá zlepšení, která však spočívala spíše v zemních pracích, zděných konstrukcí se nedotkla. Nad bastiony XII až XIV byla např. zbudována druhá valová nástavba se složitým systémem různých nájezdů na střelecká stanoviště.

Následně byla zrušena branka v kurtině XIV-XV s cestou ke Hradu od severu a její trasu přehradil na Prašném mostě mohutný sypaný kavalír (dnes prokrojený ulicí U Prašného mostu). Vnější obranné pásmo – částečně nově upravené Francouzi – mělo

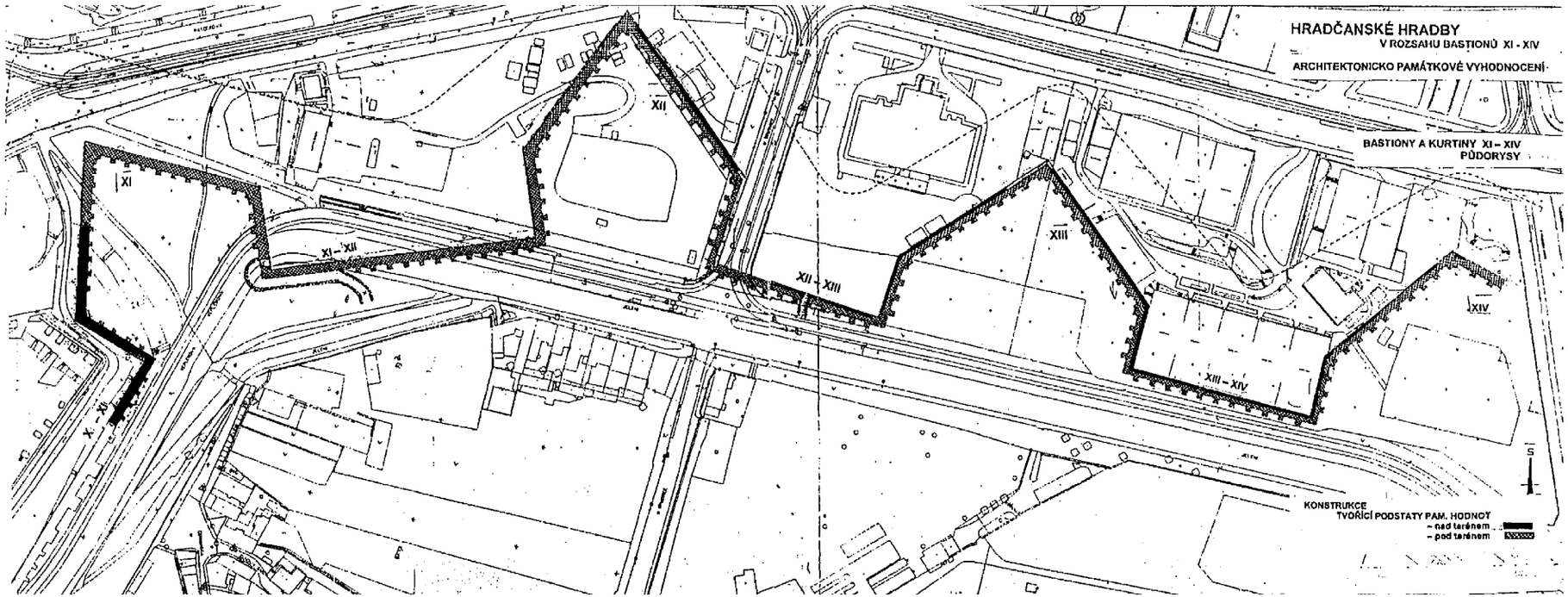

Půdorysy dochovaných částí bastionů č. XI-XIV nad rerénem a rekonstrukce průběhu hradeb skrytých pod terénem

před zděnými hradbami nadále suchý příkop hluboký až kolem 5 m. Nad kontreskarpou (vnější stranou příkopu) probíhala obvyklá „krytá cesta" se shromaždišti, chráněná vnějším valem zv. glacis – koliště, který se povlovně svažoval do předpolí. V údolí Brusnice proti kurtině X–XI se však zřejmě nikdy nerealizoval. Systém zde částečně nahrazoval zmiňovaný „parkán" (nižší obranný taras, chráněný vlastním nízkým valem), před levou lící a hrotem bastionu XI Francouzi zřízená nepravidelná vnější zemní pevnůstka chráněná palisádami, uzavírající krytou cestu, která sem vstupovala od východu. Směrem k východu před bastiony XI–XIV nelze s jistotou rozhodnout, zda byla kontreskarpa v plném rozsahu již nyní nebo později obezděna.

Zmiňované nástupnické války, za kterých od hradčanských hradeb dobývali Prahu v r. 1741 Sasové, Francouzi a Bavoři, v letech 1744 a 1757 Prusové, vedly k posílení obranného systému dále o řadu traverz jako překážek proti boční palbě, zejména při kryté cestě a o tzv. vlčí jámy.

Řada dochovaných plánů z druhé poloviny 18. století se od sebe často dílčím způsobem liší, protože systém byl nadále průběžně doplňován a opravován.

V roce 1779 byl vypracován projekt modernizace opevnění Malé Strany a Hradčan, z něhož se zachovaly jen dva listy, naštěstí s řezy bastionů č. VII–XIV ve sledované oblasti. Podrobný projekt počítal s rozšířením příkopů, s vložením ravelinů (samostatných pevnůstek v příkopech před kurtinami), s důsledným obezděním kontreskarp a s obnovou a úpravou všech valových profilů. Návrh nebyl, jak patrno z pozdějších plánů, realizován zcela důsledně. Do plného funkčního stavu bylo ještě opevnění urychleně uvedeno v době napoleonských válek, zřejmě však bez podstatných zásahů do zděných konstrukcí. Dochované dílčí plány dokládají udržování valových násypů a kavalíru na Prašném mostě ještě v letech 1831, 1836 a 1856.

Na počátku funkčního zániku pražských barokních fortifikací stojí rozhodnutí císaře Františka Josefa I. z roku 1866, kterým dal souhlas s jejich zbouráním, a Praha přestala být definitivně pevností. Nadále byla údržba sledované části hradebního obvodu omezena na minimum a pozemky se využívaly k různým pomocným vojenským účelům. Stavební oddělení 8. sboru vypracovalo v roce 1893 demoliční zaměření tehdejšího stavu hradeb, podle kterého začaly být některé jejich úseky po roce 1898 bourány. Z demoličních plánů je zřejmé, že kontreskarpy nebyly v té době obezděné v celku, ale tvořily je pouze sypané svahy. Plány počítaly s uchováním hřbitůvku při kurtině X–XI a boků přilehlých bastionů, dále k východu však měly být všechny horní valové násypy i valy nad protější krytou cestou shrnuty do příkopů a na celé sledované ploše vytvořen povlovný svah spadající severním směrem. Aby toho bylo beze zbytku docíleno, navrhovalo se u bastionu XI ubourat i horní díl zdiva hradby o výšce 5 m, částečně i přilehlé kurtiny XI–XII a bastion XII, kdežto u následujících kurtin a bastionů XIII a XIV by byl zásyp převážně zvýšen až ke hranám jejich oblounových říms. Ještě na situačním plánu okrsku z roku 1902 není zde hradební obvod nikde protržen, když rok předtím bylo území hradčanské fortifikace předáno obci. Dílčí realizace plánu se v plné míře uplatnila až poté v oblasti mezi bastiony XI–XII, dále k východu se omezila víceméně na částečné sejmutí valových násypů, na částečný zásyp příkopů, průrazy ulicí U Brusnice podél boku bastionu XII a ulicí U Prašného mostu, která odkrojila pravou líc a bok bastionu XIV. Následně dochází k využití pozemků zejména k veřejným účelům, z nichž další radikální vstup do území bývalého IV. pevnostního obvodu zde znamenala zejména výstavba bývalého městského sirotčince (dnešní budovy MK ČR) při levé líci bastionu XIII a tvrdá regulace dnešní ulice Jelení, která se tu stáčí a proměňuje v ulici Keplerovu.

František Kašička

TUNEL BLANKA A MARIÁNSKÉ HRADBY

Výstavba tunelu Blanka je pokračováním stavby městského okruhu, který navazuje na Strahovský tunel a tunel Mrázovka. Rozhodnutí o stavbě a umístění Strahovského tunelu definitivně odstranilo nebezpečí stavby tunelu Malostranského, přesto se jeho severní portál dostal do kontaktu s historickým jádrem Prahy. Několik let probíhaly diskuse o dalším vedení trasy okruhu a nakonec bylo rozhodnuto o dnešní stavbě tunelu ve variantě Blanka, který je již dva roky ve stavbě.

Zemní práce mezi bastiony XIII a XIV. Snímek z www.tunelblanka.cz.

Trasa tunelu se dotýká historického jádra města a mezi bastiony XI (Kamenný) a XIV (sv. Václava) se tunel dostává na území památkové rezervace. Od zrušeného a dnes málo patrného bastionu IX se tunel stáčí pod parkovou úpravu u tramvajové tratě v ulici Jelení a pak mírným obloukem prochází až k boku bastionu číslo XIII (sv. Benedikt), kde území rezervace opouští. Mezi bastiony XIII a XIV je vytvářen prostor výjezdů do křižovatky Špejchar, kde odbočují výjezdy z hlavní trasy a bude zřízena i podzemní garáž. Tato z povrchu budovaná stavba zasahuje prostor mezi východní stěnou bastionu XIII a západní hranou s hrotem bastionu XIV.

Budované dílo je poměrně hluboko, nicméně musí podejít jak násyp, tak zdi bastionů s tím, že oba portály budou mimo základy staveb opevnění. Ochrana proti sedání musí být provedena injektovanými vějíři, které se dostanou do kontaktu se základovými spárami objektů. Samotné objekty opevnění narušeny nejsou, nicméně může dojít k deformaci terénu nad raženým úsekem. Tyto deformace by však pravděpodobně pro historické opevnění nebyly likvidační. Za ohroženou je však možno považovat stěnu bastionu XIV, která nebyla původně znatelná v terénu a která je z celého úseku nejvíce poškozená předchozí stavební činností. Zde bylo zamýšleno zbourání celého úseku zdi až po hrot bastionu a její následné nové vyzdění. Tomu bylo nakonec po tlaku archeologů a pražského pracoviště NPÚ zabráněno.

V současné době byl ukončen archeologický průzkum mezi dvojicemi bastionů XIII a XIV a u bastionu XI. Jeho snahou bylo zachycení pat bastionů a kurtin, ověřen byl průběh původního terénu, ze kterého je možno zjistit i hloubku příkopů a případnou existenci či neexistenci kontreskarpy.

V současné době je stavba ve fázi, kdy jsou povrchy hradeb zakryty, práce probíhají před jejich hranou, od západu je zahajována ražba tunelů a připraveno je i monitorování poklesu terénu.

V zásadě lze říci, že v popsaných prostorách dojde k odstranění historických terénů a násypů v celém rozsahu, snad jen s výjimkou prostoru u kurtiny XIII–XIV na jižní straně, kde bude zacho-

Nároží bastionu XIV po obnažení sondou
Foto V. Jandáček

ván zbytek původních terénů. Vlastní historické konstrukce nebudou v zásadě poškozeny, budou pouze spojeny se zajištěním nad portály a po dokončení díla se předpokládá jejich oprava.

Největší památkový problém je možno spatřovat v naprosté nekoordinaci stavby s jejím okolím z hlediska celkové úpravy hradeb v poměrně dlouhém úseku. Na zbytcích hradeb byly v minulosti provedeny stavební úpravy v trase ulice U Brusnice, kde došlo k proražení hradby a zmatenému dozdění viditelných hran hradeb, které nerespektují jejich původní podobu, ale trasu ulice. Rovněž zatím nedořešená situace vzniká u bastionu XIV, kde není řešeno upravení prostoru na západ od ulice U Prašného mostu. Provizorní využití zahrady bývalého sirotčince na parkovací plochy a území bez údržby, které se podobá území bývalé zahrádkářské kolonie na násypu bastionu XIII musí také najít definitivní tvar.

V konečném řešení se pak bastiony stanou jakousi nástavbou opěrných stěn výjezdů z tunelů a i při jejich dochování budou již konstrukcemi těžko srozumitelnými. Tento stav je výsledkem těsného vedení trasy tunelu v dotyku s historickým jádrem, nakonec i letmý pohled do plánu ukazuje, že osa tunelu je cca 300 m od nejchráněnějšího území hradního ostrohu.

Dnes asi nemá smysl diskutovat o vedení vybrané trasy tunelů, kterou již nelze změnit, je však třeba vyvodit z daného případu poučení. Je třeba vzít na vědomí, že komunikační stavbou není jen vlastní osa trasy a příslušný příčný řez, ale také urbanistický kontext výjezdů nebo připojení. Není to vlastní tunel, ale právě jeho vjezdy a výjezdy, které obsazují velká území, a nelze je ukrýt pod zem. Příkladem je prostor u severního portálu Strahovského tunelu, kde zanikla historická krajina předměstí s vodním tokem, zahradami a zbytky původního terénu před opevněným městem.

Úseky hradeb od Strahovské brány k Písecké bráně patří k nejzachovalejším úsekům barokního opevnění Prahy. To, že na mnohých místech nejsou

Pohled na cihelnou plentu západní strany bastionu XIV
Foto V. Jandáček

Detail stavu zdiva horní části bastionu XIV
Foto V. Jandáček

přímo zřetelné, nebo mají zkomolené výškové měřítko, způsobené zasypáním příkopů, neznamená, že nejsou hodny zachování a ochrany. Zahrnutí zbytků opevnění do zahrad staveb, jejich nerovnoměrné dochování a vytvoření míst typu bývalého vojenského hřbitova a vtoku Brusnice do hradeb, dávalo území kolem zrušených hradeb neopakovatelný a velmi autentický charakter. Vpád dopravních staveb do bezprostřední blízkosti hradebního pásu je jejich nezamýšleným „dobytím" moderní dobou.

Po dokončení dopravní stavby by mělo být upraveno území zbylých prostor na hradbách a zbytky ploch pod nimi, měla by být odstraněna věčná provizoria bývalých obsluh protiletadlového dělostřelectva, pak autoškol a garáží. Území od západního plotu bývalé kadetní školy až k západnímu portálu tunelu by mělo být rehabilitováno jako celek s velkým podílem zeleně a pěších komunikací. Neklidu dopravy vnesené tunelem se však území na delší období nejspíš nezbaví, lze předpokládat její další růst i pokusy o zvýšení kapacity. Vnější okruh Prahy je zatím v nedohlednu, či ve výhledu a tak budovaný tunelový okruh strhne na svůj nový a skvěle nalinkovaný povrch i dopravu, která by se, při zrealizování vnějšího okruhu, ubírala jinudy. Barokní hradby budou mlčenlivým svědkem rozhodnutí, která mají své kořeny na přelomu 60. a 70. let 20. století, a která jsou uváděna v život v době, kdy již měly fungovat jiné dopravní stavby.

Václav Jandáček

ŠESTÝ ROČNÍK CENY KLUBU ZA STAROU PRAHU ZA NOVOU STAVBU V HISTORICKÉM PROSTŘEDÍ

Architektonické památky představují to nejcennější, co v naší zemi máme. Nejde jen o solitéry typu hradů a zámků, nýbrž také o rozsáhlé soubory domů, paláců, kostelů a jiných staveb, jaké dodnes stojí v historických centrech našich měst. Ve srovnání s mnoha evropskými státy se stará města v českých zemích zachovala v mimořádně autentickém stavu. Minuly je totiž různé asanace, válečná ničení i snahy vystavět je znovu nebo je všelijak kýčovitě vylepšovat a kašírovat. Zaslouží si proto přísnou památkovou ochranu. Cena takových starých sídel přitom nespočívá pouze v jejich přitažlivosti pro turisty a tedy v jejich ekonomické výtěžnosti. Jsou nenahraditelná, protože se jim daří lépe než stavbám novějším zkrášlovat rámec našeho života a obohacovat ho názornými výpověďmi o životě našich předků.

Vzdor své nenahraditelné hodnotě se stará města mění, protože se mění život v jejich ulicích a pod jejich střechami. Mnoho domů se v nich přestavuje a vedle starých se ocitají nové, v prolukách nebo i náhradou za starší objekty. Úkol památkových institucí spočívá ve zpomalování tohoto procesu. Mnozí tvůrčí architekti by ho naopak rádi urychlili. Pramení z toho nesváry a mnoho zlé krve na obou stranách. Debata mezi táborem architektů a táborem památkářů má nízkou kulturu, existuje-li vůbec nějaká. Aby se úroveň takové debaty zvýšila a aby se pro ni vytvořil nový prostor, v tom tkví jeden z důvodů, proč se Klub Za starou Prahu rozhodl udělovat Cenu za novou stavbu v historickém prostředí a zvát na slavnost jejího předávání architekty i pracovníky památkové péče.

Cena však vznikla ještě z důvodu jiného, praktičtějšího. V debatách domácí rady Klubu i mimo ni jsme se dlouho zamýšleli nad problémem, zda by se pro vstup novostavby do cenného historického kontextu nedala stanovit nějaká pravidla, která by zaručila, že taková intervence nic nezkazí a naopak své prostředí vylepší. Chystali jsme se sbírat dobré i špatné příklady takových vstupů, pořádat o nich diskuse a přednášky. Nakonec se však ujal nápad jednatele Klubu Richarda Biegela udílet naši Cenu. Proces její přípravy – tipování kandidátů, rozprava o nich před hlasováním v domácí radě, výklad o nich při předávání Ceny v nějaké pražské kavárně, komentáře v denním i odborném tisku, to všechno, jak jsme očekávali, bude s to uspokojit i ony odborné a didaktické nároky, které původně měly splnit jiné naše aktivity. Myslím, že k hlubšímu promýšlení našeho problému Cena opravdu přispěla, a to ve všech šesti dosavadních ročnících.

Zdali však pomohla pokročit ke stanovení nějakých zásad či pravidel, jimiž se má řídit novostavba, aby při svém vstupu do historického kontextu byla úspěšná, tím si už tolik jistý nejsem. Ročník za ročníkem naší soutěže ve mě sílí přesvědčení, že takové zásady se přesně stanovit nedají.

Kdybych přesto měl nějak zobecnit, proč naši cenu dostaly právě ty stavby, o nichž jsme v domácí radě rozhodli debatou a pak tajným hlasováním, a nikoliv stavby jiné, dospěl bych asi k těmto dvěma bodům:

Zaprvé, v historickém prostředí dobře dopadne jenom architektura kvalitní. Nekvalitní architektura takové prostředí degraduje a chová se v něm jako parazit. Samozřejmě si uvědomuji vágnost a subjektivnost kritéria „kvalitní“. Ono však vždy zůstane takové. Musíme se zkrátka poctivě snažit kvalitu rozpoznávat.

Zadruhé, ve starém kontextu uspěje taková stavba, která nepřináší prospěch pouze sobě samé, ale i širšímu okolí: stavba, která obohacuje starý městský soubor svou přítomností a povyšuje ho na vyšší úroveň. Tuším, že ani z této definice nebudou všichni moudří. Cestu k lepšímu porozumění tomuto pravidlu jim však může ukázat způsob, jak si v historickém prostředí počínali všichni dosavadní laureáti naší Ceny. Bylo to Sborwitzovo nové křídlo zámku v Praze-Komořanech, pražská kancelářská budova Portheimka od týmu Cigler-Marani, Pawsonova a Soukupova transformace barokního hospodářského dvora v Novém Dvoře u Toužimi v klášter cisterciáků-trapistů, rodinný dům v Praze-Hlubočepích od Barbory Rossi, Jana Mrázka a Josefa Šandy a naposled polyfunkční dům na náměstí v Lanškrouně od dvojice Kokeš-Medlík. Všechny tyto novostavby proměnily své prostředí k lepšímu a vdechly do něj nový život.

V ročníku letošním se spolu utkalo pět novostaveb, které všechny dovedou splnit tytéž uvedené nároky.

Hotel Karlov v Benešově od Ladislava Lábuse, Jiřího Poláčka a Václava Škardy v sobě kombinuje adaptace a opravy starších budov s velkou novostavbou ústředního objektu. Na ostroh, kde se rozkládá nejstarší historické jádro Benešova se zříceninou minoritského kláštera, ale kam během dvou posledních století pronikaly přehnaně veliké veřejné budovy a obraz cenného místa tak poškozovaly, vkomponovala trojice pražských architektů soubor objektů se sedlovými střechami a výškovými formáty oken. Tam, kde dříve brutálně dominovala novodobá výstavba, tam se s novým hotelem vracejí kvality, které Zdeněk Wirth před sto lety charakterizoval jako „stavební rytmus malého

města“: zdrobnění proporcí a seskupování několika různých hmot do jednoho členitého a téměř malebného celku. Autoři Karlova se pro svůj záměr neostýchali použít důvěrně známé tradiční tvarosloví. Zjednodušovali a stylizovali ho však až minimalisticky, abychom u Karlova dovedli odhadnout skutečnou dobu jeho vzniku. Někomu se tento přístup zdá být příliš památkářský, znalce historických stavebních technologií by naopak uspokojilo jejich ještě důslednější uplatnění.

Soubor polyfunkčních domů, který uzavřel vyústění Pražské ulice **v Kolíně** na okraji historické rezervace, dílo místních architektů Jiřího Slaby a Jany Chmelové, neměl tak vysoké architektonické ambice jako benešovský Karlov. Autoři se však vyrovnali se svou úlohou kultivovaně a vkusně. Střídání výšek čtyř objektů na severní straně Pražské ulice opakuje motiv, který je pro starou zástavbu v této části města typický. A rovněž tři styly, které kolínští architekti pro svůj soubor použili – tradiční dům s okny a sedlovou střechou, skleněný pavilon a červený minimalistický objekt na nároží – lze chápat jako narážku na bohatství stylů uvnitř staréh o Kolína. Architektům se podařilo lépe zpřístupnit klub ve staré střelnici v zadním plánu jejich souboru a zkultivovat vstup do celé historické rezervace z jejího západního okraje.

Na rozdíl od Kolína, který se může pyšnit historickou architekturou nejvyšších kvalit, **v Nýřanech** na nic takového nenarazíme. Na náměstí, pravda, stojí solidní novogotický kostel a ono samé má pěkně vymezený tvar. Ten však dokola uzavírají málo zajímavá, průměrná jednopatrová stavení. Když se v jejich souvislé řadě ocitne dům, který tento průměr vysoce převyšuje, tak se zdá, jako by se o stupeň pozvedla architektura celého města. A to se v Nýřanech stalo, zásluhou pražských architektů Jana Klempíře a Kryštofa Štulce. Veřejnost se bohužel u jejich domu nemůže obdivovat netuctové skladbě zadní fasády, ač i zezadu lze zahlédnout, jak nezvykle si tu autoři poradili se sedlovou střechou. Při pohledu na jejich dílo z náměstí vyvstane najevo, že i z pouhé plochy, vymezené na obou stranách domy sousedů, lze vytěžit zajímavé architektonické téma. U průčelí nýřanského domu architekti pěkně rozsázeli okenní a dveřní otvory do zpola tradiční a zpola modernistické kompozice a zvlášť chytře si pohráli s jeho atikou.

S úlohou domu, který doplňuje frontu náměstí, se vyrovnával také brněnský architekt Svatopluk Sládeček, když se zlínskými kolegy Ivanem Bergmannem a Pavlem Mudříkem pracoval na návrhu polyfunkčního komplexu **Zlaté jablko ve Zlíně**. Až do roku 1920 patřil Zlín k nejmalebnějším starým městům na Valašsku. Poté však ráz jeho centra zničila přemíra peněz, které sem proudily z Baťova podniku. Po různých modernizačních počinech tu nezůstaly jenom novostavby, více či méně zajímavé, nýbrž i početné a velmi rozsáhlé proluky. Ty se začaly zacelovat teprve nedávno, a to hlavně Sládečkovou zásluhou. Komplex Zlatého jablka vyrostl na složité konfiguraci takových proluk. Pomohl tak u zlínského centra zpevnit jeho těžce narušený starý půdorys. Nabídl zároveň publiku velký krytý prostor ochozové dvorany, ve stejné chvíli, kdy se díky týmu Evy Jiřičné zrodil podobně řešený veřejně přístupný prostor ve zlínském univerzitním centru. Jelikož Zlaté jablko zaplnilo parcely po několika různých domech, jeho autoři se snažili vzít tuto rozmanitost v úvahu a připomenout ji u jednotlivých částí nového komplexu proměnami jejich tvarosloví. Pilotní objekt areálu, budova na rohu náměstí a Rašínovy ulice, evokuje vzhled funkcionalistických domů, které pro starý Zlín vyprojektoval ve třicátých letech 20. století Gočárův žák Miroslav Lorenc.

Ceremoniál udílení Ceny Klubu, který tentokrát proběhl 23. června 2009 v kavárně Mlýnská na pražském ostrově Kampa, už minule okrášlily spontánní výklady architektů, jejichž stavby postoupily do finále naší soutěže a byly za to odměněny kandidátským diplomem. Letošní setkání v Mlýnské pozvedla na úroveň ještě vyšší debata, do níž se pustil Ladislav Lábus s letošními laureáty, autory **Národní technické knihovny v Praze-Dejvicích** Romanem Brychtou, Adamem Halířem, Ondřejem Hofmeisterem a Petrem Leškem.

Rozhodnutí domácí rady zařadit mezi kandidáty na letošní Cenu Klubu budovu Národní technické knihovny se zprvu může zdát sporné. Knihovna nestojí uvnitř nějakého starobylého města, nýbrž ve čtvrti, která vděčí za svou podobu urbanistickým plánům Antonína Engela z dvacátých let 20. století. Zdali jde v dejvickém vysokoškolském areálu opravdu o historické prostředí, jaké má Cena KSZP ve svém názvu, to navíc zpochybnily počiny architektů Čermáka a Paula z pozdních padesátých a šedesátých let, které Engelovu novoklasicistní koncepci uzavřených bloků a osových průhledů přestaly respektovat a konkurovaly jí svým vlastním polootevřeným urbanistickým schématem.

Mezi členy domácí rady se prosadil názor, že toto prostředí má vzdor svému rozporuplnému vývoji tak vysokou architektonicko-urbanistickou kvalitu, že i je lze považovat za historické. Až po tajném hlasování, které Národní technickou knihovnu zvolilo letošním laureátem Ceny KSZP, navíc členové zjistili, že od devadesátých let 20. století Engelův vysokoškolský areál disponuje statutem památkové zóny. Novostavba knihovny se k charakteru této zóny chová velmi inteligentně. Její abstraktní tvar sférického kubusu – „lampion", jak mu autoři říkají dovede respektovat jak tradicionalistickou koncepci Engelovu, tak i jejího modernistického oponenta z ruky Čermákovy a Paulovy. Knihovna též splňuje kritérium vysoké architektonické kvality, nehledě k faktu, že jde o první stavbu po vzniku České republiky reprezentující uvnitř hlavního města nový český stát. Její jemně řasený průsvitný plášť se navíc odchyluje od linie „domu s okny", které domácí rada Klubu dosud dávala při tajném hlasování o laureátech přednost před řešeními jinými. Debata o dosavadním průběhu soutěže – například kritické recenze Mileny Sršňové a Martiny Mertové ve Stavbě a Eře 21 – to Klubu někdy vytýkala, ať už právem či neprávem. Jak převratně může výběr laureáta pro letošní Cenu vyznít, to ukazuje srovnání mezi Národní technickou knihovnou a polyfunkčním „domem s okny" v Lanškrouně, který dostal naši cenu loni.

Od vítězného projektu v soutěži na Národní technickou knihovnu, která proběhla v roce 2001 a na němž se též podílel architekt Václav Králíček, se výsledná podoba knihovny ve dvou ohledech liší. Autoři původně chtěli zvýraznit její vztah ke stavebním čárám vysokoškolského areálu tak, že za její záda navrhli osadit vysoký objem etážových garáží. Čáru široké Technické ulice pak budova přestupovala lehce vystrčeným břichem. Při neformální debatě v kavárně Mlýnská se za původce změn v tomto soutěžním návrhu statečně označil Ladislav Lábus. Při různých jednáních po soutěži se Lábus vzpíral stavbě etážových garáží, protože by jejich hmota v celém areálu dominovala, a na něco takového by garáže opravdu mít nárok neměly. Lábus též vystupoval proti přesahování čáry Technické ulice, a to kvůli zjevné nehotovosti celého vysokoškolského kampusu, u nějž se proto hodí respektovat všechny staré urbanistické vztahy. Těmto silným argumentům autoři Národní technické knihovny při debatě v kavárně Mlýnská oponovali vlastními silnými argumenty. Lze jen

litovat, že návštěvníci kavárny tuto zajímavou a vysoce kulturně vedenou diskusi skoro neslyšeli, protože jsme se nepostarali o lepší ozvučení jejího prostoru.

Minulé ročníky Ceny KSZP měly vždy slušný ohlas v médiích, což přispívá u naší iniciativy k jejímu osvětovému a výchovnému účinku. Letos o ní pohotově informoval Radiožurnál a zásluhou Karla Oujezdského i stanice Vltava. S výjimkou Práva, respektive jeho čtvrtečního Salonu (6. 8. 2009), však tentokrát jiné velké deníky naši cenu ignorovaly, nepochybně k jejich vlastní škodě. Obsáhlejší zprávu o ceně připravuje pro Literární noviny Ivan Matějka. Z odborných médií o ní už přinesly zprávu Art+Antiques – v pěkné stati Karoliny Jirkalové v čísle 7+8/2009, Archiweb a Stavbaweb, ke kterým se brzy připojí časopis Era 21. Ceremoniálu v kavárně Mlýnská dodala velký lesk přítomnost ředitelky Národního památkového ústavu Naděždy Goryczkové a prezidenta Českého národního komitétu ICOMOS generálního konzervátora Josefa Štulce – ostatně člena Ddomácí rady. Zdá se mi nicméně, že Cena mnohem víc zajímá architekty než profesionální pracovníky památkové péče.

Jak už se stalo tradicí, ceremoniál udílení naší Ceny uvedl proslov předsedkyně Klubu Kateřiny Bečkové. Tentokrát se točil kolem devízy „IKUHO“, zavánějící Orientem. Rozluštění tohoto kryptogramu může přinést odpověď na otázku, jak si má počínat autor novostavby v historickém prostředí. „I“ znamená identitu, „K“ kontinuitu, „U“ udržitelnost či soulad se starým, „H“ harmonii, „O“ osobitost. Lépe než celý můj výklad tak předsedkyně Klubu vyjádřila zásady, kterých se má držet architekt aspirující na laureáta naší Ceny.

Rostislav Švácha

Foto autor článku

PRINCIP IKUHO

METODA PŘEMÝŠLENÍ O NOVOSTAVBĚ V HISTORICKÉM PROSTŘEDÍ

Je privilegiem předsedy (předsedkyně) Klubu Za starou Prahu pronést úvodní slovo na slavnostním večeru k vyhlášení Ceny Klubu za novou stavbu v historickém prostředí. Z důvodů čistě osvětových jsem si vytkla za cíl propašovat při této příležitosti vždy do své řečí alespoň malé (Klub)ko ideí, před kterými by za normálních okolností každý architekt utekl, pokud by ovšem nebyl nucen setrvat na místě ve vzrušujícím očekávání, zda se právě on náhodou nestane laureátem ceny. Tak tomu bylo i 23. června 2009. Neskromně se domnívám, že ad hoc vymyšlený a nezávazně toho večera poprvé veřejně prezentovaný „princip IKUHO" má potenciál být zaznamenán, rozpracován a dále šířen, o což se publikováním této stati snažím.

Vyhřezl z měřítka a vědom si této neúnosné „tělesné vady", snaží se ji maskovat ustupujícími patry… (Palác Myslbek od Ovocného trhu, foto: Pepa Středa 1993)

Vždycky mne rozčilovalo, když jsem nevěděla, proč se mi některá stavba líbí a jiná nelíbí, proč to někdy starému s novým sluší a proč jindy ne. Na čem je založeno to sousedské soužití dvou nebo více staveb, které právem oceňujeme? Jaká kritéria máme v hodnocení sledovat? Předseda naší Ceny, profesor Rostislav Švácha říká, že ocenění hodna je taková nová stavba, která dané historické místo pozvedne a obohatí. S tím nelze polemizovat, to jsou svatá slova, ale pokusím se jít na hodnocení ještě z jiné strany, byť zůstanu také ve velmi obecných sférách úvah.

Nacházím pět hodnotových kritérií, i když netvrdím, že jich nemůže být nalezeno více, která nám mohou úspěšně napomoci v usměrnění bezbřehého toku myšlenek a k vyvedení z emocionálního tápání od „líbí" k „nelíbí" a naopak. Jejich předností není jen to, že nabídnou osnovu hodnocení hotového díla, ale také již jeho studie, případně rámec jakési meditace o podobě stavby dosud jen zamýšlené.

Přes orientálně znějící název není princip IKUHO žádnou aplikací východní filozofie nebo meditačního postupu, ale prachobyčejnou středoevroskou zkratkou začátečních písmen pěti slov. Ať tak či onak, přemýšlení je sakramentská dřina, ale vyplatí se kdekoliv na světě.

I = identita

Každé místo, podobně jako každý člověk, má svoji identitu (česky totožnost, ale „t" se mi nehodilo do názvu). Je to soubor charakteristických prvků, vlastností a jejich kombinací, které jsou pro místo typické, činí jej tím, čím je, a odlišují od jiných míst.

Přitom charakteristické prvky a jejich vzájemné originální vztahy, které zakládají identitu místa, nejsou nikterak „geneticky" předurčeny, jsou výsledkem historické a tvůrčí nahodilosti.

Lidská vůle k zachování podoby místa je založena na kulturní tradici a zvyku, rozhodnutí o trvání identity místa má formu společenské dohody.

Co všechno může tvořit prvky identity místa? Výrazné a nezaměnitelné stavby. Kombinace staveb a morfologie terénu. Nehmotné charakteristiky jako

tradiční funkce místa, historický význam místa apod.

Prvků, které charakterizují místo a bez nichž by nebylo „sebou samým“, je nepřeberné množství. Jejich dokonalé rozpoznání, pochopení a respektování je klíčem, s nímž lze úspěšně vstoupit do většiny dveří, nebo naopak jejich uzamčenost chránit jako třináctou komnatu.

K = kontinuita (podkategorie identity)

Druhé důležité písmeno principu IKUHO reprezentuje pojem „kontinuita“, jehož českým ekvivalentem by mola být „návaznost“, v tomto případě myšleno z minulosti do současnosti.

Jestliže jsme rozpoznali, pojmenovali a pochopili identitu historického prostředí, tedy souboru prvků, které jsou jeho hlavní charakteristikou, můžeme začít přemýšlet o tom, kde v minulosti mají tyto prvky své kořeny, jak a proč se vyvíjely, jak a v jaké hierarchii jsou pro místo nyní důležité, které z nich je nezbytné, žádoucí či vhodné respektovat, abychom místu neublížili. Můžeme také dojít k legitimnímu závěru, že některé prvky jsou přežilé a místu již škodí, nikde není řečeno, že na vše minulé se musí otrocky navázat a že přerušení kontinuity nebude u některých míst přínosem.

U = udržitelnost (podkategorie identity)

Kategorie má podobný charakter jako kontinuita, ale v opačném směru na časové přímce, vztahuje se k budoucnosti. Jde o to, zda identita, kterou prostor po stavebním zásahu získá (nezměněná, staronová či zcela nová) je udržitelná do budoucnosti.

Jde tedy o odpovědnost: architekt by měl navrhovat nové dílo s vědomím, že zde může stát „navěky“. Musí být takové dlouhověkosti schopno nejen po stránce estetické, ale i materiálové a technické.

H = harmonie

Harmonie je klíčovou a z hlediska výkladu i nejproblematičtější kategorií principu IKUHO. Obecně by mělo jít o harmonický (libý) soulad stavebních prvků prostoru navzájem i s jeho geniem loci (duchem místa).

Pokud má nová stavba vstoupit do prostoru harmonicky, musí tvůrce nejen racionální úvahou a rozborem poznat a pochopit jeho identitu, ale také vycítit jeho estetický a duchovní kód, pokud místo takovou kvalitou hodnou budoucího zachování vyniká.

Tímto kódem je myšlen vnitřní, skrytý princip uspořádání vnějších prvků místa, který má schopnost na pozorovatele určitým způsobem zapůsobit. Důležitým, i když pro jednoduché povahy matoucím, poznatkem může být to, že soulad (libost, harmonie) nevzniká jen díky podobnosti či stejnosti prvků, ale může být výsledkem vzájemného působení i prvků odlišných či dokonce protikladných. Tento kód bohužel nelze vyluštit jako hádanku, protože jako kryptogram nevznikl, a tudíž žádná luštitelná racionální pravidla nemá. Do tohoto kódu se musí tvůrce nebo budoucí hodnotitel jeho díla jednoduše (spíš složitě) vcítit (strefit). Právě tento moment představuje velký zádrhel tvůrčí i hodnotící práce – amúzický člověk je zpravidla předurčen k neúspěchu.

Ne nadarmo si dovolím citovat větu do Prahy absolutně vcítěného Angela Marii Ripellina z jeho slavné knihy Magická Praha: „Nietzsche říká v Ecce Homo: Když hledám pro slovo hudba jiné slovo, nacházím vždy pouze slovo Benátky. Já pravím: Chci-li vyjádřit slovo tajemství jiným slovem, nalézám pouze jediné slovo – Praha.“ [1]

Mohu-li si troufnout něco k slovům A. M. Ripellina dodat, řeknu toto: Právě tajemství harmonického kódu Prahy je postatou její podmanivé a vzrušující „magičnosti“. Mohou vzniknout stohy sofistikovaných stavebně-historických a urbanistických rozborů, které vyjmenují a popíší všechny měřitelné parametry místa, dají je do vzájemných souvislostí, porovnají, přičtou, odečtou, znásobí, vydělí…, ale z hlediska pochopení harmonie a ducha místa tím nemusí postoupit ani o píď kupředu.

K vcítění, k navázání vnitřního vztahu s místem může (zejména v centru Prahy) napomoci i literatura. Přiznávám, že kdyby na mně bylo, vkládala bych do podmínek různých urbanistických a architektonických soutěží kromě plánových a vizuálních podkladů i seznam povinné literatury (naučné i krásné).

Kvalitu vcítění projektujícího architekta do „harmonie“ místa může kvalitně ohodnotit pouze vcítěný hodnotitel.

O = osobitost

Osobitostí je myšlena invenčnost architektury, která do historického prostředí vstupuje. Bylo by chybou domnívat se, že pouze konvenční výplňová architektura, která nikoho neurazí ani nepotěší, je nejlepším řešením pro vstup do vzácného historického prostředí, jehož hodnota by neměla být narušena. Naopak: neinvenční architekturou místo pokořujeme, urážíme. Avšak osobitá architektura není automaticky ta, která provokuje a okázalou výstředností dává najevo: podívejte se, co si vůči svému okolí dovolím a jak dokážu reagovat na nejnovější trendy. Takový přístup by naznačoval pubertální nezralost, historické prostředí si naopak žádá moudrost zralosti. Je schopno vstřebat a přijmout překvapivě hodně, jen ne prvoplánovou drzost a schválnost.

1/ Angelo Maria Ripellino: Magická Praha, Nakladatelství Odeon, Praha 1996, s. 14

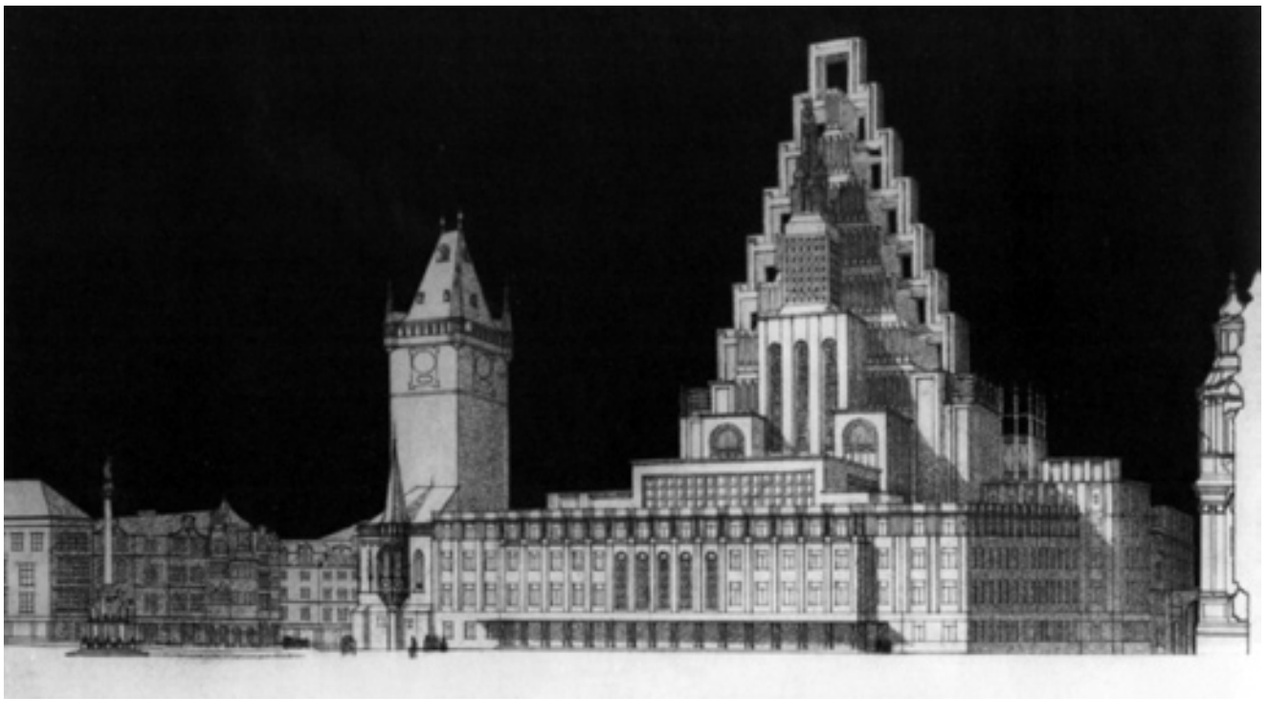

Ukázka možnosti dráždivě inspirativního, provokativně přitažlivého, ale bezohledně do sebe zahleděného řešení... (J Gočár, Návrh dostavby Staroměstské radnice, z katalogu výstavy Srdce města, Praha 2008)

Příklady aplikace metody IKUHO při hodnocení:

Příklad 1.

Hodnocení stavby Palác Myslbek, Ovocný trh/Na Příkopě

Identita místa (+ kontinuita a udržitelnost):

• plocha, na níž stálo původně pět řadových měšťanských domů na hlubokých gotických parcelách, nabízela zvolit modulové členění objektu: *nevyužito, objekt byl postaven jako monoblok.*

• modulové členění by ani nebylo nutné, pokud by se objekt dokázal objemově včlenit do organismu okolní zástavby: *nedokázal, vyhřezl z měřítka a vědom si této neúnosné „tělesné vady", snaží se ji maskovat ustupujícími patry*

• blok má dvě průčelí do významných městských prostorů, z nichž každé vstupuje do prostoru s jiným charakterem (Příkopy – luxusní obchodní třída či bulvár – snesou monumentálnější pojetí, Ovocný trh – komorní prostředí historického tržiště): *nabídka využita, bohužel v problematickém provedení – viz dále*

• tradiční průchodnost bloku: *respektována obchodní pasáží*

Harmonie:

• *absolutně disharmonické vůči prostředí Ovocného trhu je průčelí objektu do tohoto prostoru, pokus o přizpůsobení se historickému rytmizování fasád vyznívá vynuceně, prvoplánově a účinek je opačný než zamýšlený – nepříjemně cizorodý. (Mimochodem důkaz toho, že snaha o „záměrnou podobnost" vyzní někdy hůře než protikladnost, která se může projevit jako překvapivě komplementární.) Tvarové hrátky na průčelí postrádají vtip i invenci.*

• *průčelí do ulice Na Příkopě vyznívá v kontextu okolí podstatně lépe, ale z průměru nevybočuje, nadšení a obdiv nevyvolává.*

Osobitost:

• *průměrná až podprůměrná architektura, uspěchaná, nevyzrálá, prostor si žádal důstojnější a sebejistější řešení.*

Závěr:

• *promarněná šance kvalitně zhodnotit jednu z nejvýznamnějších volných parcel ve středu Prahy*

Příklad 2.

Hodnocení návrhu dostavby Staroměstské radnice, J. Gočár, soutěž 1909

Identita místa (+ kontinuita, udržitelnost):

• místo s velkou vážností a respektem: *převýšená pyramida v sobě tvarově nese víc monumentality, než je požadováno, působí proto jako karikatura*

• vizuálně je místo určeno tradičními dominantami – věžemi Týna, radniční věží: *návrh je odsouvá do druhořadé pozice, degraduje z výsostného postavení a sám zaujímá jejich místo*

Budova doplňuje „hranaté“ a tím „určité“ objemy školních budov svou oblou neurčitostí či nekonečností…
(Národní technická knihovna, foto Jan Bečka, 2009)

Harmonie:

• *návrh je s klasicky chápanou harmonií prostředí zcela mimoběžný, harmonii či jakýkoliv akvivalent této hodnoty záměrně ignoruje či přímo rozrušuje*

Osobitost:

• *míra osobitosti návrhu je mimořádně vysoká, jde o jeden z nejodvážnějších návrhů vstupu do historického prostředí Prahy, jaký byl kdy zveřejněn*

• *tvarová a objemová neúnosnost návrhu pro dané prostředí je záměrná a pravděpodobně je autorem považována za jeho významnou kvalitativní vlastnost*

Závěr:

• *absolutně nerealizovatelný návrh, ukázka možnosti dráždivě inspirativního, provokativně přitažlivého, ale bezohledně do sebe zahleděného řešení.*

Příklad 3.

Hodnocení stavby Národní technické knihovny

Identita (+ kontinuita, udržitelnost)

• stavba vznikla na místě dosud nezastavěné parcely při střetu dvou urbanistických a architektonických koncepcí 20. století: *stavba měla legitimní výběr navázat na některé z předchozích řešení nebo zvolit vlastní cestu*

• součást vysokoškolského kampusu, nutnost funkčního navázání: *stavba od počátku zamýšlena jako technická knihovna, stmelující prvek všech oborů ČVUT*

Harmonie:

• *budova zvolila podle hesla „tres faciunt collegium“ třetí suverénní slohové řešení v prostoru kampusu (nanavazuje ani na Engelův neoklasicismus, ani na 60. léta)*

• *budova NTK doplňuje „hranaté“ a tím „určité“ objemy školních budov svou oblou neurčitostí či nekonečností*

Osobitost:

• *tvarově nekonvenční stavba, pohledově a materiálově příjemné řešení pláště budovy, chvályhodná neokázalost řešení*

• *hravost a vtip „mluvících“ prvků na plášti budovy jsou blízké studentskému prostředí*

Závěr:

• *mimořádně zdařilá stavba, zlidšťuje přísnost školního prostředí svého okolí, láká „k použití“ a tím překvapivě úspěšně naplňuje své poslání.*

Kateřina Bečková

POZNÁMKA K DOKONČENÍ VELKÉ REKONSTRUKCE MALOSTRANSKÉ RADNICE

Koncem roku 2009 byla po několika letech přestavba Malostranské radnice dokončena. V jejím průběhu došlo, jak známo, k ne zcela běžnému rozhodnutí obnovit renesanční podobu průčelí se třemi věžemi a dvěma střešními pavilony (vikýři).

Malostranská radnice kolem roku 1870. Tak jsme ji však znali do nedávné doby. Foto Muzeum hlav. města Prahy.

Stavbu projektoval atelier KAVA, Ing. arch. Jan Karásek a Ing. Vít Mlázovský, investorem byl vlastník budovy Úřad městské části Praha 1. Realizátory byli firmy Podzimek a synové, AVERS (restaurování fasád, štukové práce), BAU plus (zednické práce), A-Z bau (oprava krovu a střechy) a firmy TESMO, FORTNASTAV a Tesařství Georgiadis (dřevěné konstrukce věží), restaurátorské práce provedl Mgr. Miroslav Koželuh se spolupracovníky. Fasádní vápenné barvy vzorkovala a dodala firma AQUA obnova staveb. Památkový dozor vykonávala Ing. arch. Markéta Lierová z pražského pracoviště NPÚ ve spolupráci s pracovníky ústředního pracoviště NPÚ, Ing. arch. Ondřejem Šefců a Pavlem Jerie.

Klub Za starou Prahu akci průběžně sledoval, zejména také v souvislosti s obnovou pozdně renesančního stavu fasády do náměstí – nestává se tak často, aby se pražským památkám vracela starší, dalším stavebním vývojem zastřená podoba. Dnes opět vidíme průčelí tak, jak vzniklo pravděpodobně kolem poloviny 17. století. Do podoby, na jakou jsme byli dosud zvyklí, byla radnice postupně upravována střídavým zazdíváním a otevíráním arkády v přízemí, změnami využití budovy po sloučení měst pražských v roce 1784, a konečně snesením vikýřů, štítů a věží v roce 1827.

Rekonstrukce budovy je zdařilá, i přes některé možné výhrady k použitým soudobým stavebním technologiím. Dobré dílo odvedli restaurátoři záklopových stropů i nástěnných maleb, i vynikající tesaři při obnově krovu a věží, které jsou ze dvou třetin dřevěné – jen přední stěna, stojící na zdivu fasády, je cihelná. Rovněž štukatérská práce na replice renesanční výzdoby věží, zvolená barevnost i provedení vápenného fasádního nátěru zasluhuje pochvalu.

Stavba ale byla rovněž poznamenána nedostatky, a dlužno říci, že zbytečnými. V letech 2008 a 2009 došlo několikrát k protečení budovy vinou nedbalého zakrytí otevřené střechy, při tom byly poškozeny již restaurované záklopové stropy, které ostatně až dosud zcela nevyschly, a hotové omítky v interierech horního podlaží. Členové domácí rady Klubu při své návštěvě stavby na konci srpna 2009 mimo jiné také konstatovali, že zatékáním je vážně poškozena opuková renesanční hlavní římsa.

Na parkovišti Malostranského náměstí byly v září 2008 netradičně zaparkovány tři mohutné báně. Foto K. Bečková

Situace nás natolik znepokojila, že jsme na poškození římsy vodou upozornili dopisem hned v prvních dnech září 2009 starostu Prahy 1 a Národní památkový ústav, pracoviště Praha. Klub zde vyjádřil zejména názor, že opukový materiál římsy je nutno nechat postupně vysychat a zabránit zbytečně velké výměně originálu za kopie, a to i za cenu zdržení celé stavby.

V té době již bylo zpracováno posouzení stavu římsy technologickou laboratoří NPÚ a byly odebírány vzorky pracovníky Kloknerova ústavu ČVUT.

Reakce na naši intervenci sdělovaly, že situace se řeší a že dalšímu postupu bude věnovat pozornost jak vlastník budovy, tedy Praha 1, tak NPÚ. V téže době jsme se seznámili s výsledky měření vlhkosti

Usazování věžic na budovu radnice v září 2008 bylo atraktivní podívanou. Foto K. Bečková

Malostranská radnice s věžemi se staré podobě bez věží skoro nepodobá. O tom, co jí více slušelo, vedou kolemjdoucí neustálé spory. Foto Jan Bečka, listopad 2009

v Kloknerově ústavu i s upraveným návrhem na restaurování. Následně jsme stavbu několikrát navštívili a sledovali reakci kamene na vysychání.

Počátkem listopadu 2009, jak se zdá, konstrukce římsy pomalu vysychá, byly naměřeny hodnoty vlhkosti kamene kolem 10–11% hmotnostních. Drobné prvky profilu římsy (perlovec, vejcovec) nebyly zatím plně restaurovány, došlo ale k výměně (z celkového počtu 77), 19 masivních opukových konzol, z toho 9 kusů byly již betonové výdusky z minulých oprav.

Zbylých 10 kusů, respektive jejich torz, bylo podle sdělení arch. Lierové nutno po zralé úvaze nahradit kopiemi proto, že kamenný materiál byl zcela rozrušen povětrnostními vlivy a restaurátorský způsob opravy nemohl zaručit bezpečnost chodců.

Římsa je opticky přizpůsobena celkovému působení fasády, všichni zúčastnění jsou si ale vědomi, že po uplynutí zimního období bude provedena podrobná obhlídka ze zvedací plošiny, bude znovu zkontrolována vlhkost a teprve pak dokončeny restaurátorské práce na kameni originálu. Toto rozhodnutí je součástí závěrečných kolaudačních protokolů.

Je dobré, že vysychání probíhá díky ročnímu období relativně pomalu a opuka tak není nadměrně namáhána objemovými změnami a krystalizací solí. Zvolený postup je i v souladu s naším názorem, že přirozené dlouhodobé vysychání kamene nelze urychlovat a že je nutno zabránit dalším škodám i zbytečným náhradám kamene originálu.

Lze předpokládat, že i stanovisko Klubu včas zaslané hlavním účastníkům rekonstrukce budovy, přispělo k záchraně dochovaného originálu kamenné hlavní římsy radnice. Klub bude rovněž při tom, až počátkem příštího roku bude aktuální stav kamene znovu posuzován a bude řešen další postup záchrany a restaurování.

Jan Bárta

STANOVISKO KLUBU ZA STAROU PRAHU K SOUČASNÉMU STAVU A PRŮBĚHU OBNOVY KARLOVA MOSTU

Obnova Karlova mostu je bezesporu nejostřeji sledovanou památkovou akcí za posledních mnoho let. V diskusi nad problémem nejčastěji zaznívá kritika zvoleného postupu obnovy i průběhu stavby, ze kterých pak většinou vyplývají vážné obavy o osud této jedinečné památky. Klub Za starou Prahu průběh stavby pozorně sledoval, seznamoval se podrobně se stanovisky zúčastněných partnerů a počátkem prosince 2008 vydal své první veřejné stanovisko k této věci.

Karlův most kolem roku 1870, foto F. Fridrich, reprodukce z knihy Zdeňka Wirtha, Stará Praha, J. Štenc, Praha 1943

Během uplynulého roku se problémy na mostě i jejich kritika stupňovaly a postupně nabyly formy veřejné skandalizace nedostatků, která v médiích vytěsnila skutečnou odbornou diskusi. Z hlediska podstaty problému je tento posun velmi nešťastný, a to zejména z toho důvodu, že většina vytýkaných závad má bohužel reálný základ. **Před začátkem stavby skutečně nebyl vypracován úplný stavebně-historický průzkum, stavba nemá zpracovaný prováděcí projekt a neúčastní se jí žádný architekt se zkušenostmi z obnovy památek, na stavbě je citelná absence restaurátorů i techniků z oboru péče o kamenné památky, velmi sporná je kvalita prací i způsob výběru subdodavatelů, během obnovy je vyřazováno nepochopitelně mnoho starších kamenů, více než diskutabilní je výběr kamenů i malt atd.** Přes řadu veřejných protestů laiků i odborné veřejnosti k nápravě tohoto stavu nedošlo. Pod tlakem NPÚ se částečně zlepšila např. práce kameníků, byl konečně zahájen průběžný průzkum, ale stavba jako celek je bohužel dokončována v režimu běžného stavebního díla, bez podstatných změn metod práce.

V současné době se chýlí ke konci první etapa opravy, která spočívala ve vložení hydroizolace do vozovky a s ní spojeném přezdění parapetních zídek mostu. Při vědomí havarijního stavu některých mostních oblouků Klub Za starou Prahu od počátku souhlasil s vložením hydroizolační vrstvy, která by ochránila jádro mostu před srážkovou vodou. Po zkušenostech z dokončované etapy musíme bohužel konstatovat, že vložení izolace se stalo záminkou pro kompletní přezdění parapetů mostu, které patrně nebylo v takovémto rozsahu nezbytné. **Je zjevné, že od počátku se na mostě prosadil liniový způsob stavby, který preferuje masivní výměnu historického zdiva a „komplexní" obnovu bez ohledu na autenticitu a historickou hodnotu kamenných bloků.**

Tyto a další nedostatky svědčí zejména o selhání investora (Magistrátu hl. m. Prahy), na jehož vrub lze připsat nepochopitelné podcenění přípravné fáze obnovy v podobě podrobných průzkumů a realizačního projektu, velmi nešťastnou volbu projektanta i tzv. dodavatelského systému a zejména alarmující formulací zadání obnovy Karlova mostu jako v podstatě běžné stavební akce na liniovém inženýrském díle. **Jedním z hlavních problémů současné obnovy Karlova mostu se tak ukázal evidentní nezájem investora přiznat si byť jen dílčí pochybení v přípravě a průběhu stavby a pokusit se o jeho principiální nápravu.**

Obnovou mostovky a parapetů končí etapa, při níž byly zasaženy převážně novější části mostu. **Z hle-**

diska mostu jako takového je však klíčové, že případným pokračováním opravy budou dotčeny partie mnohem cennější včetně nejstarších originálních konstrukcí.
Z této skutečnosti a z dosavadního průběhu prací vyplývají podle názoru Klubu Za starou Prahu tyto zásadní závěry:
Vlastník památky a investor akce, Magistrát hl.m Prahy, který je prostřednictvím svého odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu paradoxně zároveň i odpovědným orgánem památkové péče, nese plnou odpovědnost za právě dokončovanou etapu a všechny její nedostatky. Jeho povinností je vyvození nezbytných kritických závěrů, které se promítnou do dalších etap obnovy.
Při vědomí mimořádné hodnoty mostu a dosavadního více než neuspokojivého průběhu prací by měl vlastník zejména:

1. Zásadním způsobem změnit celkový přístup k obnově Národní kulturní památky Karlův most. Stávající průmyslový přístup je při obnově kulturních památek a Karlova mostu zvláště vyloučen!
2. Zřídit odbornou pracovní skupinu, složenou z památkářů, architektů a inženýrů, restaurátorů, zástupců profesních komor vč. kameníků a kamenosochařů i odborníků z příslušných vysokých škol, která transparentním způsobem prodiskutuje zásady budoucí obnovy, navrhne konkrétní postup a bude i v průběhu obnovy garantem kvality a odbornosti realizovaných prací.
3. Zadat dopracování stavebně-historického a restaurátorského průzkumu pláště mostu, který musí předcházet projekční práci.
4. Vybrat architekta obnovy mostu a zajistit zpracování prováděcí kvalitní projektové dokumentace. Výběr projektanta se musí řídit jediným kritériem, kterým je dlouhodobá zkušenost s památkovou obnovou kamenných památek. Máme za to, že první etapa obnovy jasně prokázala, že pouhá znalost projektování běžných mostních a dopravních staveb nevede k uspokojivému výsledku. Projektová dokumentace musí obsahovat např. i alternativní řešení výběru kamene a způsobu jeho opracování, podrobné údaje o složení atypických malt, či vyřešení estetických i řemeslných aspektů zásahů do originální hmoty mostu formou návrhů na restaurování. V zájmu kvality přípravy akce doporučujeme průběžnou širokou odbornou diskusi navrhovaných postupů, resp. zveřejňování výsledků práce pracovní skupiny.
5. Při přípravě projektové dokumentace i v průběhu stavebního řízení velmi odpovědně zvažovat nutný rozsah zásahů do pláště mostu, resp. hledat cesty, jak se takovým zásahům vyhnout, pokud nebudou absolutně nezbytné.
6. Při výběru dodavatele stanovit kriteria tak, aby byla vyloučena možnost zadat zakázku bez posouzení skutečné odborné schopnosti dodavatele. Pro obnovu památky tohoto významu nestačí jen seznam referenčních akcí, který může obsahovat práce, provedené pro uchazeče jinými dodavateli. Kriterium ceny by mělo být při výběru dodavatele obnovy Karlova mostu až druhořadé. Důrazně doporučujeme využít zkušeností z vyspělých zemí a nevybírat tzv. vyššího dodavatele, kterému je pak bez další kontroly svěřen výběr tzv. poddodavatelů, ale všechny i dílčí profese vybírat adresně a jednotlivě. Pro větší transparentnost je možno do výběru dodavatele zapojit pracovní skupinu odborníků (viz bod 2).
7. Po zahájení prací na opravě mostu **provádět průběžný historický i technologický průzkum a dokumentaci zásahů.** Práce organizovat formou **tradiční kamenické hutě s vysokým podílem ruční řemeslné práce** za zásadní účasti zkušených restaurátorů a architektů a pod dohledem pracovní skupiny.
8. Základní prioritou v celém průběhu obnovy musí být minimalizace zásahů, zejména výměn kamenů a konzervační přístup k opravě. Za optimální lze považovat, pokud by opravné zásahy mohly být vůbec vyloučeny, pokud budou součásti pláště mostu shledány (po vyschnutí vlivem nové hydroizolace) dostatečně soudržnými.
9. Po celou dobu přípravy a pak i realizace počítat s tím, že bude zákonitě docházet k průběžným změnám na základě nalézaných skutečností a postupně získávaných zkušeností. Nelze proto akci naplánovat jako běžnou, časově i finančně předem přesně určenou opravu liniové stavby. Vzorovým typem opravy srovnatelné stavby je postupná konzervace a restaurování pláště katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha, která probíhá kontinuálně v podstatě bez přerušení od počátku sedmdesátých let 20. století.

Karlův most bezesporu patří mezi nejvýznamnější památky v České republice. Při jeho obnově je třeba koncentrovat všechny dostupné síly a zkušenosti, které zajistí, že naše intervence bude s odstupem času vnímána jako příkladná obnova kulturní památky evropského významu. Současný průběh prací má k tomuto stavu velmi daleko. Pokud se v dalších etapách obnovy přístup investora a všech zainteresovaných stran nezmění, nelze vyloučit závažné narušení umělecké i historické podstaty Karlova mostu.
Klub Za starou Prahu proto vyzývá Magistrát hlavního města Prahy, aby zvážil výše uvedená doporučení a postupoval s vědomím, že za veškerá další případná poškozené této národní kulturní památky ponese jako její vlastník plnou odpovědnost nejen z hlediska právě dnes platných zákonných ustanovení, ale zejména z hlediska budoucích generací.

Praha, 17. listopadu 2009

STANOVISKO KLUBU ZA STAROU PRAHU K PROHLÁŠENÍ TZV. DVOŘÁKOVA DOMU ZA KULTURNÍ PAMÁTKU

Domácí rada Klubu Za starou Prahu se seznámila s návrhem na prohlášení domu čp. 564-II, Žitná 14, Praha 2-Nové Město kulturní památkou a na podporu tohoto návrhu a dlouholetého úsilí Společnosti Antonína Dvořáka o navrácení důstojnosti tomuto cennému domu připojuje několik poznámek.

Dům zvaný „Bílý lev" patří k významným pamětihodnostem Prahy. Tuto skutečnost nemůže zastřít ani jeho současný neutěšený stav, nikoliv nevratně poznamenaný dlouholetou neúdržbou. Jeho kulturní hodnota má více vrstev. Ta nejdůležitější spočívá ve vztahu k několika vynikajícím osobnostem, kteří v minulosti patřili k jeho obyvatelům (P. I. Čajkovskij, J. Věšín, J. Mařatka), ale zejména k Antonínu Dvořákovi, který zde žil a tvořil až do své smrti v roce 1904. Dům, nacházející se navíc v blízkosti Muzea Antonína Dvořáka, se těší zájmu hudbymilovných návštěvníků Prahy z celého světa. Již úzké sepětí domu s umělcem významu Antonína Dvořáka, tedy osobností celosvětové proslulosti, je podle našeho názoru samo o sobě dostatečným důvodem, aby byl prohlášen kulturní památkou.

Předmětný dům ale vykazuje také nezanedbatelné architektonické a urbanistické hodnoty. Patří mezi ně hodnotná uliční fasáda s pamětními deskami a Dvořákovou bustou (O. Španiel), dochované interiéry i celková hmotová skladba, která představuje charakteristický příklad starší zástavby Nového Města. „Bílý lev" je významným a dobře dochovaným dokladem historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti v druhé polovině 19. a první polovině 20. století. Význam budovy ostatně dokládá skutečnost, že v akademickém soupise uměleckých památek Prahy je klasifikován hvězdičkou. Tento význam je navíc umocněn skutečností, že se dům nalézá na území památky Světového dědictví. Veřejný zájem na zachování hodnotných příkladů charakteristické historické zástavby je u památky Světového dědictví nesporný, a je proto správné, aby byl chráněn prohlášením stavby za kulturní památku. Ochrana z titulu situování stavby na území památkové rezervace, jak o tom svědčí mnohé obdobné případy, by všechny

Průčelí domu s bustou Antonína Dvořáka

Žitná ulice s domem čp. 564.

Zadní průčelí uličního traktu z prvního dvora

Druhý dvůr.

hodnotné vrstvy této památky sama zabezpečit nedokázala.

Věříme, že Ministerstvo kultury ČR vezme v potaz uvedené okolnosti a zahájí řízení o prohlášení domu čp. 564 na Novém Městě v Žitné ulici 14 za kulturní památku.

Praha, 1. září 2009

První dvůr od uličního průčelí.

Foto K. Bečková, srpen 2009

VLAJKOVÉ STOŽÁRY NA PRAŽSKÝCH DOMECH

Tento příspěvek, podobně jako příspěvky v předchozích číslech Věstníku, pojednává o zajímavých, ale snadno přehlédnutelných artefaktech na průčelích budov. Dnes se zaměříme na vlajkové domovní stožáry.

Širokému uplatnění vlajkových stožárů na pražských budovách pomohla rozsáhlá výstavba v Praze na konci devatenáctého a začátku dvacátého století. Používání vlajkových stožárů souviselo též s rozvojem vlasteneckého cítění českých občanů po odstranění monarchie a vzniku nového československého státu. Stožár umožnil i usnadnil vyvěšování vlajek při různých svátcích, oslavách výročí, státních návštěvách apod. V současnosti tuto funkci plní vlajkové stožáry jen na budovách státních institucí. Další funkci – vylepšení vzhledu domu – si vlajkové stožáry ponechaly celkem úspěšně dodnes. Třetí funkce – informující iniciálami na špici stožáru o majiteli objektu – je v současnosti, po převratných politických změnách poněkud dezinformační. Ovšem osobám, které se zabývají historií pražských staveb, poskytuje i nadále zajímavé informace.

Konstrukce domovních vlajkových stožárů

Hlavní součást vlajkových stožárů je současně částí největší, převážně jde o kovovou tyč délky dva až pět metrů. Tyč je většinou v šikmé poloze, horní část tyče je od stěny domu odkloněna. Menší počet tyčí vlajkových stožárů je v poloze svislé – rovnoběžné se stěnou objektu. Tyče bývají ke stěně připevněny ve dvou bodech. Spodní část je zakotvena do stěny, nebo upevněna na stěnu pomocí různých štítových úchytů. Druhý úchyt je zhruba ve dvou třetinách délky tyče. Prvky připevňující tyč na stěnu mohou být ozdobeny. U některých vlajkových stožárů zůstal zachován mechanismus umožňující zavěšení a vztyčení vlajky, tj. lanko se závěsy a kladkou.

Tyč stožáru bývá ukončena prostým hrotem, koulí, kuželem, jehlanem, či jinými složitějšími tvary. V převládajícím počtu ovšem je na konci tyče připevněn kovový kroužek (terč) z drátu o kruhovém průřezu. Obvodový kroužek může být hladký, ozdoben trny, koulemi, listy střídavými nebo ve věnečku. Vnitřek terče je výjimečně prázdný, řídce může být vyplněn plechem, lvem ve skoku, znakem Prahy i jinými náměty, tato nevšední a zajímavá ukončení tyčí jsou dále popsána podrobněji. Nejčastěji jsou však náplní terčů monogramy nebo zkratky bývalých majitelů domů, na kterých jsou stožáry upevněny.

Vlajkové stožáry s ozdobami tyčí a upevňovacích prvků

Dům na rohu Staroměstského náměstí čp. 608 a Dlouhé ulice zdobí tři vlajkové stožáry, jeden na náměstí, dva v ulici. Pěkně zdobené stožáry, které se nacházejí na stěně obrácené na Staroměstské náměstí

1

2

(obr. 1) jsou příkladem ozdob terče i obou kotvících částí. Stožáry v Dlouhé mají provedení prostší.

Na Malém náměstí stojí známý Rottův dům čp. 142, který má na průčelí dva vlajkové stožáry s velmi zajímavými spodními úchyty. Jsou na nich použity dokonale provedené motivy dračích hlav.

Topičův dům na Národní třídě čp. 1010 má ojedinělé provedení spodního úchytu žerdi *(obr. 2)*. Je to vitráž složená z různých tvarů skel v šesti barevných odstínech vsazená do oválného kovového rámu.

Na sousedním domě se nachází celokovová ozdoba s pozlaceným rostlinným dekorem a plechovou pozlacenou postavičkou dívky *(obr. 3)*.

3

Dva činžovní domy, na nichž jsou upevněny vlajkové stožáry se stejným zajímavým ukončením horního konce stožáru stojí na Senovážném náměstí. Dům čp. 995 má čtyři vlajkové stožáry: dva do ulice jsou nepoškozené *(obr. 4)*, do náměstí je jeden poškozený – levá spirála chybí. Na domu s čp. 994 jsou čtyři stejné vlajkové stožáry, všechny nepoškozené.

Zajímavou ukázku vlajkových stožárů, u kterých řemeslníci ozdobili konce tyčí, upevňovací konzoly i kotvení spodních částí, přinášejí dva stejné vlajkové stožáry, které jsou upevněny na rohovém domě ulic Bělehradská a Jugoslávská na Vinohradech. Hlavní ozdobné prvky, kroužky a spirály, jsou sladěny do zajímavých tvarů.

4

Znaky hlavního města nad domovními vlajkovými stožáry

Odstavec obsahuje informace o objektech, na kterých jsou upevněny vlajkové stožáry se znakem naší metropole. Nejsou zde zahrnuty všechny budovy, kde je toto ukončení vlajkového stožáru použito. Znaky nad vlajkovými stožáry mají tvar zmenšených i upravených replik oficiálního velkého znaku Prahy, upevněných přímo na konci stožáru nebo v kroužku na hrotu žerdi; určitou obměnou je použití znaku Starého Města pražského.

5

Velký pražský znak vznikl po roce 1918 podle návrhu Františka Kysely. U tohoto znaku je na vodorovné lipové ratolesti erb Prahy přidržován z každé strany českým královským lvem ve skoku. Pod ratolestí je stuha s nápisem „PRAHA MATKA MĚST“. Nad erbem se nacházejí tři koruny, po stranách stožáry s vlajkami a uprostřed třetí český královský lev. Část velkých znaků města Prahy nad domovními vlakovými stožáry je z dílny Pavla Salaje z roku 1929.

Na domovních vlajkových stožárech se horní lev liší způsoby provedení hrudi, která je se štítem nebo bez štítu. Na štítu může být slovenský státní znak (toto provedení pochází z období první republiky), nebo je štít čistý. Nápis na spodní stuze je malý a většinou i při použití dalekohledu nečitelný.

Štíty na hrudích horního lva se slovenským státním znakem jsou použity na dvou vlajkových stožárech domu čp. 608 na Staroměstském náměstí *(obr. 5)*; a na domě čp. 404 v Rytířské ulici.

Štíty na hrudi horních lvů bez jakýchkoliv další atributů se nacházejí minimálně na pěti objektech. Jedním je Pražská tržnice čp. 406 v Rytířské ulici *(obr. 6)*, druhým rohový dům náměstí Staroměstského a Malého se dvěma vlajkovým stožáry; třetím objektem je Magistrát hlavního města Prahy na Mariánském náměstí, zde jsou nad balkonem tři stožáry tohoto typu a čtvrtým objektem je nárožní novorenesanční budova bývalé Vyšší dívčí školy ve Vodičkově ulici čp. 687.

Častější je použití velkých znaků Prahy, na kterých horní lev na hrudi štít nenese. Jde například o stožáry ve Vladislavově ulici na masivní budově s čp 47; stejné provedení vlajkových stožárů se znaky města Prahy je možné též vyhledat na Starém Městě v Kozí ulici a v Klimentské ulici na budovách Základní školy. V Klimentské ulici čp.1550 na škole z roku 1875 je kromě dvou domovních vlajkových stožárů v nice na rohu socha svatého Klimenta

6

a u vchodu do školy značka s výškou hladiny při srpnové povodni v roce 2002 – dva metry nad úrovní chodníku. Také na budově Vysoké školy uměleckoprůmyslové na Palachově náměstí mají křídla do ulice Křižovnické a na Alšovo nábřeží po dvou vlajkových stožárech se znakem Prahy popisovaném v tomto odstavci.

Poněkud odlišné je provedení velkého pražského znaku, který najdeme na domě stojícím na rohu Staroměstského náměstí a Dlouhé ulice. Na obou průčelích u tohoto rohového domu jsou upevněny vlajkové stožáry ukončené kruhovým terčem do něhož je vložen velký znak hlavního města Prahy *(obr. 7)*.

7

Průčelí Staroměstské radnice nese dva vlajkové stožáry nad kterými se v pozlaceném kroužku nachází znak Starého Města pražského. Na náměstí France Kafky na domě čp. 16, ve kterém také sídlí Magistrát hlavního města Prahy, jsou nad vchodem upevněny dva svislé vlajkové stožáry nahoře ukončené kruhovými terči, do nichž jsou vloženy plechové stylizované znaky města *(obr. 8)*. Tato provedení, byť je erb pozlacený, vypadají jako chudí příbuzní vlajkových stožárů s velkým znakem Prahy. Podobné plechové precizněji provedené znaky Prahy v kruhových terčích nad dvěma vlajkovými stožáry se nacházejí na budově Městského úřadu Prahy 2 na náměstí Míru *(obr. 9)* a na balkonu školy Svatopluka Čecha v Trojské ulici v Praze 7.

8

Domovní vlajkové stožáry se zkratkami a názvy institucí

Písmeno „B“ z pozlaceného plechu je v terčích dvou vlajkových stožárů s krátkou svislou žerdí na balkonu zadního traktu ČNB obráceného do Senovážného náměstí.

Písmena „ČSD“ v kruhovém terči na vlajkovém stožáru upevněném na stěně budovy čp. 986 v Opletalově ulici nejsou stejně velká, „Č“ a „D“ jsou menší než „S“ uprostřed; písmena jsou iniciálami majitele domu Československých drah

„ČSD“ je však také zkratka Československého svazu důstojnictva, který byl v letech 1929–1930 stavebníkem Štefánikova domu v Sokolské ulici čp. 486 na Novém Městě. Tento moderní objekt navrhli architekti Jan Zázvorka a Vojtěch Kerhart. Po roce 1945 připadl dům armádě a byl označován jako ÚDA II., v roce 1996 byl armádou postoupen Československé obci legionářské. Část objektu obec využívá, část je pronajímána. Na průčelí do Sokolské ulice jsou upevněny dva vlajkové stožáry na jejichž koncích jsou upevněny kroužky s výběžky a s písmeny „ČSD“. Písmeno „Č“ je nad písmeny „SD“.

„HO“, kdy písmeno „H“ je umístěno nad písmeno „O“, v kruhu ozdobeném krajkami jsou počáteční písmena hotelu Opera na Těšnově.

9

10

Ozdobený kruh terče nad vlajkovým stožárem odpovídá provedení průčelí hotelu.

„KA“ v terči nad vlajkovým stožárem budovy nemocnice svaté Alžběty, čp. 448 v ulici Na Slupi je příkladem jednoduchého tvaru terče. Písmena patrně vyjadřují zkratku kláštera alžbětinek.

„MC“ jsou písmena nad dvěma stožáry domu v Ječné 19 ve kterém je sídlo Evangelické církve metodické. Písmena vyjadřují zkratku metodické církve.

Zkratku „NP“ mají terče nad třemi stožáry rozsáhlého objektu s vchody v ulicích Lannova a Klimentská, čp. 1235. Písmena náleží původní instituci, která zde sídlila – Nemocenské pojišťovně, dalšími byly fakultní poliklinika a Český ústav sociálního zabezpečení.

„OD“ je zkratka Odborového domu, které postavilo na Perštýně v letech 1921-1926 jako své sídlo stavební družstvo Odborový dům. Na průčelí domu čp. 347 má vlajkový stožár na svém vrcholu poněkud´ odlišný terč. V kovovém rámečku tvaru pětiúhelníku jsou umístěna velká ozdobná psací písmena.

„P“ v terčích četných stožárů označují v Praze domy, jež náležejí městu. Jsou to například domy na východní straně ulice U Radnice, čp. 11 v Praze 1 (proti bývalému železářství U Rotta), jednopodlažní dům čp. 439 v ulici Všehrdově, domy v Praze 6 v ulici Svatovítské. Písmeno „P“ v terčích může být z drátu kruhového profilu různého průměru či z úzkého nebo širokého pásku plechu. Plechová písmena mají na Starém Městě, v Platnéřské ulici čp. 111; v Žatecké ulici čp. 110 (sídlo Magistrátu HMP); v Bílkově ulici na domě čp. 856; na domě čp. 660 v Bělehradské ulici; v Praze 6 v ulici U Zeměpisného ústavu na domě čp. 505 a na domě čp. 556 v Celetné ulici na Starém Městě pražském.

„SVATOBOR“ je náplní věnečku na hrotu stěžně vlajkového stožáru na pětipatrovém domě čp. 599 na Újezdu. Nápis je rozdělen do dvou částí pod sebou: SVATO – BOR *(obr. 10)*. Spolek SVATOBOR byl založen v roce 1862 pro podporu rozvoje české literatury a péči o zachování památek na významné spisovatele. Prvním starostou spolku byl František Palacký.

Také „MÁJ“ *(obr. 11)* v terči nad stožárem zajímavého tvaru na domě v Pštrossově ulici odkazuje na kulturní minulost objektu.

11

Domovní vlajkové stožáry s monogramy majitelů objektů

Monogramy nad vlajkovými stožáry pražských domů jsou v jediném terči buď jednopísmenné (první písmeno příjmení), nebo dvou či třípísmenném (první písmena křestních jmen a příjmení), v menším počtu bývají první písmena křestního jména i příjmení nad samostatnými stožáry; zkratky institucí, v jejichž vlastnictví se objekt nacházel, jsou v terči jediném. Vlajkové stožáry s monogramy vlastníků domů byly na průčelí upevňovány od konce devatenáctého století do třicátých let dvacátého století. Později je použití domovních vlajkových stožárů tohoto typu již ojedinělé.

Při sestavování této části článku vznikla otázka, v jakém pořadí domy s vlajkovými stožáry nesoucími monogramy majitelů do textu zařadit. Podle pražských městských částí? Podle doby vzniku, jehož určení není snadné u domů, natož u vlajkových stožárů, jež mohly být na dům připevněny i mnohem později, než byl objekt postaven? Byla proto zvolena varianta abecedního pořadí podle prvního písmene monogramu.

Ovšem u některých monogramů je nesnadné určit, které písmeno je první a které druhé.

Monogram „AV“ je umístěn v terči nad vlajkovým stožárem opraveného domu s čp. 518 v Praze 1, Ječné ulici. Velká písmena jsou prohnutá, pravá noha písmena „A“ je společná s levou částí písmene „V“.

„B“ je písmeno četně se vyskytující nad vlajkovými stožáry pražských domů. Nachází se i na domu čp. 364 na Národní třídě. Klasicistní novostavba byla postavena podle plánu Josefa Kermy ml., v roce 1923 proběhla přestavba dle projektu Zdeňka Pštrossa zvýšením o patro a upravením fasády v novoklasicistním duchu. V kroužku nad stožárem je ornamentální „B“ z pozlaceného pásku plechu, které upozorňuje, že ve třicátých letech dvacátého století byli majiteli domu Alexandr a Jindřiška Batovcovi. Nepozlacené „B“ je součástí stožáru upevněného na domě čp. 1059 v ulici Na Poříčí nazývaném U Bulánků. Rovněž restaurace provozovaná v tomto domu nese tento název. Písmena „BF“, dekorativně ztvárněná z pásku plechu nad dvěma vlajkovými stožáry, jsou zřejmě monogramy B. Fischwela, majitele módního obchodu, který sídlil ve dvacátých letech dvacátého století v pozdně barokním domě z roku 1780 U Černého medvěda v Železné ulici čp. 492.

„C“ v terči nad stožárem značí první písmeno příjmení řezníka Hynka Cibulky, který vlastnil asi od roku 1900 do třicátých let dvacátého století dům čp. 413 v Perlové ulici. Jde o původně gotický objekt, později však několikrát přestavovaný, takže z doby gotické zůstaly pouze sklepy. Současný vzhled zůstal po klasicistních úpravách z let 1816–1873.

Písmena „ČB“ nad párem vlajkových stožárů jsou v Havelské ulici na domě čp. 508. Na místě po zbořeném gotickém domě vytvořil novou stav-

bu Tomáš Pražák a Pavel Moravec. Monogram „ČB“ patřil obchodníku Bohumilu Červenkovi, v jehož majetku byl dům v roce 1929. „ČK“ je monogram lékaře Čeňka Kliky, pro kterého postavil zajímavý a pěkný dům podle projektu Bedřicha Ohmanna v roce 1897 Quido Bělský. Dům čp. 567 nazývaný U České orlice má průčelí do Ovocného trhu a Celetné ulice. Průčelí do prostoru Ovocného trhu, nesoucí dva vlajkové stožáry s uvedeným monogramem, je vyzdobeno malbami vytvořenými podle kartonů Mikoláše Alše.

12

Zlaté písmeno „D“ ve středu složitého terče na žerdi vlajkového stožáru *(obr. 12)* označuje velkoobchodníka se semeny, sazenicemi a zahradnickými potřebami Jana Dolejše, vlastnícího kolem roku 1905 dům U Mrázů v Melantrichově ulici čp. 204. Původně gotický dům byl přestavěn v letech 1928–1929 pro Lidovou banku podle projektu stavební firmy bratří Kavalírů a architekta Bohumila Steigenhöfera, kdy byla také provedena nástavba třetího a čtvrtého patra. Monogram „DK“ vytvořený z velkých tiskacích písmen výrazně kaligraficky upravených, takže by to mohlo být i „KD“ je v terčích dvou stožárů na průčelí domu čp. 1463 na Senovážném náměstí.

Tři písmena „FMF“ vpletená do dvou zkřížených klíčů mají na vrcholu žerdě stožáru vysokého pět metrů v Prokopské ulici na Malé Straně

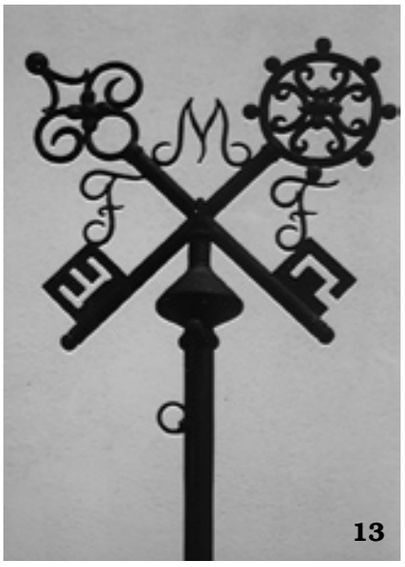
13

(obr. 13). Dům má nad vchodem skleněnou reklamní tabuli s nápisem „ZÁMEČNICTVÍ“, v přízemí se nachází bar U Klíčů. Tyto indicie svědčí o tom, že někdejší majitel domu a patrně i majitel současný, provozoval zámečnické řemeslo. Monogram „FS“ se nachází v terčích dvou vlajkových stožárů upevněných na průčelí bývalého Hrzánského paláce čp. 558 v Celetné ulici. „FTP“ – tato tři písmena, vytvořená z pásků plechu s prostředním písmenem téměř dvounásobně vyšším než písmena krajní, lze vidět v Bílkově ulici na Starém Městě. Tvoří konec vlajkového stožáru upevněného na domě čp. 862; dům byl postavený na přelomu devatenáctého a dvacátého století.

14

Písmeno „G“ vpletené do tří mezikruží a tří vodorovných prutů je na vrcholu žerdi vlajkového stožáru domu čp. 1648 na Masarykově nábřeží *(obr. 14)*.

„H“ je nad vlajkovými stožáry značně frekventované. V terči tvaru kroužku se nachází na domu U Bílého orla, čp. 490 v Železné ulici. Původní středověký dům byl několikrát přestavěn a v roce 1894 ho tehdejší majitelé Otto Tille a Ferdinand Prokůpek vybavili neorokokovou fasádou. „H“ nad stožárem ovšem náleží Ferdinandu Hybšovi, který dům vlastnil ve dvacátých až čtyřicátých letech dvacátého století a měl zde obchod s dětskou konfekcí. Další „H“ v kroužku je na vlajkových stožárech obou nároží domu čp. 526 v Havelské ulici. Dům ze čtrnáctého století prošel několika úpravami, k poslední úpravě průčelí došlo v roce 1875 podle plánů stavitele Václava Džbánka. Monogram „H“ náleží majiteli domu ze třicátých let dvacátého století sklenáři Albertu Habichovi. Dva vlajkové stožáry na rozích průčelí na Uhelném trhu jsou nezvyklé konstrukce. Na spodním úchytu jsou od rohu domu diagonálně odkloněny a asi po dvou metrech zalomeny do svislé polohy (sledující roh budovy). Při pohledu z Havelské ulice se jeví žerď jako nalomená. Třetí „H“ je nad dvěma vysokými vlajkovými stožáry domu U Zlatého kříže v Havelské ulici čp. 522 (V Kotcích 5). Písmena se nacházejí nad stožáry ve dvou čtvercích se zaoblenými rohy pootočenými o čtyřicet pět stupňů. Dům z roku 1890 je stavbou architekta Bedřicha Ohmanna realizovanou Quidem Bělským. Na domě je jedno z prvních průčelí v neobarokním slohu v Praze. Monogram souvisí s původním majitelem domu, sklenářem Antonínem Habichem.

„H“ a „L“ nad dvojicí vlajkových stožárů jsou první písmena křestního jména a příjmení kloboučníka Henricha Liebshova, který byl ve třicátých letech dvacátého století majitelem domu čp. 1020 v Perlové ulici. Dům vznikl v letech 1865–1866 podle projektu stavitele Františka Havla.

Písmenem „J“ začínají monogramy nad několika vlajkovými stožáry. Na Vinohradské ulici čp. 839 je

15

„J“ v zajímavě dekorativně řešeném zlatém kroužku *(obr. 15)*.

Písmena „J“ lze v pražských ulicích vidět ve spojení s jedním, dvěma i třemi písmeny. Například „JH“ jsou písmena vložená do terčů nad dva vlajkové stožáry na průčelí domu čp. 1464 na Senovážném náměstí. Propletená psací velká pozlacená písmena „JK“ v kroužku (může ovšem jít i o monogram „KJ“) ukončují vlajkové stožáry domu čp. 447 na Janáčkově nábřeží *(obr. 16)*.

16

Stožáry jsou na koncích balkonu v prvním poschodí dlouhém přes dvě osy oken. Monogram „JN“, též z plechových pásků v terči, jehož obvod má tvar úzkého mezikruží, je nad dvěma vlajkovými stožáry rohového domu na Karlově náměstí a v Ječné ulici čp. 560 *(obr. 17)*. Dům byl postaven v roce 1911 v prostoru, kde stával na Dobytčím trhu dům U Kamenného stolu. Na rohu domu je osazeno novodobé domovní znamení, jehož autorem je sochař Jaroslav Horejc. „JHJ“ s posledním písmenem obráceným podle středové osy procházejícím v polovině písmene „H“ v zrcadlovém odrazu, je na dvou vlajkových stožárech domu čp. 117 na Národní třídě. Písmena tohoto monogramu jsou sestavena z plechových pásků a natřena červenou barvou.

17

Na Senovážném náměstí, stojí secesní pětipatrový dům čp. 1985. Všechny kovové části, včetně vlajkového stožáru ukončeného věnečkem z listí, jsou natřeny zelenou barvou. Vnitřní plocha věnečku nad stožárem obsahuje složitě propletenou skupinu písmen „JHUD“ *(obr. 18)*.

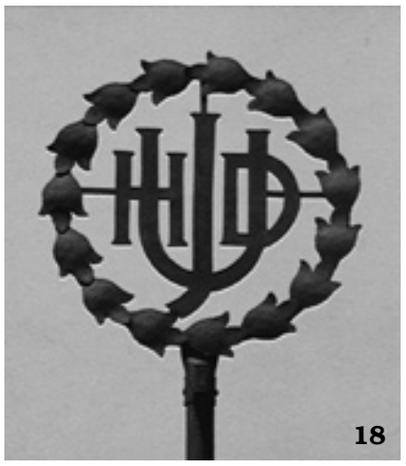
18

Rovněž písmeno „K“ se nad vlajkovými stožáry vyskytuje často. Toto písmeno z pásku plechu ve tvaru velkého tiskacího „K“ je v trojúhelnících nad dvěma svislými stožáry na balkonu průčelí domu V Kisně, čp. 370 v Perlové ulici. Objekt byl v roce 1932 adaptován na obchodní dům firmou Ing. Františka Havleny. Monogram připomíná původního stavebníka a majitele, obchodníka se zdravotními potřebami Josefa Kuklu. Písmeno „K“, které má všechny části prohnuté do oblouku, je v kruhovém terči nad stožárem domu čp. 587 v Korunovační ulici. Stejný tvar má „K“ v terči vlajkového stožáru na Národní třídě čp. 116.

„K“ a „W“, jako zlatá první písmena křestního jména a příjmení v malých kroužcích nesou konce stožárů na průčelí domu U Tří stromečků čp. 516 v Havelské ulici. Jde o novostavbu činžovního domu s neobarokní fasádou postavenou architektem a stavitelem Josefem Röselem v roce 1904. Ve třicátých letech dvacátého století byl majitelem domu Karel Weissenstein.

„LD“ v jednoduchém kovovém kroužku je nad stožáry rohové novorenesanční stavby z roku 1857 v Hybernské a Havlíčkově ulici (bývalý Lannův palác). Na stěnách paláce jsou upevněny celkem čtyři vlajkové stožáry, po dvou nad oběma ulicemi.

Písmena „N“ s prohnutými tvary se nacházejí v terčích vlajkových stožárů na stěně domu v Ječné ulici 31. Poměrně úzký dům s pěti osami oken a třemi patry má bohatou štukaturu. Ze štítu domu pozorují neustálý ruch ulice tři Grácie.

Dva stožáry s psacím „J“ v kroužkách, na nichž jsou připevněna drobná kolečka je na domě čp. 993 na Senovážném náměstí. Provedení písmen odpovídá bohaté štukové výzdobě průčelí pětipatrového domu s mansardami, pod kterými je římsa nesená desítkami konzol zdobených ornamenty.

Značně frekventovaná jsou písmena „S“. Samotné „S“ lze vidět v terči nad stožárem na domě čp. 1069 Na Poříčí, domě v Bělehradské 87, v Jaselské ulici v Praze 6, na rohu ulic Na Baště svatého Tomáše a v Gogolově ulici v Praze 7. V téže městské části je na domě čp. 824 ve Veletržní ulici v malém kroužku nad

tyčí domovního vlajkového stožáru velké psací „S“.„SB“ jsou písmena z domovního stožáru domu na rohu ulic Ječné a Kateřinské *(obr. 19)*.

„SHJ“ vytváří poněkud odlišně uspořádaná skupina písmen z terče nad stožárem domu čp. 2001 v Praze 2 v ulici Salmovské. Písmeno „S“ je vlevo od stejně velkého „H“, které je protnuto větším písmenem „J“. Monogram „SK“ je možno v terči nad stožárem vidět na dvou domech. Jednak na domě čp. 1851 v Biskupské ulici v Praze 1 a dále na domě v Melantrichově ulici čp. 1062, který náležel kolem roku 1905 Karlu Seidlovi. Dekorativní stylizovaná propletená písmena této iniciály jsou z pásku plechu v kroužcích, které po odvodu zdobí tři květiny. Dům postavil stavitel Antonín Novotný v roce 1899.

19

Písmeno „T“ se opět nachází nad vlajkovými stožáry u více domů. Ve tvaru velkého psacího „T“ je na objektu čp. 852, paláci Sylva-Taroucca Na Příkopě, který v roce 1900 vlastnila Marie Antonie Sylva-Taroucca; dále na rohovém domu Malostranského náměstí a Karmelitské ulice čp. 270 z roku 1904 a také na domě čp. 2651 v Petrské ulici. Domy s „T“ nad žerdí vlajkového stožáru vlastnil šlechtický rod Sylva-Taroucca.

Také písmeno „U“ má nad pražskými vlajkovými stožáry zastoupení. Je z plechového pásku již značně zkorodovaného na jediném stožáru

20

domu s čp. 883 v Nekázance *(obr. 20)*. Jde o budovu se čtyřmi patry a s nápadnou novodobou nástavbou mansard, která se k průčelí domu příliš nehodí.

„VK“ je iniciála Vítězslava Klumpery, vlastnícího roku 1939 dům čp. 98 v Platnéřské ulici v Praze 1; ale také obchodníka se zeleninou Václava Kučery na domu U Zlaté váhy čp. 511 v Michalské ulici. Písmena jsou v obvyklém kroužku nad vlajkovými stožáry těchto domů, stožár v Michalské ulici je dlouhý a svislý. Na Petrském náměstí na domě čp. 1097 je vlajkový stožár s kruhovým terčem vyplněným plechem a do plechu terče jsou vyřezána písmena „VM“.

Dvojité „W“ z pásku plechu v terči nad vlajkovým stožárem domu U Bílého koníka čp. 485 v Železné ulici v Praze 1 připomíná, že vlastníkem domu byl v roce 1939 pekař Antonín Wimmer. Dům s pozdně klasicistní fasádou byl postaven v padesátých letech devatenáctého století.

Písmeno „Z“ ve skupině „ZOZ“ uspořádané v terči diagonálně od prvního Z nahoře, přes O uprostřed dolů vpravo k Z druhému, je nad domovním vlajkovým stožárem domu čp. 548 v Ječné ulici.

Další motivy z terčů na domovních vlajkových stožárech

Neobvyklou ženskou tváří a květinou jsou ozdobeny dva domovní vlajkové stožáry secesní budovy bývalé městské pojišťovny, čp. 1001 na Staroměstském náměstí. V terčích jsou boční profily dívky v zrcadlovém provedení, dívající se na sebe. Tato dílka jsou nesporně příkladem kvalitní umělecko řemeslné práce. Informovali o nich také autoři Petr Šámal a Alexandr Rymarev jako o figurálním secesně ztvárněném motivu nad žerdí vlajkových stožárů v článku „Výzdoba průčelí budovy Pražské městské pojišťovny“ Věstníku Stará Praha číslo 1/2006. Dívka na jejich fotografii se dívá doprava.

21

Na *obr. 21* je druhá z dívčích tváří na Staroměstském náměstí. Vlajkové stožáry jsou patrně z dílny Karla Sakaře. Od uvedených autorů byla pro tento příspěvek také převzata část údajů o domech Starého Města uvedených v knihách „Domy na Starém Městě pražském I. a II.“

22

Dva pozlacení plechoví andílci se usadili v kroužcích na špicích dlouhých vlajkových stožárů na průčelí domu U Zlatého anděla čp. 588 v Celetné ulici; pravý z andílků je nakloněný doleva, levý doprava *(obr. 22)*. Tento zajímavý dům, jehož některé části jsou již ze čtrnáctého století, byl v roce 1725 upraven na později oblíbený zájezdní hotel. Současnou rozlohu čtyři sta metrů čtverečných s dvěma vnitřními dvory, vymezenou ulicemi Celetná, Templářská a Královdvorská, získal objekt hotelu na konci devatenáctého století; poslední přestavba byla ukončena v roce 2007. Původní domovní znamení, velký pozlacený dřevěný anděl, je v muzeu a na průčelí domu ho nahradila kopie.

23

Stručné pojednání si zaslouží také motivy zvířat v terčích nad stožáry. Českého královského lva ve skoku s korunou na hlavě a dvěma ocasy nese vlajkový stožár v Praze 1 v Havelské ulici na domě čp. 494, na rohu ulic Vladislavova a Purkyňova *(obr. 23)*, na průčelí domu čp. 317 U Vratislava v ulici Karoliny Světlé; v Praze 3 na domě čp. 619 v ulici Vlkova, na rohovém domě Mánesovy ulice a náměstí Jiřího z Poděbrad *(obr. 24)*; v Praze 2 Na Slupi na domě čp. 142; v Praze 6 v na rohovém domě Jaselské a Eliášovy ulice čp. 324; v Praze 7 v ulici Korunovační čp. 587. Na balkóncích průčelí Živnostenské banky Na Příkopě čp. 858 jsou nad žerdí vlajkových stožárů čeští královští lvi dokonce kolorováni.

Odlišné je provedení dvou pozlacených lvů v plechovém mezikruží na dvou stožárech domu čp. 30 U Lužického Semináře. Ta odlišnost spočívá v tom, že lvi jsou na žerdích kolmo ke zdi objektu (proti chodcům na chodníku). Liší se také český lev v terči vlajkového stožáru na domě čp. 353 U Vejvodů v Jilské ulici. Do pozlaceného mezikruží je vložen pozlacený lev ve skoku, který drží v předních tlapách sekeru. Lev držící sekeru býval součástí znaku cechu řeznického.

24

Bájní draci jsou usazeni nad dva vlajkové stožáry známého domu U Nováků ve Vodičkově ulici čp. 699. Dům má dvě části, nás zajímá část secesní s honosnou fasádou s průčelím do Vodičkovy ulice, projektovaná Osvaldem Polívkou a postavená firmou Matěje Blechy. Výraznou mozaiku navrhl grafik a ilustrátor Jan Preisler. Z Vodičkovy ulice vede vchod do systému pasáží a dvoran obou částí domu U Nováků, do paláce Lucerna a do ulice

25

26

V Jámě. Vlajkové stožáry vysoké přes dvě poschodí a široce rozmáchlé dvojicí bočního kotvení *(obr. 25)* jsou vztyčeny na balkonech s kovovým ozdobným zábradlím a s podlahou tvaru trojúhelníku. Draci v ozubených tlamách svírají kladky s lanky pro vztyčování vlajek *(obr. 26)*. Na stěně za stožáry jsou letopočty s roky vzniku obou částí budovy: 1878 a 1903.

27

Také na budovách používaných církví mohou být vlajkové stožáry se zajímavým ukončením. V Ječné ulici jsou na domě čp. 505 upevněny dva stožáry, oba ukončené kruhovým terčem ve kterém jsou písmena „IHS“. Terče nad stožáry nejsou rovnoběžné s průčelím domu, jako je tomu u naprosté většiny stožárů, ale jsou otočeny o devadesát stupňů – tedy kolmo k chodníku *(obr. 27.)* – viz též stožáry U Lužického Semináře.

Nad vlajkovými stožáry se též objevují botanické motivy. Stožáry uspořádané do třech skupin po dvou dokonale odpovídající monumentalitě objektu má secesní Obecní dům na Náměstí Republiky. Stožáry mají neobvykle dlouhé tyče, kotevní štíty i horní úchyty jsou bohatě zdobeny ornamenty, vše je opatřeno zeleným nátěrem. V kruhových terčích na koncích tyčí jsou zelené lipové listy a zlaté lipové plody; nad terčem pak zlatý stylizovaný květ lilie *(obr. 28)*

28

Siluety jehličnatého a listnatého stromu natřené dvěma odstíny zelené barvy byly použity v terčích nad dvěma vlajkovými stožáry na domě s čp. 1604 v Bolzanově ulici. Původně dva zelené odstíny na stromech se v roce 2007 změnily v jednotnou tmavošedou barvu *(obr. 29)*.

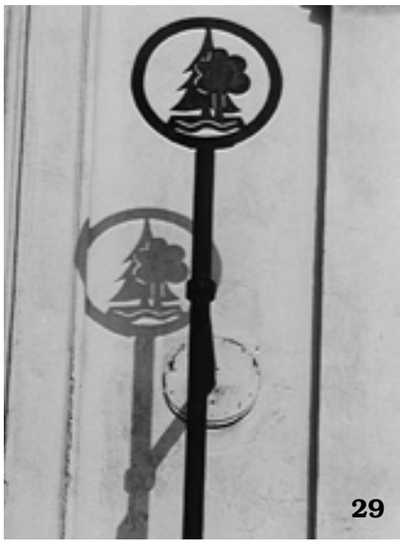
29

30

Další vzhledný botanický motiv tří stylizovaných listů v kroužku lze vidět nad vlajkovým stožárem domu čp. 2058 v Soběslavské ulici v Praze 3 *(obr. 30)*.

Pěkně vytvarované trojzubce atributů boha moří Neptuna (Poseidona) s neméně pěknými stíny na zdi, jsou na čtyřpatrovém domě čp. 1066 v ulici Na Poříčí. Trojzubce tvoří vrcholy svislých žerdí stožárů *(obr. 31)*.

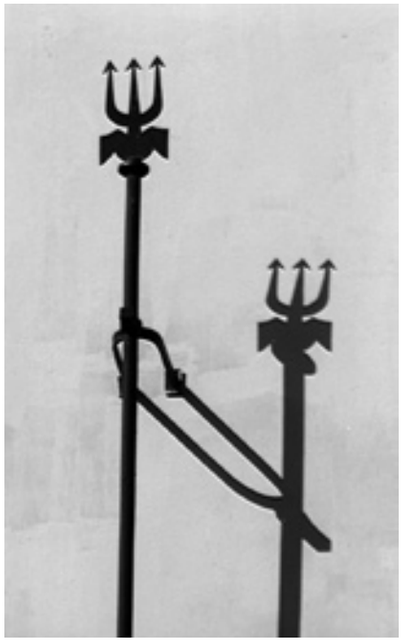

Bezesporu zajímavý motiv byl umístěn do terčů dvou vlajkových stožárů domu čp. 875 v Kozí ulici na Starém Městě. Dům s mansardou, s reliéfem tří zajíců nad arkýřem a nápisem nad vchodem „Zdař Bůh“, má domovní vlajkové stožáry ukončeny znakem horníků – zkříženými kladivy. S pracovním motivem jsme se již setkali na obr. 13. Další motivy práce dokonce v trojrozměrném provedení se nacházejí i na dalších pražských domech. Masivní ozubené kolečko je na konci krátkého stožáru na průčelí domu čp. 496 v Havelské ulici. Tato obchodní, kancelářská a obytná budova byla postavena v letech 1938–1940 podle projektu Rudolfa Eislera staviteli Karlem Duškem a Radimem Matolim, pro původní majitele Antonína a Vítězslava Krumperovi. Na vrcholu stožáru je dva centimetry silné ozubené kolo a v něm také plastické písmeno K. Jde o symboliku spojení majitelů domu s průmyslovou výrobou, jeden z majitelů domu A. Krumpera působil jako generální ředitel továrny Walter. Na domu v Olivové ulici jsou nad stožáry také plastické motivy strojírenských detailů.

Neobvyklý a originální je motiv ukončení vlajkového stožáru na domu čp. 539 v Rytířské ulici (bývalý klášter obutých karmelitánů u sv. Havla). Na průčelí domu do Rytířské ulice jsou čtyři a do Železné ulice dva dlouhé svislé dvojité stožáry, nad nimiž jsou čtvercové odlitky s reliéfem slunce a jeho paprsků. Spodní kotvení stožárů je zakryté polovinami koulí. Vlajkové stožáry byly na dům instalovány patrně v době jeho přestavby v roce 1971.

Též pouhé číslice je možné uvidět v terčích nad pražskými domovními vlajkovými stožáry. Příkladem může být Úřad Městské části Praha 1 ve Vodičkově ulici. Čtyři poměrně dlouhé vlajkové stožáry jsou umístěny na dvou balkóncích druhého patra. Žerdě končí kroužky, do kterých je vložena číslice „1“, vytvořená z pásků plechu, který byl patrně kdysi pozlacen, leč v současnosti má barvu spíše hnědou.

Stanislav Srnský

Autorkou fotografií je Jitka Srnská

ZA ALOISEM VANOUŠKEM

Alois Vanoušek přebírá z rukou předsedkyně Klubu K. Bečkové diplom k jmenování čestným členem Klubu Za starou Prahu na jeho jubilejní členské schůzi k 100. výročí v roce 2000.

Dne 14. prosince loňského roku se v požehnaném věku 94 let „přidal k většině“ pan Alois Vanoušek, dlouholetý a významný člen Klubu Za Starou Prahu, spolku Svatobor a Klubu přátel Žižkova. Znali jsme ho nejenom jako autora (společně s paní PhDr. L. Neckářovou, CSc., ředitelem Správy pražských hřbitovů panem Ing. V. Grametbauerem a dalšími) řady odborných publikací o hřbitovech Olšanském a Vinohradském, ale i jako jednoho z těch, kteří se dobrovolně podíleli na celkové úpravě a záchranných pracech (včetně obnovy, opravy a rekonstrukce hrobů a náhrobků řady význačných osobností) především na II. Olšanském hřbitově. A. Vanoušek byl rovněž průvodcem po některých pražských hřbitovech a jeho zasvěcené přednášky o funerálním umění si našly mnoho zájemců a obdivovatelů. Byl totiž rozeným vypravěčem a člověkem s velkým osobním kouzlem, které mu i tuto poněkud zvláštní tématiku pomáhalo zajímavě přiblížit vděčným posluchačům.

Osobně vzpomínám na přítele Lojzu (tak jsem ho směl oslovovat) jako na laskavého, hodného a moudrého (tedy i sebekritického) člověka s noblesou, velkorysostí a osobitým smyslem pro humor. Ten mu spolu s ohromným životním optimismem například pomáhal mnoho let vzorně pečovat o jeho těžce nemocnou a nepohyblivou manželku v době, kdy už mu „dávno nebylo dvacet“.

Osud tomu chtěl, abych se s Lojzou setkal ve znojemské nemocnici necelý den před jeho odchodem do „jiné dimenze“. Tělesné síly ho téměř opustily, ale jeho mysl zůstala jasná a zaostřená až do posledního dechu.

Miloš Čuřík

PS: Na náhrobním kameni se jménem Aloise Vanouška (poblíž cesty proti hlavnímu vchodu na Olšanský hřbitov) se nachází nápis: znalec hřbitovního umění. Jak pravdivé!

DOBRÁ ZPRÁVA O MÁJOVÉ SLAVNOSTI NA MALOSTRANSKÉM HŘBITOVĚ

Na rozdíl od názoru převládajícího ve všech médiích, která nás obklopují, že jedině špatná zpráva zaujme, zkusím to obráceně.

Na den 30. května 2009 připravil spolek Svatobor Májovou slavnost a obnovil tak po padesáti letech tradi-ci založenou již v roce 1807. Přestože se slavnost odehrává v kostele a na hřbitově, bývala oblíbena zejmé-na mezi pražským měšťanstvem a rozhodně nepatřila k truchlivým.

Důvodem, proč se rozhodl Svatobor v přerušené tradici pokračovat, je především snaha upozornit na jednu ze zapomenutých památek Prahy, mezi které bohužel Malostranský hřbitov patří. Potvrdil to nejeden návštěvník slavnosti, který se přiznal, že „ač Pražák", o Malostranském hřbitově neměl ani tušení.

Dobrá zpráva číslo jedna: Není pravda, že lidé o zapomenuté památky Prahy nemají zájem. Přes špatné počasí přišlo v sobotu dopoledne na slavnost asi 100 návštěvníků.

Dobrá zpráva číslo dvě: Není pravda, že dnes lidé nejsou ochotni ve svém volném čase a zadarmo něco udělat. Připravený program návštěvníci hodnotili velice kladně, přitom všichni, kteří se na něm podíleli za svoji odměnu považovali jen to, že mohou nějakým způsobem přispět k záchraně Malostranského hřbitova.

První část slavnosti, která probíhala v kostele, měla vysokou úroveň, o což se zasloužil především vynikající Břevnovský chrámový sbor pod vedením sbormistra Adolfa Melichara. Dále to bylo skvělé vystoupení žáků konzervatoře Jana Deyla. Bylo nám ctí, že mši celebroval

opat královské kanonie premonstrátů M. J. Pojezdný. V druhé části vystoupil zástupce Svatoboru PhDr. H. Jordan s připomenutím slavné historie hřbitova a následovala komentovaná prohlídka hřbitova, kterou provedli zkušení průvodci Ing. G. Kalinová a Ing. B. Kocourek.

Co si organizátoři slibují od obnovy Májové slavnosti?

Především připomenout existenci Malostranského hřbitova laické i odborné veřejnosti nebo jej pro ni dokonce objevit. Ale to je jen první krok. Doufáme, že po vyvolání zájmu o tuto památku bude následovat i zájem udělat něco pro její záchranu. Těší nás, že různé pozitivní ohlasy již máme, ale zatím nevíme, jak daleko bude od slibů k činům, tak je prozatím nechceme prozrazovat. Kdo své sliby mínil vážně, posoudíme příští rok v květnu, kdy by se v obnovené tradici měla konat Májová slavnost 2010. K její návštěvě zveme všechny zájemce již dnes.

Za organizátory akce
Jana Trojanová

P.S.

Nemohu si odpustit malou poznámku. Byl to především pan Alois Vanoušek, který inicioval zájem Svatoboru o Malostranský hřbitov. Od prosince minulého roku nás sice pozoruje již jen z „památkářského nebe“, ale jsem přesvědčená, že Májová slavnost by se mu líbila také.

ATLANTI, KARYATIDY A HERMOVKY V PRAŽSKÝCH ULICÍCH

(POKRAČOVÁNÍ TEXTU Z MINULÉHO ČÍSLA VĚSTNÍKU)

Originální karyatidy z Václavského náměstí

Na chodníku před domem s čp. 776 ve spodní části Václavského náměstí stojí statná lípa. Ten strom poněkud omezuje pohled na průčelí domu, nad jehož vchodem v prvním poschodí je balkon. A na balkonu stojí originální podpory arkýře protažené-

1. Levá z páru originálních karyatid na Václavském náměstí

ho až ke střeše budovy. Skutečně to nejsou podpory ledajaké, ale dvě ženské postavy vybavené pěknými obličeji a oděvem splývajícím od ramen až po chodidla, však nezahalujícím jejich ňadra. Arkýř nad nimi podpírají každá předpaženou pravou rukou. U levé postavy *(obr. 1)* je toho docíleno natočením bokem ku fasádě. Levé paže postav jsou nahrazeny velikými roztaženými křídly, přitištěnými v horizontální poloze k průčelí domu. I když mají postavy křídla, nejsou to andělé, neb každá má křídlo jen jedno a andělé jako bytosti nepohlavní nebývají obvykle znázorňovány s ňadry. Postavy se asi kdysi nepohodly, jejich tváře jsou odvráceny od sebe.

Celkově ale působí tato skupina, byť tvořená postavami žen a ozdobená i kamennými květy, zanedbaně a v šeru za větvemi stromu téměř nevzhledně. Hlavy a paže plastik jsou sice chráněny kovovými hroty před holuby, však hromady holubího trusu jsou na římsách a parapetech v okolí portálu. A kdesi v pozadí ukryti za postavami a květinami hnízdí vrabci.

Karyatidy domu U Dvou velbloudů

Pár karyatid, patřící k rozsáhlejšímu objektu U Dvou velbloudů, je na portálu zadního východu na tmavý dvorek přístupný průjezdem z domu čp. 471 v Melantrichově ulici. Ihned vlevo za průjezdem tyto restaurované karyatidy upoutávají

2. Karyatid U Masarykova nábřeží

pozornost. V průseku dvora stojí bílé luzné postavy žen představu pohádkových víl. Jejich vzpažené paže podpírají hlavice pilastrů, na kterých je reliéf věnce s písmenem „N“ uprostřed. Iniciála připomíná původní majitele domu – rodinu Nikodémů.

Karyatidy na Masarykově nábřeží

Masarykovo nábřeží od Jiráskova mostu po Národní divadlo je takřka galerií pod širým nebem soustřeďující domy s výraznými fasádami. Nechybí zde atlanti, karyatidy a hermy ženské či mužské. Tato jedinečná přehlídka začíná již na domě č. 6 a pokračuje na č. 8 a 10; ale podrobněji zde uvedeme pouze pěkné karyatidy z fasády domu č. 8. Dům odkázal továrník František Čeněk spolku Svatobor k dobru spisovatelů českých. Je to poměrně úzká pětipatrová stavba s vikýři nad pátým patrem a asymetrickým průčelím. V přízemí jsou výklady obchodů, v patrech arkýře a balkony. Výrazné karyatidy stojí na čtvercových deskách se soklíky v horní polovině prvního patra *(obr. 2)*. Pod karyatidami jsou vysoké sloupy z části hladké, z části rýhované; a pod sloupy ještě podstavce. Postavy žen jsou částečně zahaleny do pásu textilie splývající až k jejich patám. Plecemi podpírají tympanon, nad nímž je v úrovni druhého patra balkon. Celou kompozici zdobí rostlinným dekorem. Zajímavým

3. Karyatida a atlant nad Adamovou lékárnou

motivem je velká sova, která roztaženými křídly pomáhá tympanon podpírat.

Secesní karyatidy na domu Hlaholu

O činžovním domu čp. 248 na Masarykově nábřeží, který vlastní pěvecký sbor Hlahol, bylo již výše psáno. Podpory dvou balkonů třetího patra budovy zcela odpovídají secesnímu slohu domu – žádní giganti či herkulové. Balkon levý podpírají s pomocí vavřínového pletence dvě karyatidy – sličné mladé ženy stojí proti sobě, toto postavení podpor bokem ke stěně není v Praze časté. Postavy jednou paží přidržují vavřínový pletenec, druhou mají založenu v bok. J. Pekárek je oblékl do šatů dlouhých až ke kotníkům.

4. Karyatida s atlantem pod levým balkonem nad původním vchodem na Hlavní nádraží

Karyatida a atlant nad Adamovou lékárnou

Dům na Václavském náměstí označený čp. 775, nese velký štukový nápis „ADAMOVA LÉKÁRNA“. Výlohy lékárny jsou opatřeny upozorněním, že Adamova lékárna byla založena v roce 1520. Dům prodělal novodobou rekonstrukci, při které byl nad vchodem z úrovně prvního poschodí na krátké konzoly postaven atlant a karyatida o výšce kolem čtyř metrů. Autor zajímavých plastik se nechal inspirovat egyptskou tématikou a vytvořil nahé postavy, vlevo ženy a vpravo muže *(obr. 3)*. Hlavy postav se širokými čelenkami jsou skloněny a spolu s vnějšími pažemi podpírají rizalit. Na obou postavách jsou hadi s korunkami na hlavách. Žena hada přidržuje vnitřní rukou na svém rameni a hlava hada spočívá na jakési podložce nad jejím pasem. Druhý had, kterého muž také drží u svého vnitřního ramena, má hlavu s otevřenou tlamou v blízkosti jeho tváře. Hadi po rozvinutí všech smyček těl by mohli dosáhnout délky čtyř metrů. Podél těl obou postav visí přes ramena přehozené štoly se vzory vlnovek nezahalujícími však jejich nahotu. Chodidla nosičů špičkami přečnívají konzoly, na kterých stojí. Těla postav i hadů měla původně zlatý nátěr připomínající bronz, po čase však získal tmavší nahnědlou barvu.

Karyatidy a atlanti nad vchodem do Hlavního nádraží

Zatímco atlanti na věžích nádraží byli zřejmě přioděni dodatečně, dva atlanti a dvě karyatidy, kteří drží na bedrech dva malé balkony po levé a pravé straně původního vchodu na nádraží, dnes do Fantovy kavárny, jsou částečně zahaleni. Zůstaly nahoře bez a jsou v páru žena a muž. Ženy stojí uvnitř sestavy, blíže ke vchodu, muži na vnějších stranách. Oproti tmavým skulpturám nesoucích koruny věží, jsou tyto u vchodu čisté s decentní světlou šedí. Výrazný je bohatý rostlinný dekor doprovázející atlanta a karyatidu pod levým a fauna (ptáci) pod pravým balkonem *(obr. 4)*.

Nezletilci z Újezdu

Dům čp. 421 v ulici Újezd na Malé Straně má pět pater, to páté je patrně přístavba, neboť nad čtvrtým je oplechovaná římsa. Vchod do domu s kovovými dveřmi a světlíkem vroubí sloupy, které pak pokračují přes druhé a třetí patro. Nad vchodem do domu je tympanon, který podpírá ve funkci atlantů pár nejnutněji přioděného děvčete a chlapce *(obr. 5)*. Již uplatnění dětí je zajímavý autorský počin, neobvyklé je ovšem též natočení děvčete tváří ke zdi a také to, že postavy kromě podpírání tympanonu, přidržují nad dveřmi rozevláté stuhy.

Alegorie na bývalé Krocínově kašně

V letech 1591–1596 nechal postavit pražský primátor Václav Krocín z Drahobejle, významný renesanční milovník umění, na Staroměstském náměstí ze sliveneckého hnědočerveného mramoru kašnu. O sochaři, který jednu z nejvýznamnějších monumentálních sochařských památek rudolfinské doby vytvořil, je známo pouze to, že dílo signoval značkou Lw a že šlo zřejmě o italského umělce. Na středním pilíři kašny podpírají hlavní kaskádu tvořenou kruhovou mísou alegorie v té době uznávaných čtyř hlavních živlů. Kašnu dala v roce 1862 za primátora Pštrosse pražská radnice z úsporných důvodů zbourat a některé větší a náročnější části, včetně uvedených atlantů se nacházejí v Lapidáriu Národního muzea. Desítky menších fragmentů kašny byly v roce 1932 nalezeny v základech bourané žižkovské plynárny. Podle V. V. Štecha si hrabě Thun nechal z kusů mramoru z kašny pořídit těžítka pro své přátele a dal na ně připevnit mosazný štítek s nápisem „Památka na současné české barbarství v Praze“.

Sirény a atlanti na kašně druhého nádvoří Pražského hradu

Na druhém nádvoří Pražského hradu se nacházejí sirény a atlanti na dvou stupních pískovcové kašny vytesané v roce 1686. Plastikami sirén, atlantů, lvů a dalšími skulpturami kašnu opatřil Jeroným Khol. První stupeň kašny, kruhovou mísu pod lvi, podpírá dvojice sirén (mořských panen). Z této nádržky přetéká voda tenkými praménky do mísy vytvořené spojením několika obřích mušlí. A z takto provedené velké mísy podpírané rameny a pažemi čtyř mužských postav, oděných pouze rouškou kol pasu splývající ke kolenům, přetéká přebytečná voda do poslední velké přízemní nádrže. Zde se nahodilými sprškami vody způsobenými závany větru baví malí i velcí návštěvníci Pražského hradu a kamenná krása starobylé kašny je většinou příliš nezajímá.

Hermovky z Celetné ulice

Dům čp. 558, bývalý Hrzánský palác, je cenným objektem Celetné ulice. Dal ho postavit na počátku osmnáctého století Zikmund Valentin Hrzán z Harasova ve vrcholně barokním slohu. I když byl palác v roce 1952 stavebně upraven, je původní stav v podstatě zachován. Palác má tři patra a sedm okenních os. V ose průčelí je balkon s kovovým zábradlím, který podpírají dvě z pískovce provedené

5. Nezletilci z Újezdu

mužské hermovky *(obr. 6)*. Dílo je zřejmě provedeno některým ze sochařů rodiny Brokofů, autor postavy vytvořil v téměř dokonalém zrcadlovém obrazu. Barokní portál bývalého Hrzánského paláce, první tohoto druhu v Praze, prý připomíná architekturu císařské Vídně.

Mužské hermovky ve Skořepce

Starší budova v ulici Skořepka čp. 422 byla přestavěna Františkem Schlaffererem do současné pozdně historizující podoby v roce 1899. Výrazný neobarokní portál pomáhají dotvořit dvě hermovky v podobě mužů se silně skloněnými hlavami a s ostrými rysy obličejů, levá plastika má úzkou čelenku. Obě ruce levé postavy jsou vzpaženy nad hlavu a nesou pilastr, stejné břemeno drží druhá postava svojí levou rukou, pravá paže ohnutá v lokti podpírá ruku pravou. Na pilastrech spočívá balkon s kovovým zábradlím. Spodní část postav je ukončena uzly širokých pásů látky, jejichž konce splývají k chodníku.

Mužské hermovky z náměstí Jiřího z Poděbrad

Čtyřpatrový činžovní rohový dům Mánesovy ulice a náměstí Jiřího z Poděbrad, na hranicích Vinohrad a Žižkova, má od prvního do třetího patra arkýř, pod kterým je vchod do hospody U růžového sadu. Arkýř podpírají dvě mužské hermovky klasického provedení. Po renovaci fasády jsou ve velmi dobrém stavu.

Další dva páry mužských hermovek jsou také na rohovém domu ulic Korunní a Václavská na Vinohradech. Tento čtyřpatrový objekt se zvýšeným přízemím má zčásti opadanou omítku a v současnosti je obnovován. Nepoškozené hermovky jsou na balkonech druhého patra, na jejich hlavách spočívá římsa s trojúhelníkovou nadokenní nástavbou. Muži jsou zahaleni do kůže a hlava zvířete zakrývá jejich klíny. Busty jsou ze štuku a jsou patrně vytvořeny stejnou šablonou (ve stejné formě).

Novodobé hermovky z Ječné 35

Investor inovace třípatrového domu v Ječné ulici 35 s pěti osami oken a balkonkem s kovovým zábradlím nad vchodem do budovy si přál pod balkónkem markýzu. Architekt inovačních prací oslovil uměleckého kováře Libora Hurdu z Pelhřimova. Ten „přesvědčil investora aby upustil od svých historizujících představ a dal mu volnou ruku při zpracování návrhu, jenž by přiznal dobu svého vzniku, stavbě neuškodil a svým způsobem i prospěl“. Originálně pojatému dílu Libora Hurdy z léta 2004 se to podařilo. Plechová markýza tvaru oblouku je zhotovena klasickými zámečnickými technologiemi; písmena názvu sídla na čelní straně markýzy RESIDENCE JEČNÁ jsou vyřezána z leštěné mosazi. Nejmladší pár z pražských hermovek nesoucí markýzu postrádá mohutná svalstva; poloviny jejich postav jsou tvořeny svařením modelovaných částí, vyrobených ze silného plechu; dlaně s částí paže jsou kovány klasickými postupy *(obr. 7)*.

Ženské hermovky s pohanským bůžkem

V Melantrichově ulici s čp. 470 stojí dům U Zlatého orla postavený stavitelem Václavem Cibulkou kolem roku 1894. Na neorenesenčním průčelí se

6. Pískovcové mužské hermovky podpírají arkýř Hrzánského paláce v Celetné ulici

nacházejí dvě ženské hermovky podpírající hlavou konzoly, na kterých spočívá balkon druhého poschodí. Zvláštností a jedinečností této skupiny je, že drží v dlaních vnitřních paží atribut představující zřejmě pohanského bůžka. Druhá z paží pravé hermovky ohnutá v lokti zakrývá ňadro.

Hermovky domu U Dvou velbloudů

Dům U Dvou velbloudů s čp. 474 v Kožné ulici, který postavil stavitel Tomáš Slavíček za účasti tesařského mistra Františka Hubáčka v roce 1895, byl již čtenářům představeni při seznámení s karyatidami na portálu zadního východu z objektu. Na stěnách vlastního domu jsou tři páry ženských hermovek. Dva páry se nacházejí ve výšce druhého patra na rizalitech průčelí domu v Kožné ulici, zde lemují dvě okna ve druhé a třetí i sedmé a osmé ose. Jejich zdvižené paže podpírají hlavice pilastrů, na kterých je uprostřed reliéf věnce s písmenem N. Mají tedy stejný úkol jako karyatidy na portálu zadního východu z objektu U Dvou velbloudů. Třetí pár hermovek je skrytý na dvorním portálu domu, kde podpírají na pilastrech uloženou římsu s dvojicí kamenných váz.

7. Novodobé hermovky z Ječné 35

Hermovky z Vinohrad

Na území městské části Prahy 2 v okolí náměstí Míru se nacházejí ženské hermovky např. na nárožním domě č. 3 ulic Americká a Uruguayská. Tato čtyřpatrová budova má na rohu v prvním patru podél oken dva páry ženských hermovek ze štuku. Busty oděné drapérií s vnitřními pažemi ohnutými v loktech podpírají trojúhelníkový fronton nad okny. Stojí na soklech vytvořených komolými hranoly k zemi se zužujícími, na jejich předních stěnách jsou reliéfní ozdoby tvaru kotoučů. Pod okny jsou slepé balustrády. Zajímavé je, že celá budova má opravenou fasádu a natřeny rámy oken s výjimkou oken, podél nichž jsou umístěny hermovky.

Velmi zajímavě jsou provedeny hermovky na čtyřpatrovém domě s čp. 733 v Balbínově ulici. Průčelí domu s osmi okenními osami zdobí šest ženských bust, umístěných na balkonech spojující okna první a druhé i sedmé a osmé osy. Tři ženské postavy na balkonech s balustrádami podpírají opět trojúhelníkovou nadokenní nadstavbu. Každá z bust vytvořených ze štuku má jiný tvar, oděny jsou drapérií, která splývá od ramen k soklům, na kterých jsou plastiky umístěny, avšak odhaluje ňadra, klín je zakryt rostlinným dekorem. Skupinu umístěnou na levém balkonu hyzdí dva velké kotouče satelitních televizních antén.

Hermovky z Janáčkova nábřeží

Nábřeží zvané Janáčkovo před Dienzenhoferovými sady končí rohovým domem. Za rohem ve Vítězné ulici je vchod čp. 126. Na nábřeží je do budovy ještě jeden nepoužívaný a neočíslovaný vchod a blíže k nároží ve druhém poschodí je zasklený balkon se slepou balustrádou, spočívající na třech mohutných konzolách. A tyto konzoly hlavou podpírají tři busty zcela identických pěkných žen s trochu většími bříšky *(obr. 8)*. Hermovky stojí na konzolách upevněných ve stěně průčelí v úrovni spodní části oken prvního patra.

Další ženské hermovky na Janáčkově nábřeží

8. Velké hermovky pod balkonem hotelu z nároží Janáčkova nábřeží a Vítězné ulice

Pětipatrový dům čp. 139 má sedm okenních os, nad okny první a druhé i šesté a sedmé osy se nacházejí ve výšce třetího patra společné nadokenní trojúhelníky spočívající na třech konzolách. Konzoly hlavami podpírají pečlivě vypracované busty tří žen. Plastiky s pěknými obličeji a odkrytými ňadry drží v dlaních girlandy květů a pletence listí *(obr. 9).*

Stejné hermovky jsou osazeny na rohovém domě čp. 401 Janáčkova nábřeží a Petřínské ulice. Na této budově umístnil architekt hermovky pod trojúhelníkovými frontony pěti oken ve třetím poschodí, na průčelí k Vltavě jsou to okna první a sedmé osy, v Petřínské ulici okna první, druhé a sedmé osy.

Hermovky na Pražské tržnici

Nad všemi třemi portály vchodů do tržnice podle oken třetího poschodí jsou páry podpor v netradičních smíšených sestavách – hermovky mužské vpravo a ženské vlevo. Hermovky drží nad okny reliéfy znázorňující motivy v tržnici prodávaných produktů (takto je zaměřena celá výzdoba průčelí tržnice). Spodní části hermovek jsou vytvořeny běžně používaným komolým jehlanem. Za autora štukových hermovek na průčelí tržnice je považován Emil Fikar.

9. Trojice hermovek u oken domu na Janáčkově nábřeží

Mužské a ženské hermovky na domě U Lišky

Dům nároží Melantrichovy a Havelské ulice čp. 503 vybudoval stavitel Antonín Novotný v roce 1899. Součástí štukové výzdoby domu, která má již secesní charakter, jsou tři smíšené páry hermovek ve kterých se nachází vlevo mužská a vpravo ženská busta. Nacházejí se ve druhém poschodí a všechny jsou viditelné z Melantrichovy ulice. První pár z leva je na balkonu, prostřední na stěně průčelí a pravý na rohovém arkýři. Hermovky podpírají konzoly, mezi nimiž je štuková kartuš s monogramem stavitele objektu AN, obklopená bohatým neobarokním dekorem.

Hermy v Kozí ulici

10. Společenství ženských a mužských hermovek na Jiráskově náměstí

11. V Lipové ulici jsou ve funkci atlantů dva malí lvi

12. Z Lipové ulice je i tento statný orel

Dům čp. 858 na Starém Městě v Kozí ulici byl postaven patrně na začátku dvacátého století. Má čtyři poschodí, okna v šesti osách, fasádu s bohatou štukaturou; v prvním a druhém patře jsou balkonky. Ty z prvního patra mají balustrády, prosklené dveře na balkon s horním obloukem a nad ním velikou štukovou mušli. Balkonky druhého patra zdobí železné kované zábradlí.

Na spodních balkoncích jsou dva smíšené páry hermovek – dívek a chlapců. Neodění chlapci se nacházejí vlevo od dívek, ohnuté ruce s lokty přitištěními k bradě drží balkónek nad nimi.

Dívky jim pomáhají pravými zdviženými pažemi, v levé ruce drží látku částečně zakrývající levá ňadra.

Společnost ženských a mužských hermovek na Jiráskově náměstí

Rohový šestipatrový dům na rohu Masarykova nábřeží a Jiráskova náměstí má na svém průčelí do Jiráskova náměstí bohatě členěnou fasádu. Domy s č. 1 a 2 mají v prvním patře průběžný balkon s kovovým členitým zábradlím *(obr. 10).* Na balkonech prvního patra jsou u oken umístěny hermovky žen a mužů podpírající balkony druhého patra.

Zvířata ve funkcích atlantů

Jako podpory architektonických článků použili sochaři a štukatéři v pražských ulicích též lvy a orly. V Lipové ulici na Novém Městě sídlí představi-

ŽIŽKOVSKÁ TRILOGIE DOKONČENA

Před nedlouhou dobou (Věstník 1/2007) jsme informovali o tom, že vyšla pozoruhodná pragensie týkající se historie Žižkova, kniha Zdeňka Šestáka Jak žil Žižkov před sto lety (Academia, Praha 2005). Za rok ji doplnila druhá publikace téhož autora Jak hřešil Žižkov před sto lety a v letošním roce byla tato unikátní trilogie zakončena titulem Jak se ze Žižkova stalo velké město.

Ve třetím svazku svého cyklu se autor, mimochodem člen Klubu Za starou Prahu, povoláním vědec – rostlinný fyziolog –, již nezaměřuje jen na desetiletí vroubící přelom 19. a 20. století, ale sleduje bezmála celé padesátiletí vývoje Žižkova (1865-1914) od vydělení území pod novým názvem v rámci Královských Vinohrad, přes vznik samostatné obce, povýšení na město, až k úvahám o sloučení s Prahou a počátku první světové války.

Metoda výkladu doktora Šestáka je originální a díky tomu mají i jeho žižkovské knihy „šťávu“. Nelíčí jen suchá fakta, historicky dané skutečnosti a nesporné jevy, i když to vše samozřejmě vytváří základ sdělení. Autor pracuje s dobovým tiskem, a to nejen deníky, ale též humoristickými časopisy. Odtud čerpá nepřeberné množství prchavých a dnes zcela zapomenutých detailů, které však historii zlidšťují i zalidňují, zpestřují, ale i vysvětlují. Díky této metodě se můžeme překvapivě vcítit do politické, národnostní i komunální atmosféry města, do vztahu obyvatel Žižkova vůči obci Pražské a naopak. Jsou oživeny a vysvětleny lecjaké převratné dobové události, které tehdy hýbaly Žižkovem, proslulé osobnosti i jevy místního významu, které bychom však bez vysvětlujícího komentáře dnes nejen neznali, ale možná ani nechápali.

Kniha Jak se ze Žižkova stalo velké město není o architektuře a urbanismu, ačkoliv ze společenské roviny právě tuto stránku sleduje, proto také není doplněna nostalgickými fotografiemi starého či zaniklého Žižkova, ale úryvky a citáty z tisku, karikaturami, dobovými vtipy a úsměvnými kolážemi.

Nejen obyvatelům Žižkova vřele doporučuji tuto knihu i všechny ostatní díly žižkovské trilogie. Knihy Jak žil Žižkov před sto lety (260 Kč), Jak hřešil Žižkov před sto lety (280 Kč) a Jak se ze Žižkova stalo velké město (395 Kč) je možné zakoupit i v našem knihkupectví Juditina věž s členskou slevou 10 %.

Kateřina Bečková

JEDNATELSKÁ ZPRÁVA KLUBU ZA STAROU PRAHU ZA ROK 2007

(Pozn. redakce: V předchozím čísle Věstníku, který publikoval zápis z valné hromady Klubu Za starou Prahu ze dne 19. 1. 2008, bohužel nezbylo místo pro zveřejnění jednatelské zprávy za rok 2007. Toto nedopatření napravujeme nyní. Zprávu připravil a přednesl jednatel Klubu Richard Biegel.)

Rok 2007 byl z hlediska dějin Klubu Za starou Prahu rokem výjimečným. Po desetiletí snah a aktivit bylo na konci roku 2007 konečně zrestaurováno a otevřeno přízemí Juditiny věže, kde členové Klubu naleznou nejen nové knihkupectví orientované na pragensie a architekturu, ale také zrestaurovanou Juditinu síň, ve které se budou od března odehrávat výstavy, přednášky, diskuse a různé další akce, které Klub fyzicky « zpřítomní » nejen pro své členy, ale také pro širokou kulturní veřejnost. Oprava věže a zprovoznění knihkupectví by nebyly možné bez mimořádného osobního nasazení některých členů Domácí rady. Za všechny bych si dovolil jmenovat Ing. Václava Jandáčka, který celou obnovu neúnavně řídil, Ing. arch. Jana Veselého, který prováděl dokumentaci a průzkum, a paní předsedkyni PhDr. Kateřinu Bečkovou, která se ujala nesnadné role patronky a výkonné vedoucí nového knihkupectví. Otevřením vlastních prostor se začíná nová kapitola v činnosti Klubu, který napříště nebude pro své příznivce a oponenty jen « virtuálním » kritikem či glosátorem dění v Praze, ale stane se naopak známou pražskou adresou, která – doufejme – postupně přiláká k přednáškám a veřejným diskusím všechny, kterým není osud našeho jedinečného města lhostejný.

Vývoj posledních let přirozeně směroval zájem Klubu od jednotlivých památkových kauz k celkovým systémovým a principiálním problémům, které v důsledku každou jednotlivou kauzu ovlivňují. Pražská památková péče se dostala do velmi nebezpečné situace, v níž památkový ústav v podstatě pozbyl vlivu a hlavní roli „památkového garanta“ převzal Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy, o jehož sporných a neprůhledných rozhodnutích jsme již nesčíslněkrát informovali. Nepokrytá arogance ředitele odboru Jana Kněžínka vyvrcholila neuvěřitelnými mediálními výroky, které zpochybnily nejen zákonem stanovenou roli památkového ústavu, ale úlohu památkáře obecně. Kněžínkova jen stěží uvěřitelná vyjádření pro Lidové noviny (kde Kněžínek prohlásil: Stanovisko Národního památkového ústavu neznamená nic. Vůbec nic.) a Českou televizi (kde z jeho úst zaznělo: Památkáři nejsou bozi a historici umění nejsou ti, kteří by měli říci, jak asi město bude vypadat za deset, za sto let. Nejsou to lidi, kteří by měli říci tohleto jo, tohleto ne. Je otázka, kdo má větší cit k tomu městu – památkář, anebo architekt, který se tam realizuje?) přiměly Domácí radu reagovat otevřeným dopisem, v němž byla vyslovena výzva zástupcům města, aby Kněžínka na základě těchto vyjádření, mnoha sporných rozhodnutí a zejména naprosté odborné nezpůsobilosti z této mimořádně odpovědné funkce odvolali. Přes prvotní vstřícnou reakci radního pro kulturu pana Milana Richtera však nakonec město nezareagovalo nijak a Kněžínek ve své funkci nadále zůstává. Trvá tak mimo jiné i absurdní situace, kdy rozhodujícími činiteli v pražské památkové péči jsou ti členové jeho účelově vytvořeného poradního sboru, kteří mají jako architekti nebo teoretici přímé napojení na developery prosazující sporné komerční projekty.

Nejdůležitějším pražským památkovým tématem roku 2007 byly výškové stavby, a to nejen ty již dlouho diskutované na Pankráci, ale i překvapivě nově navržené v Holešovicích. Ve svém stanovisku Klub konstatoval své výrazné znepokojení nejen nad razancí návrhu, ale zejména nad neproblematickým přijetím, kterého se mu zatím dostalo. Je přitom zjevné, že Praha stojí na zásadní křižovatce. Jestliže v případě mrakodrapů na Pankráci by se jednalo o narušení panoramatu města, pak v Holešovicích se výškovými stavbami již rozbíjí město jako takové. Takto vysoké stavby by se staly novými dominantami celé pražské kotliny a změnily by měřítko nejen Holešovic, ale i pražských historických čtvrtí, neboť holešovický poloostrov se nachází přesně uprostřed pomyslného pražského amfiteátru a obě dnešní holešovické dominanty jsou součástí nejdůležitějších panoramatických pohledů ze Strahova i z Petřína.

Z tohoto důvodu Klub ve svém zářijovém stanovisku vyzval Magistrát hl. m. Prahy, aby urychleně vytvořil a následně důsledně dodržoval strategii města ve vztahu k výškovým stavbám a urychleně zpracoval a schválil závazný koncept regulace Holešovic, který umožní jejich další architektonický rozvoj a zároveň zabrání zbytečnému a v důsledcích mimořádně závažnému narušení panoramatických a urbanistických kvalit historického jádra města. Shodou okolností byl ve stejné době zveřejněn zápis ze zasedání Výboru Světového dědictví UNESCO, na němž výbor vyjádřil výrazné znepokojení nad plány výškových budov na Pankráci a rovněž zavázal Prahu vypracováním regulativů, které vy stavbě výškových budov zabránily. Díky tomuto vnějšímu tlaku vznikla poprvé po dlouhé době alespoň trochu příznivá situace, ve které se město musí výškovými stavbami zabývat a příslušný dokument do konce února 2008 vypracovat. Jeho podoba je samozřejmě zatím neznámá a nelze ani vyloučit jeho možné účelové zkreslení, záměrnou nejasnost či přílišnou benevolenci. Mimořádně důležité však je, že poprvé vznikl prostor pro diskusi, na kterou město musí reagovat a kterou nemůže obligátně odbýt. Rok 2008 proto bude v tomto ohledu klíčový a možná rozhodující. Klub Za starou Prahu se očekávané diskuse pochopitelně hodlá velmi aktivně účastnit a bude se snažit též její závěry ovlivnit ve prospěch zachování jedinečných architektonických a panoramatických kvalit Prahy.

Nejdiskutovanějším projektem roku 2007 byla nová Národní knihovna na Letné architekta Jana Kaplického. Již na minulé Valné hromadě jsme vás informovali o názoru Domácí rady, která k svéráznému projektu přes dychtivé očekávání oponentů nezaujala nijak negativní stanovisko, ale označila jej za pozoruhodný, avšak měřítkem poněkud naddimenzovaný projekt.

Závěrem stanoviska Domácí rady tehdy bylo doporučení výšku budovy zhruba o třetinu snížit, a tím ji dostat do měřítka města i jejího bezprostředního okolí. Není bez zajímavosti, že po roce hysterických mediálních adorací i odsudků se k tomuto názoru začíná přiklánět i město samo, jakkoli se jeho náhlá starost o panorama Prahy zdá být v kontextu jiných, bezproblémově přijatých naddimenzovaných developerských projektů zvláštní až licoměrná. Jednoznačně pozitivním výsledkem případu Národní knihovny je tak zejména spontánní a dosti nečekaný zájem veřejnosti o architekturu, který se naštěstí zdaleka neredukoval na prvoplánové chvalozpěvy nebo apriorní odsudky. Za zcela negativní lze naopak označit pokrytectví městských zástupců v čele s primátorem, kteří projekt nejprve hlasitě podporovali, aby se pak nečekaně přiklonili k táboru jeho zarytých odpůrců.

Za hradbou emocí obklopující projekt knihovny se bohužel ztrácí jiný související problém, který je mnohem vážnější než celá diskuse o knihovně. V sázce je totiž sama budoucnost Letenské pláně, která začala být politiky i developery vnímána jako potenciální stavební parcela pro projekty všeho druhu. Nesmyslné dopravní stavby, surrealistický projekt oceanária nebo provozně zcela nesmyslný Národní stadion hrozí volný prostor pláně postupně rozparcelovat, přičemž neexistence hlavního pražského architekta tuto hrozbu činí velmi reálnou. Už teď lze tak říci, že Letná bude jedním z hlavních a velmi důležitých klubovních témat roku 2008.

Velkým a bohužel očekávatelným zklamáním je vývoj v kauze hotelu Rocco-Forte v areálu augustiniánského kláštera na Malé Straně. Přes písemnou dohodu se zástupci Klubu změnil architekt Martin Kotík původní barokní dispozici nejcennějších partií klášterního křídla a znemožnil tak dohodnuté osazení unikátního souboru barokních dveří na jejich původní místa. Necitlivé stavební zásahy, zvyšování říms dané mechanickým vkládáním pater do podkroví a celková lhostejnost k autenticitě historických staveb přinesou bezpochyby zánik velké části historické hodnoty a atmosféry této části Malé Strany. Mimořádným zklamáním pro mě samého jako účastníka jednání je nečestnost architekta Kotíka, který po dosažení bolestného kompromisu a sepsání gentlemanské dohody tuto nejen nedodržel, ale ještě lhal zástupcům Klubu do očí o reálném stavu stavebních prací. Vzhledem k závažnosti případu Klub v této souvislosti ještě zváží právní kroky vyplývající z bezprecedentního porušení písemně uzavřené dohody.

Jedním z příkladů snahy o komerční zneužití historické stavby je dosud neuzavřená kauza Domu Potravin na Václavském náměstí, který má být dle představ majitele zvýšen válcovou nástavbou o cca 4 podlaží. Architekt i investor zcela ignorují fakt, že malá výška dnešního Domu potravin vychází z promyšlené analýzy urbanismu horní části Václavského náměstí, které je na rozích pohledově uzavřeno bočními pavilony Národního muzea. Jejich případné tupé zaclonění by nebylo jen hrubým narušením kompozice elegantního Domu potravin, ale zejména porušením vyvážených architektonických vztahů celého Václavského náměstí. O výsledku kauzy vás budeme informovat v klubovním Věstníku.

Do další fáze vstoupil případ staroměstského kostela sv. Michala. O nově probuzeném zájmu o kostel zapříčiněném obdivuhodnou aktivitou studentů dějin umění z University Karlovy jsme vás informovali v loňské zprávě. Očekávané jednání s majitelem kostela vedlo k vypracováním nového projektu exkluzivní nákupní galerie, který by v první fázi znamenal odstranění všech dosavadních likvidačních vestaveb a ve druhé vložení lehké a tentokrát už snad doopravdy samonosné konstrukce do bočních lodí stavby. Přes oprávněné obavy o technickou reálnost řešení i rentabilitu provozu „exklusivní galerie" určené pro nákup uměleckých šperků a oděvů lze snad říci, že tato iniciativa by mohla být prvním nesmělým krokem k nápravě současného ostudného stavu. Vzhledem k tomu, že kostel je už asi definitivně v soukromých rukou, nelze spoléhat na zásah ministerstva nebo jiné vyšší moci, ale naopak napřít všechny síly na stanovení takových památkových podmínek, které by rehabilitaci fyzicky i morálně poničené stavby zaručily.

I v letošním roce pokračoval zájem Klubu o hodnotné moderní stavby, které zatím unikaly zájmu památkové péče, a které by tak v budoucnu mohly být ohroženy likvidační komerční přestavbou. Z tohoto důvodu byl v závěru roku 2007 mj. vypracován návrh na zapsání bývalého obchodního domu Baťa v Celetné ulici od architekta Josefa Gočára do seznamu kulturních památek. O výsledku tohoto návrhu zatím ministerstvem rozhodnuto nebylo.

Po letech váhání a zbrklých kroků se Ministerstvo kultury opět začalo vážně zabývat věcným záměrem nového památkového zákona. V současné době probíhá jednání komise složené z právníků, historiků umění, architektů a dalších odborníků, která by měla do konce února věcný záměr dokončit a předložit k připomínkám odborné veřejnosti. Prozatím se zdá, že základem nového předpisu bude struktura zákona stávajícího, což na jedné straně sice znamená odmítnutí nebezpečných idejí, jako je například opětné rozdělení NPÚ a jeho převod pod kraje nebo instituci autorizovaného památkáře placeného investorem, avšak na druhé přináší zachování dvojkolejnosti, a tedy i nadále velmi slabou roli odborníků z Národního památkového ústavu. O finálním návrhu a průběhu jeho projednávání vás samozřejmě budeme průběžně informovat.

Pravidelná cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí v roce 2007 udělena nebyla, a to nikoli z důvodu nezájmu Klubu o nové stavby, ale kvůli plánovanému otevření Juditiny věže, ve které by mohli být laureáti ceny před vyhlášením představeni. Vyhlášení ceny za léta 2007–2008 se spolu s výstavou nominovaných projektů odehraje na jaře tohoto roku.

Po celý rok se v Národním muzeu péčí organizátorky PhDr. Helgy Turkové konaly pravidelné Hovory o Praze. Stejně jako v minulých letech Klub spolupracoval s různými občanskými sdruženími v Čechách i v zahraničí. Z tuzemských jmenujme zejména Ateliér pro životní prostředí, Uměleckohistorickou společnost v českých zemích, Klub za krásné Karlovarsko, Sdružení pro stavebně-historický průzkum, Památkovou obec českokrumlovskou a další organizace. Tradičně dobré styky Klub udržoval se Společností přátel starožitností, Svatoborem, či spolkem Vltavan a také se spřátelenými spolky v Paříži, Vídni a Fribourgu.

JUDr. Zdeněk Dušek v roce 2000 na slavnostním valném hromadění Klubu

OPUSTIL NÁS ČLEN DOMÁCÍ RADY JUDr. ZDENĚK DUŠEK

Se smutkem a lítostí oznamujeme členům Klubu Za starou Prahu, že naše řady opustil člen Domácí rady JUDr. Zdeněk Dušek.

Zemřel dne 12. června 2008 ve věku 85 let. Doktor Dušek byl členem Domácí rady nepřetržitě od roku 1955, tedy rekordních 54 let. V roce 2000 byl jmenován čestným členem Klubu.

Při jednáních a schůzích patřil k ironickým glosátorům, měl rychlý úsudek a sklon k břitké upřímnosti, avšak pod touto přísnou a trochu akurátní slupkou se skrýval neúnavně obětavý a vřelý milovník Prahy. Jeho absence bude na jednáních Domácí rady bohužel citelná.

RUSTONKA PRO MNE NEBYLA JEN TOVÁRNOU

VZPOMÍNKA

V současné době se likviduje Rustonka. Pro mne znamenala něco posvátného nejen z historického hlediska, ale i jako příběh z osobních vzpomínek mého otce, který zde byl řadu let šéfem.

Montážní hala Rustonky na historickém snímku. Foto z archivu VCPD ČVUT

Tenkrát jsem do Rustonky občas chodil. Několikrát jsem s otcem prošel celý areál. Poznal jsem všechny provozy oprav tramvají, od montážních jam, kde se vyměňovaly motory i dvojkolí. Poznal jsem soustružnu i opravnu trakčních motorů. Truhlárnu, kde se opravovala sedadla starých tramvají a vlečňáků, okna, dveře i posuvné dveře. Prošel jsem i gumárnou, kde se opravovaly pneumatiky pro autobusy. Viděl jsem rozloženou kolejovou křižovatku na dvoře, včetně výhybek i tzv. srdcí – míst, kde se kolejnice kříží, a dokonce několik maličkých drážních vozíčků, takových, co dráha používá při drobných opravách, s tím rozdílem, že byly označeny tabulkou, že mohou jet jak na drážních kolejích, tak na kolejích pouličních drah. Obdivoval jsem ohýbárnu kolejí, s jakou přesností na tehdy moderním stroji je možné nejen ohnout kolej, ale také na jedné koleji vytvořit i mírně rozdílné oblouky a dokonce i ohnutou kolejnici vyrovnat.

V té době byla válka, otec vždy říkal, že městská doprava musí v Praze stále jezdit, pouze krátké úseky, které je možné snadno absolvovat pěšky, mohou být rozkopány. Jinak by Němci nutili chodit lidi do práce a z práce i dvě hodiny.

Jak jsem se později dozvěděl, musel otec tehdy řešit řadu nepříjemných problémů. Naštěstí se dobře znal s jedním českým Němcem, který v nejhorším dokázal pomoci. Stalo se, že někdo hodil rozřezané zbraně do převodovky karuselu na soustruhování obou kol na nápravě současně. Nic se nestalo, protože se dostaly mimo dosah převodů, na dno. Bohužel, při údržbě karuselu se na to přišlo a všichni zaměstnanci si o tom začali povídat. Otec telefonicky požádal o audienci u tohoto českého Němce, oznámil mu, že se tam našly „trubičky“, ten si přivedl svého známého poddůstojníka, aby pomohl. A tak se stalo. Poddůstojník si přišel pro balíček rozřezaných pušek, prokázal se německým dopisem s nějakými razítky, převzal onen balíček s tím, že se nesmí nikde zapsat, ani dopis předat – podařilo se, tím vše skončilo.

Po vyhlášení, že se mají všechny zbraně odevzdat, si vrátní v Rustonce stále předávali pistoli. Když se otec dozvěděl, že to pro zaměstnance není žádným tajemstvím, domluvil se s vedoucím, který měl na starosti vrátnici. Ten svolal všechny vrátné a společně šli v noci milou pistoli vyhodit do bývalého koryta Vltavy. Všichni pak tvrdili, že byla odevzdána.

Pamatuji si, kolikrát musel otec v noci vstávat a jít pěšky do Rustonky při ohlášení náletu na Prahu nebo jet v noci k nehodě městské dopravy. Těch příběhů o nehodách, co otec vykládal mně i mým bratrancům! Později, po válce, dělal v oboru nehod městské dopravy dokonce soudního znalce.

V době heydrichiády byl v oddělení uniforem tramvajáků v převlečení za tramvajáka lékař připravený ošetřit některého z parašutistů. Šéfem skladiště i šéfem krejčovny byl tehdy vnuk Mikoláše Alše, který takové hrdinské kousky dělal i za revoluce v roce 1945. Bohužel, nikdy o tom nemluvil.

Historie Rustonky

Továrna na parní stroje bratří Thomasových byla založena v roce 1832 v místě na rozhraní Libně a Karlína zvaném Švábky. Přepravu těžkých kusů zajišťoval přilehlý vodní kanál ramene Vltavy, na kterém ještě blíže ku Praze ležel Karlínský přístav, tehdejší okno do světa. (Zde si neodpustím poznámku: U Karlínského přístavu stávalo skladiště povoznictví a také rybárna, která je dnes poslední památkou na přístav. Stavby související s povoznictvím, přestože se po nedávné povodni v roce 2002 zachovaly, byly již stejně zbourány. Odtud odjížděli z rakousko-uherského císařství emigranti nejprve do Hamburku a poté námořními loděmi do světa. Vyplouvalo se od jara do podzimu velmi brzy, kdy Vltava při ranním šeru již byla znatelná. Všichni měli stejné balíky o úctyhodných rozměrech a před ranním svítáním se krčili u zdi popisovaného skladiště.)

Továrna, nazývaná podle pozdějšího majitele Rustonka, se proslavila též výrobou parníků a mostních konstrukcí. Rustonovy továrny byly v Evropě i dalších světadílech. V libeňské Rustonce se stavěly parníky pro Pražskou paroplavební společnost, německé provozovatele lodní dopravy, ale vyráběly se i díly pro zaoceánské lodě. Od roku 1913 sloužila bývalá Rustonka jako Ústřední dílny elektrických drah hlavního města Prahy. Zde se prováděly opravy tramvajových vozů, autobusů i pomocných vozidel, kolejových i nekolejových. Odtud vyjel roku 1933 první autobus s naftovým motorem v Evropě. Tehdejší autobusová doprava začala být proti tramvajím velmi ztrátová, proto otec nechal toho roku namontovat do autobusu právě v Rustonce motor Arco Bosch. Vyjel v březnu 1933 a první den jezdil dobře, avšak druhý den již nejezdil. Byl mráz až 30 stupňů Celsia. Otec přijel na konečnou stanici na Vinohradech a po prohlídce všeho se zeptal: „Je tam vůbec nafta?“ Byla, ale zcela proměněná v něco, co připomínalo husí sádlo. Bylo rozhodnuto, autobus byl odvlečen do temperované garáže. Otec kdysi četl, že pan Diesel dělal u vznětového motoru pokusy s petrolejem (také s uhelným prachem, ale to mělo za následek zadření válců), a dal proto příkaz nalít do nádrže po dobu mrazů petrolej. Přes nedůvěru nadřízených pokus vyšel a autobus druhý den vyjel na svou pravidelnou linku bez problémů.

V roce 1934 dopravní podniky objednaly dvě série autobusů od dvou firem se vznětovým motorem podle pokynů mého otce. (Mezi řidiči se ale z neznámých důvodů rozšířila fáma, že řízení autobusů se vznětovými motory způsobí, že nebudou moci mít děti.)

V Rustonce bylo mnoho dobrých lidí, ale i těch, kteří otce očernili. Po válce byl postaven dokonce před očistnou komisi, ale i nejzapálenějšími straníky byl nakonec očištěn.

Během války si otec zval domů své známé, prof. Jansu, prof. Nejepsu a řadu dalších odborníků. Tehdy spřádali plán, jak modernizovat tramvajový park. Protože byla před koncem války připravována dodávka jednosměrných tramvají, lidově zvaných ponorky, byla tato dodávka po válce upravena na vozidla zvaná mevro, která byla vybavena moderněji. Již za války vznikla u nás doma myšlenka koupit americkou licenci tramvaje „PCC CAR“. Když byl otec očištěn, požádal, aby bylo pro něj zřízeno koncepční pracoviště, kde mnohé své vize a plány mohl dále rozvíjet. S Rustonkou se rozloučil.

V době, kdy jsem pracoval u Dopravních podniků hlav. města Prahy, měl jsem i já sám jako statik občas co do činění v Rustonce. Nyní je tedy předmět mých vzpomínek, legendární továrna tolik blízká mému srdci, již nadobro zničen.

Jiří Novák

Areál Rustonky před demolicí na podzim 2007. Foto z archivu VCPU ČVUT

ZÁPIS Z VALNÉHO SHROMÁŽDĚNÍ KLUBU ZA STAROU PRAHU

KONANÉHO DNE 19. LEDNA 2008 V BARÁČNICKÉ RYCHTĚ

Zahájení

Valné shromáždění Klubu Za starou Prahu bylo stejně jako v roce 2007 zahájeno vystoupením pěveckého sboru ACANT, jenž zazpíval modifikovanou Pražskou Javu, píseň, kterou Klub Za starou Prahu ustanovil svojí hymnou. Poté zazněly ještě čtyři další písně.

Předsedkyně Klubu Kateřina Bečková zahájila shromáždění a uvítala přítomné. Pokračovala seznamem zemřelých členů, které Valné shromáždění uctilo minutou ticha. Dále nastínila plánovaný program schůze a předala slovo jednateli Klubu Mgr. Richardu Biegelovi, aby přečetl jednatelskou zprávu za rok 2007.

Jednatelská zpráva bude publikována samostatně v dalším čísle Věstníku

Po přečtení jednatelské zprávy vyzvala dr. Bečková přítomné k diskusi o ní. Z pléna pyly položeny dva dotazy, jež zodpověděli členové odstupující Domácí rady. Poté došlo k hlasování o jednatelské zprávě: pro – 96, proti – 0, zdržel se – 1. Jednatelská zpráva byla Valným shromážděním schválena.

Pokladní a revizní zprávy

Následovala část schůze věnovaná hospodaření Klubu v uplynulém období. Pokladní zprávu připravila profesionální firma VHL Universal, která Klubu spravuje účetnictví. Dr. Bečková citovala z pokladní zprávy důležité pasáže a podávala k nim detailnější vysvětlení. Hospodaření Klubu bylo v roce 2007 vedeno ve dvou oddělených souborech, a to vlastní hospodaření kanceláře Klubu a pak účetnictví vztažené k obnově a provozu Juditiny věže. Pokladní zprávu doplnil Ing. Jandáček, který referoval o organizačně ekonomické stránce dva roky trvající obnovy Juditiny věže, jež byla v srpnu 2007 úspěšně zkolaudována. Zatím je hlavní činností Klubu v těchto místnostech provoz knihkupectví zaměřeného na odbornou památkovou literaturu a pragensie, od března 2008 přibudou pravidelné kulturní akce (přednášky a podobně).

Následně bylo plénum vyzváno k dotazům a po jejich zodpovězení dostal slovo jeden z revizorů – Marek Foltýn-, který přečetl revizní zprávu. Dr. Bečková pak vyzvala přítomné k diskusi k oběma zprávám, nikdo se však nepřihlásil. Následovalo hlasování o pokladní a revizní zprávě: pro – 97, proti – 0, zdržel se – 0. Pokladní a revizní zprávy byly tedy Valným shromážděním schváleny.

Schválením tří povinných zpráv udělila valná hromada Domácí radě Klubu Za starou Prahu pro rok 2007 absolutorium. Tím byla skončena první část programu a přikročilo se k druhé, neméně závažné, a to k volbě nové Domácí rady.

Volba předsednictva a Domácí rady pro rok 2008

Tradičně bylo započato volbou Volební a mandátové komise: dr. Bečková navrhla za členy dr. Turkovou, Ing. Bureše a Mgr. Kynčlovou. Z pléna se přihlásily paní Zina Širůčková a Olga Urbanová. Následovalo hlasování o navrženém složení Volební a mandátové komise: pro – 96, proti – 0, zdržel se – 1.

Vzápětí došlo na volbu Návrhové komise: dr. Bečková navrhla za členy doc. Štulce a arch. a Solaře, jejichž členství v komisi bylo vzápětí odhlasováno: pro – 95, proti – nikdo, zdržel se – 2.

Dr. Bečková předala slovo a vedení schůze předsedkyni Volební a mandátové komise H. Turkové. Ta stručně představila navržené kandidáty do Domácí rady a seznámila přítomné se způsobem a možnostmi volby. Dr. Z. Dušek z pléna navrhl volbu aklamací. Následovalo hlasování o postupu volby: pro aklamaci 97, proti – 0, zdržel se – 0. Odhlasována tedy byla volba aklamací.

Volba předsedy: Za předsedkyni byla navržena dr. Kateřina Bečková. Hlasování: pro – 97, proti – 0, zdržel se – 0.

Volba místopředsedů: Byli navrženi: Ing. arch. Martin Krise, Bc. Karel Ksandr. Hlasování: pro – 97, proti – 0, zdržel se – 0.

Volba členů Domácí rady: Byli navrženi Ing. arch. Bárta, Mgr. Biegel, Ing. Bureš, dr. Dušek, Mgr. Ernstová, Mgr. Holeš, Ing. arch. Hyzler, Ing. Jandáček, Ing. arch. Kašička, dr. Ledererová Kolajová, Mgr. Kynčlová, Mgr. Samojská, Ing. arch. Sborwitz, Ing. arch. Solař, dr. Štulc, prof. Švácha, dr. Turková, Ing. arch. Veselý. Hlasování: Pro – 97, proti – 0, zdržel se – 0.

Volba revizorů účtů: Byli navrženi Mgr. Martin Micka, Marek Foltýn. Hlasování: pro – 97, proti – 0, zdržel se – 0.

Po této části programu následovala zhruba patnáctiminutová přestávka, v níž si bylo možné koupit drobné občerstvení.

Další část Valného shromáždění začala diskusí a příspěvky z pléna. Jako první vystoupil doc. Liška za spolek Svatobor, vyřídil pozdrav od spřáteleného sdružení a předal předsedkyni dr. Bečkové pamětní plaketu F. Palackého, jež byla Svatoborem vydána u příležitosti 145 let trvání spolku. Dále byla omluvena nepřítomnost dalšího spřízněného sdružení – pražského Vltavanu, jejichž valné shromáždění připadlo na stejné datum. Dr. Turková vzpomněla na pana malíře Trégra, mimo jiné zakladatele dceřinného spolku Klub za staré Budějovice, od jehož narození v roce 2008 uplyne 100 let.

Z pléna zazněl dotaz, jak se vyvíjí situace okolo smíchovské usedlosti Cibulka, která již mnoho let bez péče

chátrá. Odpovědi se ujal arch. Bárta. Bylo dohodnuto, že Klub bude v dalším roce své činnosti Cibulku více sledovat.

Další památkovou kauzou, jíž byla v diskusi věnována větší pozornost, bylo navrhování nové zástavby na Letenské pláni. Klub je a bude striktně proti plánování nové zástavby Letné, ať již se jedná o projekty rozšířeného Národního stadionu, Oceanária či jiné. Vítá iniciativu městské části Praha 7, které chce zachovat stávající ráz Letné, a bude se snažit být těmto snahám nápomocna. V diskusi byly dále probírány záležitosti okolo historické budovy Klementina a internetové diskuse na webových stránkách Klubu.

Po ukončení diskuse přečetl Ing. arch. Solař návrh usnesení Valného shromáždění sestaveného Návrhovou komisí:

Usnesení Valného shromáždění Klubu Za starou Prahu konaného dne 19. ledna 2008

Valné shromáždění Klubu Za starou Prahu (dále VS) souhlasí s předloženou jednatelskou, pokladní a revizní zprávou. Odstupující Domácí radě děkuje za vykonanou práci a vyslovuje jí absolutorium.

VS bere na vědomí, že Klub má aktuálně 1105 členů, z toho 20 zahraničních.

VS vítá dokončení obnovy přízemí Juditiny věže a jeho využití pro kulturní aktivity. V této souvislosti děkuje všem, kteří přiložili ruku k dílu či obnovu podpořili darem. Jmenovitě děkuje paní dr. Kateřině Bečkové za patronát nad knihkupectvím, panu Ing. arch. Martinu Krisemu za projektovou přípravu, panu Ing. Václavu Jandáčkovi za obětavé vedení stavby a stovky odpracovaných hodin a panu Ing. arch. Janu Veselému za zpracování stavebně-historického průzkumu.

V souvislosti s obnovou a zprovozněním Juditiny síně a knihkupectví se VS obrací na členy a příznivce Klubu s prosbou o finanční podporu.

VS děkuje dr. Helze Turkové za obětavou dlouholetou organizaci Hovorů o Praze.

Účastníci Valného shromáždění děkují pěveckému sboru Acant za krásné vystoupení.

VS opakovaně vyjadřuje znepokojení nad stavem památkové péče v hl. m. Praze a považuje za skandální, že ředitelem příslušného magistrátního odboru stále zůstává Mgr. Jan Kněžínek.

VS doporučuje nově zvolené Domácí radě, aby nadále spolupracovala s obdobně zaměřenými občanskými sdruženími a odbornými institucemi, a to včetně zahraničních.

VS ukládá nově zvolené Domácí radě, aby sledovala nejen jednotlivé významné případy, ale také aby se zabývala celkovou situací památkové péče v Praze a snažila se stávající neutěšený stav zlepšit. V této souvislosti připomíná mimo jiné závažnost dopadů nově připravovaného památkového zákona a zavazuje Domácí radu, aby oslovovala Ministerstvo kultury ČR a jednotlivé poslance a senátory s cílem dosáhnout takového znění zákona, které povede ke skutečně efektivní ochraně památek.

VS ukládá Domácí radě, aby organizovala Hovory o Praze, udílela Cenu za novostavbu v historickém prostředí, provozovala knihkupectví, organizovala výstavy, vernisáže, autogramiády a přednášky, aby udržovala internetové stránky a diskusní fórum, vydávala Věstník a pořádala další akce ve prospěch péče o architektonické dědictví a propagace kvalitní soudobé architektonické tvorby.

VS ukládá Domácí radě, aby jménem Klubu protestovala proti sporným stavebním zásahům a prosazovala ochranu kulturních hodnot a v této souvislosti vstupovala do jednání s příslušnými orgány, podávala podněty, vydávala vyjádření, publikovala otevřené dopisy, pořádala tiskové konference, organizovala petiční akce a v rámci platného právního rámce využívala všechny další možnosti směřující k naplnění ideálů, na nichž Klub vznikl a stále stojí.

VS jmenovitě doporučuje pozornosti Domácí rady situaci Letné, osud usedlosti Cibulka, Klementina a Invalidovny.

Hlasování o textu usnesení: pro – všichni přítomní, proti – 0, zdržel se – 0.

Předsedkyně Klubu v závěru poděkovala všem, obecenstvu i účinkujícím, za účast a pozvala členy na jednotlivé akce Klubu i zasedání Domácí rady a zejména do nově otevřeného knihkupectví v Juditině věži, kde mají všichni členové slevu 10 %.

Zapsala Kristýna Ledererová Kolajová

MALÁ STRANA V MÉM MLÁDÍ

DRUHÁ ČÁST VZPOMÍNEK

Vladimír Denkstein

Někdy se dost debatovalo o mladém císaři Karlu I. Měl jsem tenkrát pocit, že nějakou zvláštní náhodou máme – lze-li ovšem srovnávat maličké s velikým – společný údaj ve svých životopisech: Karel po smrti starého mocnáře Františka Josefa nastupoval na císařský trůn ve stejném čtvrtletí na podzim roku 1916, kdy já jsem nastupoval do primy malostranského gymnasia. Tenkrát jsem viděl v obrázkových časopisech fotografie obou císařských manželů a kolem nich neuvěřitelný houf jejich dětí. Brzy nato jsme měli školní kompozici na povinné téma – vypravování, jak se mladý císař šťastně zachránil, když statečně přebrodil či přeplaval nějakou řeku v blízkosti fronty. Asi ji spíše přebrodil na koni, protože dříve ve vojenské kariéře sloužil u dragounů. V mém rodném kraji byli posádkou v Klatovech a v Dobřanech. O jeho dobřanských letech jsem slyšel. Vídal jsem ty dobřanské dragouny dost často a musím říci, že pro klukovské oči to byla nádherná podívaná, když škadrona, tj. jízdní setnina dragounů, ujížděla klusem, či dokonce cvalem a hýřila barvami stejnokrojů. Nosili ostře červené soukenné kalhoty „rajtky" u stehen široké a u kolen zúžené, aby noha hladce vjela do vyleštěné černé holínky (v pravé vždy trčela rákoska, samozřejmě především na pobídku koně, ale tak trochu také jako odznak či symbol jezdectví). Kabátek byl bleděmodrý, čtyři do obloučků vykrajované klopy nad kapsami na bocích a na prsou měly tenoučké, ostře žluté lemování, právě tak jako svislý okraj vpředu na prsou, kolem něhož se blýskala řada bílých, jakoby stříbrných či niklových knoflíků podoby kulových vrchlíčků. Nejnádhernější složkou dragounské uniformy ovšem byla slavnostní čáka či vojenská přilba antického tvaru, kde nad černým kulovitým krytem hlavy se vypíná tlustý zlacený hřeben, jenž vyrůstá z týlu vzhůru, obloukem se stáčí nad hlavou dopředu, odkud se nad čelem spodním kratším obloukem vrací k temeni hlavy. Ve všedním životě však dragouni nosili jen čapku „lodičku", pokud se pamatuji, červenou.

Říkalo se, že císař Karel se průběhem roku 1918 začíná přiklánět k reformě monarchie, ale co platno, když zároveň s trůnem zdědil i celý mocenský aparát v úřední byrokracii i v policejním systému, v celé té konzervativní a houževnaté mašinérii, která směrem dolů vybíhala až do loyálních přisluhovačů, oddaných habsburskému režimu. K nim patřil i vládní rada a ředitel malostranského gymnasia, jemuž se po celé studentské generace přezdívalo „ksicht", ale psáno „Xicht". Byli jsme přesvědčeni – asi právem – že v této podobě nemůže rozpoznat, že se na jeho osobu vztahuje to podivné jméno, které v různých velikostech i psací technice (uhlem, tužkou, křídou) plnilo v překypujícím množství pravou i levou lakovanou stěnu schodiště z přízemí až do druhého patra. V každém případě bylo jednomyslným studentským odsouzením nejvyššího představitele gymnasia. Byl jsem a stále jsem přesvědčen, že kompozice o šťastném Karlově přechodu přes řeku i jiné jí podobné, jakkoli byly asi uloženy shora, byly vždy vymáhány na profesorech a přísně kontrolovány Xichtem.

Karlovy úvahy o reformě, byly-li jaké, byly však v polovině roku předstiženy a antikvovány rychlým spádem událostí v létě 1918. Lidové „hladové bouře" na různých místech Čech byly prý vždy provázeny manifestacemi za mír a svobodný český stát. K tomu se spontánně hlásilo i obyvatelstvo Prahy. To zatím ještě vyvolávalo odvetná mocenská opatření. Se spolužákem jsme viděli na úpatí schodiště na muzejní rampě hlídkující rakouské vojáky z maďarského pluku, s puškami a kulomety.

(Nedávno se letos (tj. 1989) v Praze v kruhu příbuzných hovořilo o těchto událostech. Slyšel jsem tam vzpomínky a debaty mých vrstevníků o tom, že v létě 1918 se v Berlíně dobře vědělo, jak český národ zdvihá hlavu a usiluje o mír i o svobodu. Tehdy prý císař Vilém vydal rozkaz, aby se na pomoc Rakousku

. … na průčelí stával monumentální dvouhlavý orel s široce rozpjatými křídly. Stával – ale teď už tam nestál…

... všude byly ulice přeplněny jásajícími lidmi...

vydala vzducholoď Graf Zeppelin do Čech, aby pro výstrahu manévrovala nízko nad Prahou a bedlivě pozorovala dění v Praze. Pravděpodobně to tedy byla táž vzducholoď, kterou jsem cestou po Újezdě spatřil nízko visící nad mou hlavou, téměř bez pohybu. Připadala mě tenkrát jako výhružná a nepřátelská. Měl jsem tedy pravdu.)

Po prázdninách se mezi spolužáky už hovořilo o hroutících se rakouských frontách, o ústupu a porážce Německa i Bulharska, proskočily už i zprávy o jednání zahraničních Čechů s Dohodou, o vítězné revoluci v Rusku, pádu carské vlády a zřízení mladého sovětského státu, republiky dělnických a rolnických rad.

Nový školní rok snad ani pořádně nezačal a už musely být pro nedostatek uhlí vyhlášeny „uhelné“ prázdniny. Byl jsem tedy v říjnu doma, a přece jsem se jen pozdě dozvěděl o tom, že v naší blízkosti, v prostranství před smíchovskou bazilikou sv. Václava, také probíhala vzrušená lidová manifestace, především asi dělníků z Ringhofferovy továrny, ale i odjinud, která pod vlivem sovětského příkladu vytýčila už program jasně politicky vyhraněný, požadujíc bez ohledu na Rakousko zřízení českého státu, republiky svobodné a socialistické. Pro toto památné shromáždění nese prostranství před smíchovskou bazilikou název Náměstí 14. října.

Za dva týdny jsem doma slyšel něco volat vzrušenými ženskými hlasy ze dvora. Vyšel jsem tedy v prvním patře na pavlač a slyšel ohromující výkřiky, letící z pavlače na pavlač: Už je konec války! Rakousko se rozpadlo!! Máme republiku!!!

Tyto zvěsti byly pro mne jako výstřel startovní pistole. Popadl jsem čepici a vyběhl do ulic v touze po podrobnostech tohoto zázraku v dějinách porobeného národa.

K prvnímu setkání s novou realitou jsem nemusel jít daleko. Když jsem z Husovy třídy zabočil doprava a Holečkovou ulicí seběhl jen pár kroků ke vchodu do zahrady Kinských, měl jsem před sebou přes ulici kasárny (dnes před nimi stojí sovětský tank z roku 1945)[1] , které se za Rakouska jmenovaly Albrechtské. Na vrcholu jejich vznosné kupole v průčelí stával monumentální dvouhlavý orel s široce rozpjatými křídly, pozlacený a do daleka se lesknoucí. Stával – ale teď už tam nestál, z kupole vzhůru čněla jen vysoká železná tyč, jeho někdejší opora. Před průčelím byl sběh lidí. Protlačil jsem se a spatřil na zemi na kousky roztříštěné tělo orla z pozlacené litiny – prvního svrženého či jinak zničeného rakouského orla, kterého jsem v den osmadvacátého října viděl. Sebral jsem špičku jedné pozlacené perutě z litiny, dal ji do kapsy a spěchal do centra svého studentského mikrosvěta, na Malou Stranu. Na horní části náměstí, na širokém balkoně jiných kasáren,[2] stál v sokolském kroji starosta Sokola dr. Scheiner a podrobně líčil shromážděným zástupům, jak došlo k ukončení války a k našemu osvobození. Vyposlechl jsem to s uspokojením, třebaže jsem mnohému nerozuměl, a spěchal přes Karlův most na Staroměstské náměstí a pak Můstkem na Václavské náměstí. Na průčelí novinových vydavatelství – Národní politiky, České-

1) Dnes Justiční palác, před kterým je na místě bývalého tanku fontána.

2) Dnes sídlo Hudební akademie múzických umění, bývalý palác Lichtenštejnský

ho slova a snad i jiných – byly na velkých tabulích vyvěšeny zprávy o nejnovějších událostech ve světě i u nás. Všude byly ulice přeplněny jásajícími lidmi. Cizí lidé se objímali a v opojení tou radostí jeden druhému znovu opakoval to, co už všichni věděli. Cestou jsem koupil kdejaké zvláštní vydání či večerníky a rozvažoval, co doma učiním.

Rozhodl jsem se totiž, že teď, když naše rodina šťastně přežila válku a dožila se vyhlášení Československé republiky a když jsem ukořistil kousek toho rakouského orla, že si uschovám i jiné památky na tuto historickou dobu, památky pro naši rodinu a snad i pro moje budoucí potomky, budu-li je mít. (Dnes, po letech, jsem tu malou sbírečku, kterou jsem uchoval, odevzdal už svému mladšímu synovi, jenž se živě zajímá o historii našeho rodu.) Jsou tam tedy: špička peruti z rakouského orla, několikeré noviny z těchto dnů i o dalších událostech toho roku až do 21. prosince, kdy Praha uvítala slavný příjezd profesora T. G. Masaryka, prvního presidenta naší republiky. Uložil jsem si i svoji vlastnoruční kolorovanou kresbičku znaků, z jakých zemí bude složena naše republika, vše pěkně lemováno ohebnou guirlandou lipových listů: zemí koruny české – Čech, Moravy a Slezska, a k nim jsem připojil znak Slovenska, v němž – podle novinových zpráv – zelená barva tří tatranských štítů, tak příznačná pro maďarskou trikoloru, bude nahrazena barvou modrou, dominující v trikoloře slovanské. Také jsem si uložil do té krabice památek dvoulist pohotově vytištěný anonymním tiskařem, obsahující pod záhlavím malého erbu s českým lvem dlouhou, rovněž anonymní epickou báseň, začínající slovy: Na Chemin-des-Dames, hotovo k boji, padesát tisíc jich stojí … Najednou se objevila v pražských ulicích a zakrátko byla rozebrána. Snad ten exemplář v mé krabici je již jen jediný, jenž tu krátkodobou vlnu konjunktury přežil a zůstal zachován. Právem, neboť přes některá klopýtnutí v rýmu je to upřímné vydechnutí ve dnech osvobození, čerstvá vzpomínka, vytrysklá z mysli a srdce přímého účastníka těch historických válečných dějů.

Kromě ještě dalších drobností obsahuje ta sbírečka i některé doklady, jež mají i skutečnou hodnotu historického pramene. Chtěl jsem zřejmě zachovat nějak paměť toho, co kromě padlých a raněných na frontě bylo v Praze nejtíživější důsledek světové války: hlad a drahotu. Uchoval jsem tedy potravinové lístky z té doby hubených přídělů na osobu, jež ovšem ve skutečnosti často nebyly kryty zásobou zboží. Vysoké ceny placené tehdy za takzvanou „aprovizaci“ jsem pociťoval jako přemrštěné tím spíše, že jsem po příchodu do Prahy roku 1916 ještě mohl jako chlapec jet tramvají za tři krejcary a koupit dvoukrejcarovou housku opravdu za dva krejcary, tj. čtyři haléře. A tak jsem tak dlouho zpovídal rodiče o cenách v posledním roce války, že jsem mohl sestavit a svým klukovským kostrbatým rukopisem sepsat, kolik se platilo za nejrůznější druhy potravin (pokud je vůbec bylo možno sehnat) a kolik za šaty, boty a sandály s dřevěnou podešví a jiné věcné výrobky. Zdá se mi, že ta sbírka památek i ty záznamy o cenách jako by předpovídaly celou mou životní dráhu muzejního pracovníka. Dokonce se stalo, že jsem tehdy ve svých dvanácti letech vlastně trochu plnil nejnovější požadavek našeho dnešního muzejnictví – dokumentaci současnosti –, aniž jsem to tušil, s tím rozdílem, že jsem svou dětskou minikolekci památek vytvářel na svůj náklad

Sídlo revolučního výboru bylo v Harrachovském paláci v Jindřišské ulici.

Praha uvítala slavný příjezd T. G. Masaryka…

a nikoli pro veřejnost, nýbrž jen pro naši rodinu.

Události a změny roku 1918 významně ovšem ovlivnily život a činnost v malostranském klasickém gymnasiu. Nevím, kdy a jak zmizel jeho ředitel, řečený Xicht, zda sám urychleně odešel do penze, či byl-li pro svou známou rakušáckou loyalitu do penze poslán. Jednoho dne prostě převzal řízení ústavu profesor František Pösl a stal se pověřeným zástupcem ředitele gymnasia po celých pět let. Zároveň s bývalým ředitelem zmizel také výrazný rys rakouského školství, habsburská tradiční těsná spojitost státu s katolickou církví. Také na našem gymnasiu bylo do té doby povinné vyučování náboženství od „biblické dějepravy“, převyprávění biblických textů v nižších třídách až k apologetice (obhajobě katolického náboženství) a jiným fundamentálním článkům katolické teologie. Ve vyučování se jako katecheti střídali Dr. Kudrnovský (později, myslím, profesor teologické fakulty) a Vincenc Mutl, oba z kláštera křižovníků na protějším břehu Vltavy, z řádu, jenž si za josefinských reforem jako podmínku své existence zvolil pomoc rakouskému státu ve školství. V první polovině 19. století to asi byla nejen katecheze v hodinách náboženství, ale i vyučování v jiných předmětech, zejména v latině. Na povinné zpovědi jsme chodili do kostela sv. Tomáše, kde každý žák pro kontrolu své účasti musel ve zpovědnici odevzdat „zpověděnku“ se svým jménem. Povinné nedělní bohoslužby byly v kostele sv. Josefa, při druhém boku gymnasia. Ráno jsme se shromáždili ve škole a odtud pak vyšli v uspořádaném průvodu, na začátku primáni, na konci oktaváni, provázeni svými třídními profesory, oděnými do slavnostních úředních uniforem s kordem po boku. Na hlavě měli černý dvourohý klobouk s třepením, který se nenosil po vojensku napříč (jako měl třeba Napoleon a jeho armáda), nýbrž v ose hlavy, jeden roh nad čelem, druhý nad týlem. Rozmístění žáků v kostele bylo pevně stanoveno. Před schůdkem s mřížkou mezi presbyteriem a lodí klečeli či stáli primáni, za nimi stáli sekundáni. V levém popředí lodě stála skupina terciánů, v pravém – pod kazatelnou – kvartáni. Žáci vyššího gymnasia seděli v lavicích, vpředu kvintáni, v posledních oktaváni. Příslušní třídní profesoři seděli u svých žáků na krajích lavic. Na konci mše se na všech školách zpívala rakouská hymna, u nás stejně jako jinde lidovým vtipem mírně zpotvořená, místo Hospodine „hospodyně“, závěrečný verš Osud trůnu habsburského Rakouska je osudem, vyzněl v našich ústech jako „rákoska je pod sudem“. Sedící profesoři to ovšem jakoby neslyšeli a ředitel Xicht byl daleko a vysoko, neboť hrál na varhany. Sotva si asi připustil představu, že tato hymna se už dlouho zpívat nebude. Ostatně ani autoři jejího textu jistě netušili, že skutečně „jednou na jejich slova dojde“, že obě staleté veličiny, habsburský trůn a říše rakouská, jednoho dne strženy společným osudem jedním rázem se zřítí do propasti dějin.

Ještě v jednom vnějším rysu je třeba zaznamenat změnu. Ze tříd zmizely stejnokroje chovanců blízké Strakovky, tj. Strakovy akademie pro šlechtické synky.[3] (O výchovu dcerek ve feudální monarchii nešlo, pro ně byly důležitější jiné stránky – dobrá kolébka rodu a atraktivní věno movité i nemovité.) Monumentální budova, kterou v novobarokním slohu postavil v první polovině devadesátých let arch. Václav Roštlapil nákladem nadace hraběte Straky z Nedabylic na vltavském břehu pod letenskou strání

3) Dnes Úřad předsednictva vlády ČR.

4) Pan Karel Sklenář (+ 1992).

5) PhDr. Karel Sklenář, CSc., emeritní ředitel Historického muzea Národního muzea.

a nedaleko Klárova (dnes sídlo Úřadu předsednictva vlády), je blízko Letenské ulice. Proto do roku 1918 docházeli do malostranského gymnasia chovanci Strakovy akademie ve tmavomodrých stejnokrojích, na jaře a na podzim v pláštěnkách, v zimě v zimníčcích se zlatými knoflíky, s námořnickou čapkou se štítkem. V mé třídě jich bylo asi sedm. Ve škole neměli žádné výsadní postavení, byli to dobří kamarádi a nedělily nás žádné společenské přehrady. Ještě dnes mi jeden z nich[4] vzkazuje pozdravy po svém synovi,[5] vědeckém pracovníku Národního muzea a úspěšném autoru publikací a knih z oboru dějin archeologie.

Důležitější však než vnější změny v životě ústavu byl jednak závan nového vzduchu, nových myšlenek i pocitů z nově zrozené republiky i do ovzduší naší školy, jednak můj vlastní, osobní vývoj v souhlasu s postupem do vyšších tříd a s tím související vliv nových profesorů. Obojí však bylo v mnohých případech v těsné shodě. Náš třídní v tercii, profesor Janeček, nás koncem roku 1918 – nevím, zda sám, zaplaven radostným nadšením doby, či v dohodě s ostatními třídními profesory – pozval ve volném odpoledni k dobrovolné schůzce v naší třídě, Přišli jsme však všichni. Profesor Janeček se uprostřed našeho houfu posadil na desku lavice, tváří k nám a nohy maje na sedadle, v neformálním, přátelském rozhovoru nám vysvětloval nové pojmy, s nimiž jsme se setkávali: monarchie a republika, feudální společnost a demokracie, občanská rovnost, politický systém, politické strany, volby, ale také o náboženství a laické morálce. Ptali jsme se, on odpovídal a vysvětloval. Měl přitom zvláštní gesto, jako dnes ho vidím a slyším: pokrčenou levici obrátil otevřenou dlaní proti nám, pravicí lehce pleskl do dlaně a vzápětí ukazováčkem pravice do ní ukázal, jakoby říkal: jako černé na bílém tady vidíte, že … Vděčně na laskavost a srdečnost tohoto výkladu profesora Janečka vzpomínám. Brzy odešel někam jinam.

V duchu demokracie vznikl i na našem gymnasiu pokus o studentskou samosprávu. Nepochopil jsem, oč vlastně usiluje, ale v úctě k tomuto hnutí jsem jako oběru ochotně přinesl zvolenému jednateli ze septimy, co potřeboval pro výkon své funkce, krásnou, čistou knihu k zápisům, největší poklad našeho psacího stolu ještě z Dobřan, vzorné dílo předválečného knihařského řemesla. Mnoho do ní pak nebylo zapsáno, protože pokus o studentskou samosprávu našeho gymnasia nějak ztroskotal. Nijak jsem však té oběry nelitoval, neboť oběti za víru v dobrou myšlenku nelze litovat.

Někdy v roce 1919 se z válečné fronty šťastně a zdráv vrátil profesor Josef Procházka. Stal se naším třídním profesorem a byl jím až do konce našeho studia na malostranském gymnasiu. Byl to vynikající klasický filolog i pedagog. Naučil mě latinu a řečtinu tak dobře, že jsem v letech 1923–1925 sám mohl v několika kondicích dávat mladším žákům úspěšné hodiny vyučování, zejména právě v těchto jazycích. Řečtinu jsem už pro nedostatek cviku dost pozapomněl, ale latinsky dodnes dobře čtu i ve starých tiscích 16. a 17. století, tedy texty s rozvinutou slovní zásobou a ve složitých stavbách vět. Učil nás zejména správně recitovat verše psané v rytmu hexametrů, neskandovat je nepřirozeným vyrážením přízvučných slabik, nýbrž podřizovat se přirozené zpěvnosti mluvy, krásné hudebnosti staré řečtiny. Profesoru Procházkovi vděčím za to, že mi úctu a lásku k antické vzdělanosti vštípil v takové intenzitě, že mi zůstala neoslabena a živá i nyní, po sedmdesáti letech.

Měli jsme štěstí, že jsme ve vyšších třídách měli na češtinu profesora Jana Voborníka, čestného doktora filosofie UK, literárního vědce s mimořádnou rozlohou tvůrčí aktivity a svěžesti až do své osmdesátky r. 1934. Byl dramatik a romanopisec, autor řady drobných studií i velkých monografií (o K. H. Máchovi, J. Zeyerovi, J. Vrchlickém, J. Holečkovi), člen generace Lumírovců, ale zároveň nestranný literární kritik. Krásně přednášel. Po jeho výkladu o V. B. Nebeském jsem spěchal koupit si Nebeského Protichůdce, pod jeho vlivem jsem odebíral spisy Julia Zeyera a četl všechny s velikým zaujetím. Jsou mi stále blízké, i když už nemohu dobře číst. Legendární drakobijce Jiří, jehož svátek se slaví 24. dubna, už dávno mi připadá jako „Zelený vítěz“, jenž po zimě otevírá jaro. O minulém podzimu jsem procházel napříč oborou Hvězda a myslel na Zeyera a jeho vilu v Liboci. Bylo by jen přirozené, kdyby se mi v té mlžičce, jež ovíjela holé už kmeny podzimních stromů, byla prochvěla i mlžná postava litevského kavalíra Olgerda Gejštora.

Jan Voborník byl, už jako sedmdesátník, úctyhodná, podmanivá, ale někdy i trochu svérázná osobnost. Jednou zapomněl na katedře svůj profesorský notes. Samozřejmě jsme se na něj o přestávce vrhli. Ale jaké zklamání! Žádné klasifikační známky, jen nějaké poznámky u našich jmen. V té tlačenici kolem notesu jsem stačil přečíst jen poznámku u jména jednoho kamaráda, spolužáka z Břevnova – byl to takový štíhlý blonďáček modrooký, přívětivý, brzy pak společensky vytříbený, první náš znalec tance shimmy. Voborníkova poznámka zněla: Bazilišek se zelenýma očima. Zřejmě charakteristika, která profesoru umožňovala lépe identifikovat žáka než jeho jméno. Ty modré oči se mi nezdály zelené a baziliška jsem nikdy kamarádovi neprozradil, abych ho nezarmoutil.

V mých patnácti či šestnácti letech, v tom kritickém věku, mě profesor Voborník jednou provždy získal pro krásnou literaturu a pro náš český jazyk, jehož krásu a bohatství významových odstínů jsem si z celé duše zamiloval jako nejcitlivější nástroj pro vyjádření myšlenky. Profesor Jan Voborník, malé postavy, se stříbrným plnovousem, hůlčičkou v ruce a s kloboukem promáčklým do okrouhlého „rendlíčku“ (jak se ve dvacátých a třicátých letech nosíval a proslul téměř jako odznak umělců z Mánesa) stal

6) Pomník Václava Radeckého (sochaři bratří J. a E. Maxové). Od r. 1918 v Lapidáriu Národního muzea, Výstaviště 422, Praha 7-Holešovice.

7) Pomník Ernesta Denise (sochař Karel Dvořák) byl odstraněn po r. 1940. Dnes ho připomíná pamětní deska na domě vedle bývalé Malostranské kavárny.

se osobitou osobností Malé Strany a dlouho se kolem něho shromažďoval kruh ctitelů v Malostranské kavárně.

Profesor dějepisu a zeměpisu Čeněk Chyský neučil

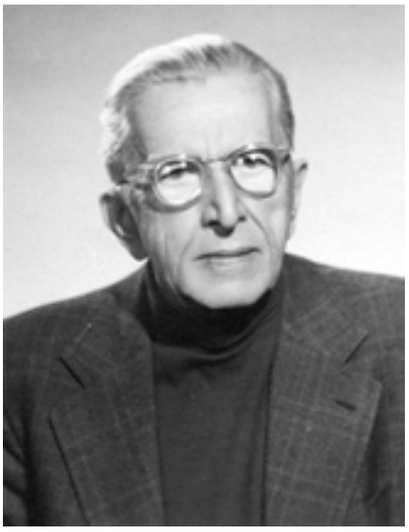

V. Denkstein v roce 1983

v naší třídě, ten předmět měl u nás Hubert Doležil, bratr Methuda Doležila, známého sbormistra Moravských učitelů. Hubert Doležil vyprávěl pěkně, trochu rozvážně a zajímavě, podpíraje si občas bradu dlouhým ukazovátkem na mapách. Čeněk Chyský, jenž někdy u nás suploval za onemocnělého, byl však něčím zvláštní. Nezabýval se naší dějepisnou látkou, ale celou hodinu věnoval tomu, co bylo zřejmě jeho zálibou a o čem jsme my nevěděli vlastně nic: dějinám umění a dějepisu (výtvarného) umění. Zeptal se třeba: Kde je Štencův grafický kabinet a proč se tak jmenuje? Nikdo nevěděl. Vysvětlil a já jsem se tam šel podívat. A tak jsem se po troškách a náhodně dozvídal o dějinách umění, které se měly stát hlavním vědním oborem mého povolání. Musím však dodat, že se Čeněk Chyský v dalších letech rozsáhlou publicistickou činností velmi zasloužil o popularizaci zejména uměleckých památek Prahy a výsledků vědeckého bádání českých historiků umění, jichž si velmi vážil.

Jak bych tedy mohl nebýt vděčný našemu malostranskému gymnasiu a jeho vynikajícím profesorům, zejména PhDr. h.c. Janu Voborníkovi a našemu třídnímu profesoru Josefu Procházkovi. Jejich jména mám uložena hluboko ve své paměti. Moji vrozenou klukovskou povahu zušlechtili, mou mysl a paměť zúrodnili bohatstvím poznatků a objasněním jejich souvislostí v historickém vývoji lidstva, v mém citu probouzeli smysl pro umění a lásku k poezii starověké i české. Položili tak pevné základy pro mé universitní studium a budoucí povolání, pro mou vlastní badatelskou práci a pro celý život vůbec.

Malá Strana bývala právem hrdá na své klasické gymnasium v Josefské ulici. Bývala – až do roku 1923, kdy bylo gymnasium ministerským dekretem zrušeno pro malý počet žáků, 212 na celém ústavu, což ovšem – v průměru asi 25 až 26 žáků na třídu – bývalo z pedagogického hlediska přímo ideální. Rok před maturitou se musela naše septima rozdělit: polovina šla do Akademického gymnasia tehdy na Příkopech, já šel s druhou polovinou do Jiráskova gymnasia v Resslově ulici. Jak se mi stýskalo po malostranském gymnasiu, po starých palácích, chrámech a uličkách, o tom svědčí má kompozice na volné téma: Chraňme památky staré Prahy.

Ti, kdož jako studenti prošli třídami naší staré školy, nemohli zapomenout. Vím to od některých z nich: Řekl mi to mladší o jednu třídu než já epigramatik a satirik Václav Lacina a zesnulý už Pavel Nauman, spisovatel a publicista. Ze starších jmenuji aspoň dva, historika a spisovatele Miloše V. Kratochvíla a ovšem literárního historika, polonistu, znalce literární topografie staré Prahy a zasloužilého dlouholetého předsedu Klubu Za starou Prahu prof. dr. Karla Krejčího.

Zaniklým institucím nelze položit na hrob kytičku. Nemohl jsem o našem gymnasiu napsat knihu jako „pomník trvalejší než kov“, ale napsal jsem aspoň několik stránek, doufaje, že přežijí aspoň oba bývalé pomníky malostranské, maršála Radeckého (jenž dožívá svou skrytou existenci v depozitáři Lapidaria Národního muzea)[6], a určitě pomník francouzského historika českých dějin E. Denise, jenž rovněž zmizel z Malostranského náměstí, nedoživ za okupace ani dvaceti let[7]. Snad tedy aspoň tak dlouho vydrží někde v knihovně toto mé zamyšlení, do něhož jsem vložil trochu vzpomínek, zážitků a obrázků z mých dětských a jinošských let na Malé Straně, dosud ještě nevybledlých, a zejména vřelé poděkování mému krásnému, milému a nezapomenutelnému malostranskému klasickému gymnasiu.

PHDR. VLADIMÍR DENKSTEIN, DRSC.

(Dobřany 2.1906 – Praha 16. 2. 1993)

Druhá část vzpomínek s názvem Malá Strana v mém mládí pokračuje v roce 1918 a končí roku 1923, kdy bylo malostranské gymnázium v Josefské ulici zrušeno. Vzpomínky byly napsány, podle zmínky v textu, roku 1989. Tehdy byl již jejich autor devatenáct let v důchodu, ale stále pilně vědecky pracoval. Nicméně byl již ve věku, kdy vzpomínky častěji zalétají do dob dětství a mládí. A jeho pracovní sepětí

HOMMAGE À GERALDINA MUCHOVÁ

Hudební skladatelka Geraldina Muchová, rozená Thomsen, oslavila dne 5. 7. 2007 své neuvěřitelné 90. narozeniny. Protože náleží k aktivním členům Klubu Za starou Prahu, měli jsme možnost připomenout v malém předstihu její jubileum na její vlastní přednášce v rámci dlouholetého cyklu Hovory o Praze. V pořadí 353. Hovory s názvem „Hudební skladatelka vzpomíná" se konaly v pondělí dne 25. června 2007 v přednáškovém sále Národního muzea v Praze a byly opravdu hojně navštíveny.

Paní Geraldina Muchová s perníkovým srdcem na Hovorech o Praze dne 25. 6. 2007. Foto Líba Taylor

Je třeba připomenout, že členství v Klubu Za starou Prahu převzala paní Geraldina Muchová po svém zesnulém manželovi, spisovateli Jiřím Muchovi (12. 3. 1915 – 5. 4. 1991).

Slavný autor a novinář se totiž přes čtyřicet let přátelil s čestným předsedou Klubu Za starou Prahu, JUDr. Oldřichem Horou. Oba plánovali ještě větší spolupráci po roce 1989, zároveň v obnoveném spolku Svatobor, ale, bohužel, k realizaci již nemohlo dojít.

Jiří Mucha neúnavně přednášel v osmdesátých létech 20. století v cyklu Hovory o Praze a na jeho úspěchy navázala paní Geraldina Muchová přednáškou již 13. 4. 1992. Její vzpomínky později byly vydány v klubovním sborníku, stejně tak jako Hovory ze dne 12. 6. 2002 s názvem Proč je Alfons Mucha tak známý ve světě? (Věstník Klubu, XXXV. (VI.), 2005, č. 1, s. 34–36). Následovaly 325. Hovory dne 13. 10. 2004, kdy paní Geraldina Muchová vyprávěla O životě hudební skladatelky. Její vzpomínání bylo spojeno s promítáním rodinných fotografií a s následující besedou.

Letošní Hovory o Praze byly zahájeny předáním kytice růží a gratulací všech přítomných členů a příznivců Klubu Za starou Prahu. Jubilantku pozdravila komorní pěvkyně paní Soňa Červená, která s ní účinkovala v České televizi ve známém pořadu Michala Prokopa Krásný ztráty, který byl letos reprízován. Paní Jindřiška Dvořáková, lidová umělkyně z Křenku u Mělníka a potomkyně pražského zpěváka kramářských písní Františka Haise, předala originální voňavý dárek v podobě medového perníkového srdce vlastní výroby. Slavnostní okamžik zachytila umělecká fotografka paní Líba Taylor, která našemu Klubu poskytla souhlas jednorázovým publikováním některých snímků. Mezi gratulanty byl také anglický výtvarník pan Christopher Vinz, autor bronzové busty paní Geraldiny Muchové a jejího exlibris.

Přednáška, česky proslovená, přiblížila téměř románový životní příběh paní Geraldiny Muchové. Dětství ve Skotsku, mládí a studium hudby na londýnské akademii, seznámení s Jiřím Muchou za druhé

světové války, válečný sňatek, pozdější život v Praze, peripetie během komunistického věznění jejího manžela, péči o její tchyni, paní Marii Muchovou-Chytilovou a o odkaz tchána, malíře Alfonse Muchy, kterého osobně již nemohla poznat. Dále dočasný návrat do Anglie, který umožnil jejímu manželu v dobách totality legální cestování. A její působení po sametové revoluci v proslulém domě na Hradčanském náměstí, který zůstal díky ní oblíbeným uměleckým střediskem, když se z paní Geraldiny Muchové stala respektovaná osobnost, která se pilně účastní kulturního života Prahy.

Syn John Mucha navázal na otcovu tradici. Založil v roce 1992 Muchovu nadaci, aby se dílo jeho dědečka Alfonse zachovalo v celistvosti pro budoucnost. Spolupracuje na výstavní činnosti pražského Muchova muzea v Panské ulici. S manželkou Sarah a třemi dětmi – Andrew, Marcus a Tamsin – obětavě tvoří rodinné zázemí paní Geraldiny Muchové.

Narozeniny hudební skladatelky musely být samozřejmě oslaveny i koncertem. Konal se dne 10. července 2007 laskavostí Velvyslanectví Velké Británie v malostranském Thunovském paláci. Umělkyně Jarmila Kozderková s dcerou Lenkou Kozderkovou přednesly s velkým úspěchem dvě skladby paní Muchové pro klavír a flétnu – Moderato, z podzimu roku 2006 a Pro Eriku, z léta 2007.

Závěrem se připojují ke všem gratulantům také členové předsednictva a domácí rady Klubu Za starou Prahu, kteří paní Geraldině Muchové vinšují vše nejlepší, hlavně zdraví, štěstí, umělecké úspěchy a rodinnou pohodu.

Ad multos annos!

Helga Turková

OPRAVA PŘÍZEMÍ JUDITINY VĚŽE A RENESANČNÍ SÍNĚ V BÝVALÉ CELNICI

Dne 17. srpna 2007 proběhla kolaudace stavební akce Klubu Za starou Prahu, tedy obnovy přízemí Juditiny věže a renesanční síně v domku bývalé celnice čp. 56. Byly tak ukončeny práce trvající od dubna 2006, jejichž hodnota dosáhla částky kolem jednoho milionu korun. Dokončení stavby je důkazem, že Klub Za starou Prahu je činorodé občanské sdružení, které je schopné i vytvářet hodnoty trvalého rázu a konstruktivně řešit problémy s praktickou stavbou.

Výsledkem celého úsilí je existence dvou prostor (knihkupectví, výstavní a přednášková síň) připravených plnit své poslání v kontaktu s členy Klubu a veřejností. Naplnila se tedy myšlenka, vzniklá již před osmdesáti lety, kdy se Klub přestěhoval do Mostecké věže Juditina mostu, a zvažoval podobný záměr pro kontakt s veřejností.

PODĚKOVÁNÍ

Klub Za starou Prahu děkuje všem, kteří přispěli finančním příspěvkem, věcným darem, prací či poskytnutím slevy na dodaných materiálech a zařizovacích předmětech. Nebýt podpory celé řady dárců a příznivců, nebylo by možné dílo dovést do zdárného konce. Úprava přízemí Juditiny věže dává naději, že i dobrovolná činnost a ochota pomoci může vést ke zdárnému završení díla, které lze nazvat dílem občanské pospolitosti a vzájemné podpory.

NA REALIZACI SE PODÍLELI:

Ing. arch. Martin Krise – projekt pro stavební povolení a autorské dozory

Ing. Václav Jandáček – vedení stavby, výrobní dokumentace, materiálové řešení, koordinace profesí

Ing. arch. Jan Veselý – dokumentace rytinek a zdiva Juditiny síně, zpracování stavebně-historické dokumentace

Ing. Karel Klimt a S-Projekt Praha – stavební práce a práce instalatérské

Truhlářství Sklenář – práce truhlářské stavební

Josef Matouš – práce elektro

Josef Červinka – práce restaurátorské v románské síni

Ak. soch. Kašpar – práce restaurátorské v renesanční síň

Pasířství Houska a Douda – olejový lustr a železné zábradlí pro renesanční síň

Elektrouniversal Praha 6 – dodávka elektrospotřebičů

Ing. arch. Jan Bárta, AQUA Bárta – materiály pro malířské práce

Miloš Tomšů, REOPA Liberec – práce malířské

a dobrovolníci z řad členů Klubu a jeho příznivců.